HRVATSKI VOJNIK

BROJ 629

3. SVIBNJA 2021.

CIJENA 10 KUNA

STABILNOST 21/1

OBUČENI I SPREMNI ZA ZADAĆE U MISIJAMA

RAZGOVOR

GENERAL-PUKOVNIK **MLADEN FUZUL** ZAPOVJEDNIK ZAPOVJEDNIŠTVA ZA POTPORU

RAZGOVOR

BOJNIK **ŽELJKO VUK** STOŽERNI ČASNIK ZA VJEŽBE, ODJEL ZA OBUKU, J3 OPERATIVNA UPRAVA GS OSRH

HRVATSKI BEDEM

PRIKAZ DOSTIGNUTIH SPOSOBNOSTI HV-a OD USTROJAVANJA DO DANAS

VOJNO NATJECANJE *BEST WARRIOR COMPETITION*

"HRVATSKI VOJNICI NITI U JEDNOM TRENUTKU NISU SMANJIVALI TEMPO"

PRVI HRVATSKI VOJNOSTRUČNI MAGAZIN // IZLAZI OD 1991. // WWW.HRVATSKI-VOJNIK.HR

PRINTED IN CROATIA

ISSN 1330 - 500X

Snimio Mladen ČOBANOVIĆ

www.hrvatski-vojnik.hr

NAKLADNIK: **MINISTARSTVO OBRANE REPUBLIKE HRVATSKE / SAMOSTALNA SLUŽBA ZA ODNOSE S JAVNOŠĆU I IZDAVAŠTVO / ODJEL HRVATSKIH VOJNIH GLASILA I IZDAVAŠTVA**

Glavni urednik: Željko Stipanović (zeljko.stipanovic@morh.hr) // **Zamjenica glavnog urednika:** Vesna Pintarić (vpintar@morh.hr)
Urednici i novinari: Domagoj Vlahović (domagoj.vlahovic@gmail.com), Lada Puljizević (ladapuljizevic@yahoo.com), Petra Kostanjšak (petra.kostanjsak@morh.hr), Martina Butorac
Lektura / korektura: Gordana Jelavić (gjelavic50@gmail.com), Andrea Pavlić // **Prijevod:** Dubravka Marić (dmaric@morh.hr) // **Fotografi:** Tomislav Brandt, Mladen Čobanović
Grafička redakcija: Zvonimir Frank (urednik), (zfrank@morh.hr), Ante Perković // **Marketing:** Mila Badrić Gelo (mbadric@morh.hr), tel: 3784-243; fax: 3784-322
Tisak: VJESNIK d.d., Slavonska avenija 4, Zagreb // **Adresa uredništva:** Odjel hrvatskih vojnih glasila i izdavaštva, Ilica 256b, 10000 Zagreb, e-mail: hrvojnik@morh.hr

STABILNOST 21/1 - OBUČENI I SPREMNI ZA ZADAĆE U MISIJAMA

Uoči upućivanja 8. HRVCON-a u NATO-ovu aktivnost ojačane prednje prisutnosti u Poljskoj, na vojnom poligonu "Eugen Kvaternik" provedeno je završno bojno gađanje iz samohodnih višecijevnih lansera Grad BM-21. Ujedno je na vojnom poligonu "Gašinci" provedeno ocjenjivanje operativnih sposobnosti HKoV-ove sastavnice 36. HRVCON-a u misiji KFOR, koja se upućuje na Kosovo

[STR. 8]

NASLOVNICU SNIMIO **MLADEN ČOBANOVIĆ**

SADRŽAJ

4 **RAZGOVOR**
bojnik Željko VUK,
stožerni časnik za vježbe, Odjel za obuku, J3 Operativna uprava GS OSRH

16 **RAZGOVOR**
general-pukovnik Mladen FUZUL,
zapovjednik Zapovjedništva za potporu

22 **VOJNO NATJECANJE**
"Hrvatski vojnici niti u jednom trenutku nisu smanjivali tempo"

26 **26. OBLJETNICA**
Abeceda VRO Bljesak

32 **VOJNA PSIHOLOGIJA**
Suživot s pandemijom

36 **NOVOSTI IZ VOJNE TEHNIKE**

38 **RATNO ZRAKOPLOVSTVO**
Helikopter A(T)129 – silom jurišnik

46 **RATNA MORNARICA**
Global Combat Ship/Type 26 (I. dio):
Fregata za tri kontinenta

54 **PODLISTAK**
Brodsko topništvo:
Kraj jedne dominacije

58 **CRTICE IZ HRVATSKE POVIJESTI**
Istra nakon napoleonskih ratova

60 **DOMOVINSKI RAT**
Zauvijek će živjeti, hrvatski ratnici...

66 **RAZVOJ ODORA OSRH**
Odlikovanja Republike Hrvatske za vojne i ratne zasluge (I. dio)

67 **FILATELIJA**
Marke – Dan Europe

U članstvu Europskog udruženja vojnih novinara (EMPA).
Rukopise, fotografije i ostali materijal ne vraćamo. Copyright HRVATSKI VOJNIK, 2020.
Novinarski prilozi objavljeni u Hrvatskom vojniku nisu službeni stav Ministarstva obrane RH.

ODJEL HRVATSKIH VOJNIH GLASILA I IZDAVAŠTVA

Pratite nas i na društvenim mrežama
facebook twitter YouTube LinkedIn

RAZGOVOR

BOJNIK ŽELJKO VUK

STOŽERNI ČASNIK ZA VJEŽBE, ODJEL ZA OBUKU, J3 OPERATIVNA UPRAVA GS OSRH

HRVATSKI BEDEM

PRIKAZ DOSTIGNUTIH SPOSOBNOSTI HRVATSKE VOJSKE OD USTROJAVANJA DO DANAS

Serijom vježbi pod zajedničkim nazivom Hrvatski bedem 1991. – 2021. namjera je prikazati sve dostignute sposobnosti Hrvatske vojske od ustrojavanja do današnjih dana kao što su: sposobnosti u obrani, nacionalnoj i kolektivnoj; sposobnosti u doprinosu međunarodnoj sigurnosti; sposobnosti u potpori civilnim institucijama na kopnu, moru, u zraku i *cyber* prostoru, ali i zajedničke sposobnosti s našim saveznicima i partnerima u provedbi svih triju misija Hrvatske vojske i u svim četirima domenama

Ovogodišnje obilježavanje jubilarne 30. obljetnice ustrojavanja Hrvatske vojske planirano je na drugačiji način nego bi se to moglo očekivati. Naime, cjelokupna situacija s razvojem pandemije prouzročene virusom SARS-CoV-2 zahtijevala je drugačiji pristup planiranju prije svega iz razloga zaštite zdravlja vojnika, ali i stanovništva, ističe bojnik Željko Vuk, koordinator vježbi koje se provode pod zajedničkim nazivom Hrvatski bedem 1991. – 2021. S bojnikom Vukom razgovarali smo o izazovima koje su nametnule nove okolnosti te seriji planiranih vježbi koje će biti provedene u idućem razdoblju.

RAZGOVARALI
Martina Butorac,
Željko Stipanović

FOTO
Leida Parlov

OVOGODIŠNJE JUBILARNO OBILJEŽAVANJE DANA OSRH PLANIRANO JE KROZ NIZ NACIONALNIH I MEĐUNARODNIH VJEŽBI KOJE ĆE BITI PROVEDENE POD ZAJEDNIČKIM NAZIVOM HRVATSKI BEDEM. O KOJIM JE I KAKVIM VJEŽBAMA RIJEČ?

Ukupno je planirano devet vojnih vježbi s vremenskim odmakom ili na različitim lokacijama. Prva vježba u nizu je Štit 21, koju su provele postrojbe protuzračne obrane Hrvatske vojske. Kroz vježbu Stabilnost 21/1 provest će se ocjenjivanje i prikazati spremnost snaga za upućivanje u operaciju ojačane prednje prisutnosti u Poljsku i operaciju potpore miru na Kosovo. Međunarodna vojna vježba specijalnih snaga Black Swan 21 planirana je s ciljem uvježbavanja planiranja i provedbe specijalnih operacija u međunarodnom okružju. Vježbama Prstac 21 i Barakuda 21 Hrvatska ratna mornarica provest će uvježbavanje postrojbi Flote i Obalne straže u pomorskim operacijama s provedbom bojnih gađanja površinskih ciljeva brodskim topovima. Astral Knight 21 međunarodna je vojna vježba zračnih snaga i snaga integrirane protuzračne obrane, a provodi se u zračnom prostoru Italije, Slovenije, Hrvatske i Albanije. Laufer 21 međunarodna je vježba obavještajnih postrojbi pod vodstvom Obavještajne pukovnije OSRH. Naglasak je na sudjelovanju članica inicijative A-5, a u potpori je dijela vježbe Immediate Response 21 koji se provodi na teritoriju RH. Međunarodna vojna vježba Immediate Response 21 provodit će se u svibnju/lipnju 2021. u sklopu vježbi Southern Exercise Portfolio pod zapovjedništvom američkog Zapovjedništva za Europu (EUCOM) i dio je vježbe Defender Europe 21 koju Zapovjedništvo američkih kopnenih snaga za Europu i Afriku (USAREUR-AF) provodi na području Europe od kraja travnja do početka lipnja 2021. Na Danu uvaženih gostiju 27. svibnja 2021. na vojnom poligonu "Eugen Kvaternik" Slunj bit će provedena pokazna vježba s ciljem prikaza dostignutih sposobnosti Hrvatske vojske u provedbi zadaća u suradnji i zajedničkom djelovanju sa savezničkim snagama koje će sudjelovati na vježbi Immediate Response 21. Serija vježbi završit će međunarodnom vježbom Cyber Mwcke 21 koja će se provesti u lipnju i na kojoj će se prikazati sposobnosti kibernetičke obrane.

Cjelokupna situacija s pandemijom prouzročenom virusom SARS-CoV-2 zahtijevala je drugačiji pristup planiranju prije svega iz razloga zaštite zdravlja vojnika, ali i stanovništva. Ukupno je planirano devet vojnih vježbi s vremenskim odmakom ili na različitim lokacijama

KOJE SE SPOSOBNOSTI ŽELE PRIKAZATI TIJEKOM NJIHOVE PROVEDBE?

Serijom vježbi pod zajedničkim nazivom Hrvatski bedem 1991. – 2021. namjera je prikazati sve dostignu-

te sposobnosti Hrvatske vojske od ustrojavanja do današnjih dana kao što su: sposobnosti u obrani, nacionalnoj i kolektivnoj; sposobnosti u doprinosu međunarodnoj sigurnosti; sposobnosti u potpori civilnim institucijama na kopnu, moru, u zraku i *cyber* prostoru, ali i zajedničke sposobnosti s našim saveznicima i partnerima u provedbi svih triju misija Hrvatske vojske i u svim četirima domenama. Kroz vježbe će se prikazati i osposobljenost pripadnika Hrvatske vojske u uporabi novih oružnih sustava, novih borbenih sredstava i tehnike, kao i sredstava borbene potpore kojima su opremljeni u proteklih nekoliko godina.

S OBZIROM NA TO DA JE PLANIRANO DA VJEŽBE BUDU PROVEDENE U SVIM ČETIRIMA DIMENZIJAMA RATOVANJA, MOŽETE LI NAM REĆI KOLIKO JE PLANIRANO SUDIONIKA I KOJA ĆE SREDSTVA BITI UKLJUČENA?

Sveukupno se u aktivnostima koje će biti provedene pod zajedničkim nazivom Hrvatski bedem 1991. – 2021. očekuje sudjelovanje više od 2700 pripadnika Hrvatske vojske svih rodova i struka, više od 350 borbenih i neborbenih vozila različitih vrsta, više od 20 topničkih sustava, do 20 vozila specijalne namjene, do 14 brodova HRM-a, zrakoplovi MiG-21, do šest transportnih helikoptera te do četiri helikoptera OH-58D.

KOLIKO ĆE UKUPNO PRIPADNIKA SAVEZNIČKIH I PARTNERSKIH SNAGA SUDJELOVATI NA TIM VJEŽBOVNIM AKTIVNOSTIMA TE S KOJIM SREDSTVIMA?

U provedbi vježbi očekuje se aktivno sudjelovanje oko 850 pripadnika savezničkih vojski koji će koristiti oko 450 borbenih i neborbenih vozila, nekoliko desetaka zrakoplova i više od 20 topničkih sustava. Uz navedeno, još do 150 pripadnika savezničkih vojski bit će uključeno u potporu aktivnosti u pripremnom razdoblju. Osim pripadnika vojski, u potporu aktivnosti od strane saveznika uključen je i određen broj ugovornih dobavljača, civilnih tvrtki iz RH i inozemstva čija je zadaća isključivo potpora aktivnosti u vidu osiguranja različitih usluga za potrebe savezničkih snaga. Sve savezničke snage koje će sudjelovati na vježbama na teritoriju RH moraju biti samoodržive u skladu sa smjernicama Zapovjedništva američkih kopnenih snaga za Europu i Afriku, koje je nositelj svih ključnih vježbi. Ovdje je važno naglasiti da saveznici sve svoje troškove na svim vježbama na kojima će sudjelovati snose sami, odnosno nema dodatnih troškova za Hrvatsku vojsku.

Kroz vježbe će se prikazati i osposobljenost pripadnika Hrvatske vojske u uporabi novih oružnih sustava, novih borbenih sredstava i tehnike, kao i sredstava borbene potpore kojima su opremljeni u proteklih nekoliko godina

DOLAZAK VELIKOG BROJA PRIPADNIKA STRANIH VOJSKI KAO I PRIPADAJUĆE TEHNIKE U HRVATSKU ZAHTIJEVA DODATNI ANGAŽMAN U ORGANIZACIJSKOM SMISLU (TRANSPORT, SMJEŠTAJ...). ŠTO JE SVE VEZANO UZ TO BILO POTREBNO PODUZETI?

Republika Hrvatska, odnosno Hrvatska vojska, na međunarodnim vježbama koje se provode na teritoriju RH ima obvezu pružanja potpore kao zemlja domaćin (*Host Nation Support*), što u ovom konkretnom slučaju zahtijeva angažiranje snaga logističke potpore i inženjerijskih postrojbi HV-a. Trenutačna situacija, kad je dobar dio snaga Hrvatske vojske angažiran na zadaćama potpore civilnim institucijama na područjima pogođenim potresom, zahtijevala je dodatne napore u koordinaciji uporabe snaga. Transportni kapaciteti koji će biti angažirani tijekom prihvata savezničkih snaga djelomično su ograničeni, ali u koordinaciji sa saveznicima pronađen je model koji će osigurati transport svih njihovih postrojbi do konačnih destinacija, odnosno poligona i vježbališta na kojima će se provoditi vježbe. S druge strane, ograničenja koja se tiču smještajnih kapaciteta isključivo su povezana s trenutačnom situacijom i pandemijom koronavirusa. Zdravlje vojnika uvijek je bilo na prvom mjestu. Bili smo stoga prisiljeni smanjiti smještajne kapacitete pridržavajući se epidemioloških mjera u cilju zaštite sudionika vježbe. U koordinaciji sa saveznicima, koji i u ovom slučaju moraju imati sposobnost samoodrživosti, što znači da sami moraju osigurati smještaj za svoje pripadnike, preplaniranjem određenih aktivnosti Hrvatske vojske osigurani su potrebni radni i smještajni kapaciteti kako bi se vježbe mogle provesti u punom opsegu uz poštivanje propisanih epidemioloških mjera. S obzirom na to da se aktivnosti u pripremi provode na gotovo cijelom teritoriju Hrvatske, provedena je koordinacija s drugim ministarstvima Vlade RH. Znatnu će potporu dolasku savezničkih snaga u Hrvatsku pružati Ministarstvo unutarnjih poslova, a s aktivnostima na vježbama upoznata su i druga tijela: Ministarstvo financija, Ministarstvo turizma i sporta, Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture i dr., sve s ciljem uspješne provedbe planiranih aktivnosti.

ŠTO SE U KONAČNICI OČEKUJE OD TAKO VELIKOG BROJA I ŠIROKOG SADRŽAJA VJEŽBI, ODNOSNO KOJI BI BILI GLAVNI CILJEVI TIH AKTIVNOSTI?

Cjelokupna situacija s pandemijom prouzročenom virusom SARS-CoV-2 zahtijevala je drugačiji pristup planiranju, prije svega zbog zaštite zdravlja vojnika, ali i stanovništva. Umjesto jedne velike vježbe kao što je bila Velebit 18, koja je istodobno provođena praktički na cijelom teritoriju Republike Hrvatske i na kojoj je istodobno bio angažiran velik broj pripadnika na pojedinim lokacijama, za ovu je godinu

Na svim aktivnostima koje će se provoditi pod zajedničkim nazivom Hrvatski bedem 1991. – 2021. očekuje se sudjelovanje više od 2700 pripadnika Hrvatske vojske svih rodova i struka, više od 350 borbenih i neborbenih vozila različitih vrsta, više od 20 topničkih sustava, do 20 vozila specijalne namjene, do 14 brodova HRM-a, zrakoplovi MiG-21, do šest transportnih helikoptera te do četiri helikoptera OH-58D

planiran niz manjih vježbi s točno definiranim ciljevima svake pojedinačne vježbe, koje se provode zasebno, svaka na drugoj lokaciji i bez nepotrebnog gomilanja snaga. Svaka je od navedenih vježbi usmjerena na točno određeno specifično područje i ima jasno definiran cilj. Cilj je svake vježbe podizanje spremnosti svakog pojedinca i postrojbe Hrvatske vojske za izvršenje zadaće. Kad se pogledaju sve vježbe koje se planiraju provesti, sva područja koja vježbe pokrivaju, može se vidjeti da je generalni cilj podizanje spremnosti Hrvatske vojske za sve tri misije u svim četirima domenama.

VJEŽBA IMMEDIATE RESPONSE SREDIŠNJI JE DOGAĐAJ PRIKAZA NAŠIH I SAVEZNIČKIH SPOSOBNOSTI. ŠTO ĆE SVE OBUHVATITI?

Immediate Response 21 međunarodna je vojna vježba kopnenih snaga s naglaskom na JRSOM-I (*Joint Reception, Staging, Onward Movement and Integration*) potpori snagama u tranzitu te integraciji multinacionalnih snaga, koja se provodi istodobno u deset zemalja. Na toj je vježbi Hrvatska i zemlja domaćin i tranzitna zemlja. Savezničke će snage stići na teritorij Republike Hrvatske kopnom, morem i zrakom. Morskim će putem, preko luke Gaženica u Zadru pristizati oprema, borbena i neborbena tehnika savezničkih snaga koje će sudjelovati na vježbama u Republici Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini. Privremeni je smještaj snaga organiziran u vojarni "Pukovnik Mirko Vukušić" u Zemuniku, odakle će se dalje razmještati na poligone u Republici Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini na kojima će se provoditi vježbe. Za razmještanje savezničkih snaga kopnenim putem koristit će se kopneni granični prijelazi između Hrvatske i Slovenije te Hrvatske i Mađarske. Glavnina će savezničkih snaga na teritorij Hrvatske stići zračnim putem preko Međunarodne zračne luke "Franjo Tuđman" u Zagrebu. Na teritoriju RH obučne aktivnosti težišno će se provoditi na poligonu "Eugen Kvaternik" Slunj, gdje je planirana provedba integracijske obuke, gađanja iz osobnog naoružanja, borbenih vozila, topničkog naoružanja i zrakoplova. Središnji prikaz naših i savezničkih sposobnosti u okviru obilježavanja 30. obljetnice, možemo reći 30. rođendana Hrvatske vojske, održat će se 27. svibnja na Danu uvaženih gostiju vježbe Immediate Response 21 na vojnom poligonu "Eugen Kvaternik". Bit će to dan uoči 30. obljetnice povijesnog postrojavanja na stadionu u Kranjčevićevoj

Na provedbi vježbi očekuje se aktivno sudjelovanje oko 850 pripadnika savezničkih vojski, koji će koristiti oko 450 borbenih i neborbenih vozila, nekoliko desetaka zrakoplova i više od 20 topničkih sustava. Uz navedeno, još do 150 pripadnika savezničkih vojski bit će uključeno u potporu aktivnosti u pripremnom razdoblju

Cilj je svake vježbe podizanje spremnosti svakog pojedinca i postrojbe Hrvatske vojske za izvršenje zadaće

S OBZIROM NA PANDEMIJU I SUDJELOVANJE VEĆEG BROJA STRANIH VOJNIKA U PLANIRANIM AKTIVNOSTIMA HRVATSKOG BEDEMA, S KAKVIM SE IZAZOVIMA U ORGANIZACIJI SUSREĆETE?

Planski proces međunarodnih vježbi počeo je neposredno prije izbijanja pandemije i samo je jedna, Inicijalna planska konferencija, provedena uživo sa svim sudionicima. Nastavak planskog procesa proveden je virtualno putem videotelekonferencija. Prema mojim saznanjima i iz razgovora sa saveznicima i partnerima, ovo je prvi put da je planski proces za jedan tako kompleksan ciklus vježbi proveden na takav način. Osim redovitih zadaća planskog procesa, ove je godine trebalo planirati mjere u svrhu zaštite od širenja pandemije. Upravo iz tog razloga sve će međunarodne snage provoditi obuku po modelu *Training in the bubble* (obuka u balonu) prema preporuci epidemiološke struke Zapovjedništva američkih kopnenih snaga za Europu i Afriku kako bi se kontakti među sudionicima vježbe sveli na najmanju moguću mjeru, a da se istodobno postrojbama omogući ostvarenje postavljenih obučnih ciljeva. Navedeni će izazovi zahtijevati od svih sudionika prilagodljivost trenutačnim situacijama jer samo će brzom prilagodbom na novonastalu situaciju vježbe ostvariti svoje ciljeve, a zdravlje vojnika neće biti ugroženo.

VOJNI POLIGON "EUGEN KVATERNIK"

Na Slunju se gađalo iz četiri lansera BM-21 Grad, a u Poljskoj će pripadnici kontingenta koristiti lansere M92 Vulkan koji se već nalaze u području aktivnosti

Vježba Stabilnost 21 provodi se u okviru niza vojnih vježbi povodom 30. obljetnice Hrvatske vojske pod nazivom Hrvatski bedem 1991. – 2021.

STABILNOST 21/1

OBUČENI I SPREMNI ZA ZADAĆE U MISIJAMA

TEKST
Martina Butorac
Domagoj Vlahović

FOTO
Mladen Čobanović

Uoči upućivanja 8. HRVCON-a u NATO-ovu aktivnost ojačane prednje prisutnosti u Poljskoj, na vojnom poligonu "Eugen Kvaternik" provedeno je završno bojno gađanje iz samohodnih višecijevnih lansera Grad BM-21. Ujedno je na vojnom poligonu "Gašinci" provedeno ocjenjivanje operativnih sposobnosti HKoV-ove sastavnice 36. HRVCON-a u misiji KFOR, koja se upućuje na Kosovo

Sunčano jutro, bez ijednog oblaka na slunjskom poligonu "Eugen Kvaternik" 21. travnja bilo je idealno za bojno gađanje topnika i završno ocjenjivanje ukupno 80 pripadnika 8. hrvatskog kontingenta koji će se tijekom srpnja uputiti u NATO-ovu aktivnost ojačane prednje prisutnosti u Poljskoj. Bojno gađanje provedeno je iz topničkog naoružanja, samohodnih višecijevnih lansera raketa Grad BM-21 (SVLR Grad BM-21) i dio je završnog ocjenjivanja borbene spremnosti postrojbi te prvi dio vježbe Stabilnost 21, dok se drugi dio vježbe zbog epidemioloških mjera provodi na vojnom poligonu "Gašinci". Nositelj vojne vježbe je Hrvatska kopnena vojska, a na vježbi će ukupno sudjelovati do 400 pripadnika Hrvatske kopnene vojske, Hrvatskog ratnog zrakoplovstva,

VOJNI POLIGON "EUGEN KVATERNIK"

Zapovjednik 8. HRVCON-a satnik Dario Bilješković već je jednom zapovijedao kontingentom u Poljskoj

Zapovjedništva za potporu, Vojne policije i Zapovjedništva za kibernetički prostor. Vježba Stabilnost 21 provodi se u okviru niza vojnih vježbi povodom 30. obljetnice Hrvatske vojske pod nazivom Hrvatski bedem 1991. – 2021. Dok promatramo kako pripadnici kontingenta užurbano provode zadnje pripreme oko četiri lansera uoči ispaljivanja raketa, primjećujemo uigranost topnika. Šestomjesečne pripreme uoči polaska i intenzivna obuka u trajanju od oko tri mjeseca očito su bili dobro provedeni, a uigranosti pripadnika sigurno ide u prilog što se radi o zadaćama koje se i inače provode u okviru Topničko-raketne bojne Gardijske oklopno-mehanizirane brigade. Upravo pripadnici te postrojbe čine glavninu kontingenta, a uz bitnicu samohodnih višecijevnih lansera raketa 122 mm kontingent čine i pripadnici Gardijske mehanizirane brigade, Topničko-raketne pukovnije, Bojne veze HKoV-a, Vojne policije i Zapovjedništva za potporu. Tijekom bojnog gađanja ispaljeno je ukupno 20 raketa, a prema riječima sudionika, sve su pogodile cilj, udaljen oko 10 kilometara.

Tijekom bojnog gađanja ispaljeno je ukupno 20 raketa, a prema riječima sudionika, sve su pogodile cilj, udaljen oko 10 kilometara

PRUŽANJE VATRENE POTPORE

O budućim zadaćama kontingenta razgovarali smo s njegovim zapovjednikom satnikom Dariom Bilješkovićem, kojem ovo neće biti prvi odlazak u misiju u Poljsku. "Iznimno sam zadovoljan provedenim bojnim gađanjem koje označava krunu zadaće kontingenta, a to je pružanje vatrene potpore u području aktivnosti," rekao nam je odmah na početku razgovora. "Zadaće našeg kontingenta neće se previše razlikovati od zadaća naših prethodnika. Uglavnom se provodi zajednička obuka s multinacionalnim snagama koje su ondje stacionirane, a tu su i vježbe različitog tipa. Uz pripadnike našeg kontingenta, u Poljskoj će biti ojačana mehanizirana bojna Američke vojske, koja je ujedno i vodeća nacija u aktivnosti, a sudjeluje i ojačana bitnica iz Rumunjske sa sustavima

brigadni general Mijo Validžić, zapovjednik GOMBR-a

Pripreme za odlazak u misiju u Poljsku traju šest mjeseci, no kroz cijeli ciklus obuke pripadnici se pripremaju za ovakve zadaće jer su one dio naših tradicionalnih zadaća. U području operacije kontingent će provesti šest mjeseci, a bit će upućen u srpnju. Uoči ocjenjivanja pripadnici su proveli sve potrebne pripreme tako da ne sumnjam da će ocjene biti dobre

Zapovjednik Zapovjednog voda 8. HRVCON-a poručnik Igor Jerković ističe kako je svih 20 raketa pogodilo cilj

Uz pripadnike našeg kontingenta, u Poljskoj će biti ojačana mehanizirana bojna Američke vojske, koja je ujedno i vodeća nacija u aktivnosti, a sudjeluje i ojačana bitnica iz Rumunjske sa sustavima protuzračne obrane te ojačana izvidnička satnija iz Ujedinjenog Kraljevstva

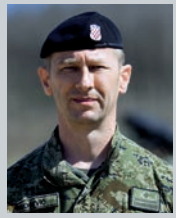

bojnik Antun Pavošević, član ocjenjivačke skupine na vježbi Stabilnost 21/1

Vježba je počela 19. travnja i trajala je tri dana u kontinuitetu. Gađanje je kruna i završna faza vježbe. Vojnici su dosad pokazali visok stupanj motiviranosti i profesionalnosti, a ocjenjivanje smo provodili u dvije faze: *in barracks* (administrativna spremnost) *te in field* (na zemljištu).

protuzračne obrane te ojačana izvidnička satnija iz Ujedinjenog Kraljevstva," objašnjava zapovjednik 8. HRVCON-a. Dok se na Slunju gađalo iz lansera BM-21 Grad, u Poljskoj će pripadnici kontingenta koristiti lansere M92 Vulkan koji se već nalaze u području aktivnosti. "Znam već što me ondje čeka i očekujem da ćemo i ovu zadaću izvršiti na iznimno visokoj razini," zaključio je satnik Bilješković.

Ni zapovjedniku Zapovjednog voda 8. HRVCON-a poručniku Igoru Jerkoviću, pripadniku Topničko-raketne bojne, ovo neće biti prvi odlazak u Poljsku. Kao i sad, Zapovjednim vodom zapovijedao je u 5. HRVCON-u i kaže kako je današnje ispaljivanje 20 raketa prošlo besprijekorno.

"Iz područja operacije imam samo pozitivna iskustva, a suradnja u međunarodnom okruženju i s ostatkom Borbene grupe bila je odlična. Radujem se ponovnom odlasku," rekao je poručnik Jerković.

RAZMJENA ISKUSTAVA

Vojnikinja Anđela Ćurić također je pripadnica Topničko-raketne bojne i poslužiteljica na lanseru Grad. Istaknula je kako se veseli skorom odlasku u misiju u Poljsku: "Budući da prvi put odlazim u međunarodnu operaciju, očekujem usvajanje i razmjenu novih iskustava s pripadnicima drugih nacija te dobru suradnju. Drago mi je da sam dobila priliku biti dio ovog tima."

Pripadnica 8. HRVCON-a vojnikinja Anđela Ćurić veseli se odlasku u međunarodnu operaciju

Da je bojno gađanje provedeno bez ikakvih poteškoća, potvrdio je i direktor vježbe Stabilnost 21/1 bojnik Marijan Žukina. Istaknuo je kako su pripadnici kontingenta pokazali glavnu zadaću koja proizlazi iz njihove misije: "Radi se o pružanju vatrene potpore manevarskim snagama u provedbi njihovih operacija. To je naša temeljna zadaća u Poljskoj. Vidjeli smo danas motivirane, opremljene i obučene pripadnike, koji su spremni za izvršenje svih zadaća." Bojnik Žukina inače je zapovjednik Topničko-raketne bojne GMBR-a, a i sam je predvodio kontingent u prijašnjim rotacijama. Vezano uz sudjelovanje u toj misiji, istaknuo je kako je ona iznimna prilika da u međunarodnom okruženju prikažemo gdje smo, tko smo i što znamo.

"Sve povratne informacije govorile su da su pripadnici hrvatskih kontingenata na vrlo visokoj razini," zaključio je bojnik Žukina.

nadnarednik Roman Breitenbach, prvi dočasnik 8. HRVCON-a ePF BG POL

Ovo mi je drugi odlazak u Poljsku, a već sam bio i u Siriji i Afganistanu. Prvi sam put u Poljskoj bio u ulozi zapovjednika desetina i sad mi je velika čast što ću predstavljati Dočasnički lanac potpore u međunarodnom okruženju. Moji prethodni boravci u misijama bili su znatno drugačiji od ove u Poljskoj. Ondje sam bio u nestabilnom području, zadaće su se razlikovale. Sad nismo u borbenim uvjetima, nego se radi o klasičnom uvježbavanju taktika, tehnika i procedura u skladu s NATO-ovim standardima s članicama Saveza.

VOJNI POLIGON "GAŠINCI"

NOVE DUŽNOSTI U MISIJI KFOR

Drugo poprište vježbe Stabilnost 21/1 bio je vojni poligon "Gašinci" kod Đakova. Ondje je od 26. do 30. travnja provedeno ocjenjivanje operativnih sposobnosti HKoV-ove sastavnice 36. hrvatskog kontingenta u misiji KFOR, koja se upućuje u misiju u Republiku Kosovo. Redni broj kontingenta ističe činjenicu da Hrvatska vojska već ima puno iskustva u toj misiji: prvi je upućen 1. srpnja 2009. godine. Međutim, jezgru naših kontingenata sastavljenih od nekoliko desetaka vojnika uglavnom su činili pripadnici HRZ-a sa svojim višenamjenskim helikopterima Mi-8 i Mi-171. Od ove godine, tj. od 35. kontingenta koji će uskoro na Kosovo, kontingenti će biti brojčano veći, a najviše vojnika dolazit će iz postrojbi Hrvatske kopnene vojske. U skladu s Odlukom Hrvatskog sabora od 27. studenog 2020. godine, u 2021. i 2022. godini u KFOR se upućuje do 150 pripadnika Oružanih snaga Republike Hrvatske s do dva helikoptera HRZ-a, uz mogućnost rotacije.
Najveći brojčani udio u ljudstvu 36. kontingenta ima sastavnica otprilike na razini satnije koju čine pripadnici 1. mehanizirane bojne Sokolovi Gardijske oklopno-mehanizirane brigade (GOMBR). Prema informacijama koje smo dobili na Gašincima, kako Hrvate u sklopu misije KFOR čekaju nove dužnosti, ključno je bilo generirati postrojbu koju će činiti i pripadnici s iskustvom u misijama potpore miru. Obuka sastavnice planirana je kroz dvije faze. Prva je bila usmjerena prema utvrđivanju zadaća iz domene temeljnih vojničkih vještina i specijalističkih vojnih zadaća.
U drugoj fazi sastavnica je uvježbavala konkretne zadaće koje će izvršavati u području operacije, poput provedbe ophodnji, uspostave privremene kontrolne točke, uspostave prednje operativne baze i sl. Sastavnica je uspješno svladala obuku, posebno izazovnu u uvjetima pandemije COVID-19, te je kroz desetinsko, vodno i satnijsko ocjenjivanje stekla sve preduvjete za provedbu glavnog obučnog događaja, vježbe Stabilnost 21/1, čijoj smo prezentaciji na Gašincima nazočili 27. travnja. Događaju su nazočili i predsjednik Republike i vrhovni zapovjednik OSRH Zoran Milanović, ministar obrane Mario Banožić, načelnik GS OSRH admiral Robert Hranj, zapovjednik HKoV-a gene-

ral-pukovnik Boris Šerić i drugi predstavnici OSRH i Ureda Predsjednika. Vještine, sposobnosti i uvježbanost pripadnika vidjeli smo s povišenog položaja zvanog Malo Nabrđe. Iz daljine, među slabo vidljivim vojnim odorama na kišnom i blatnom poligonu isticali su se narančasti prsluci ocjenjivača HKoV-a koji ocjenjuju sastavnicu po sustavu CREVAL. Akciju smo gledali uz izravan komentar zapovjednika Sokolova pukovnika Roberta Poljaka i zapovjednika ocjenjivane sastavnice natporučnika Marka Adžijevića, također pripadnika Sokolova.

ZADAĆE ŠIROKOG SPEKTRA

Događaji su se odvijali velikom brzinom i bilo ih je teško "pohvatati". Ukratko, jedan vod s nekoliko vozila M-ATV (MRAP) išao je u ophodnju u blizini malog naselja. Prvo vozilo naišlo je na improviziranu eksplozivnu napravu (IED). Vojnici su se ubrzo sabrali i počeli protu-IED aktivnosti, postavljen je svojevrstan kordon, a dva su MRAP-a blokirala prometnice. Pješaštvo je izišlo iz vozila i počelo "češljati" teren, a cijelo se vrijeme održavala veza s nadređenim zapovjedništvom. Kako je u komentaru istaknuo natporučnik Adžijević, upravo su ta stalna veza i prijenos informacija ključni čimbenici za uspješnu reakciju na izvanredni događaj. No, kako bi se situacija dodatno komplicirala, odjednom je ophodnju pješačkim oružjem napala i skrivena pobunjenička skupina (suprotna strana, tj. OPFOR). Hrvatski vojnici uzvratili su žestoko, i iz osobnog naoružanja, i iz teških strojnica instaliranih na MRAP-ovima. Međutim, suprotna je strana bila brojnija i napala je i iz drugog smjera. To je bio "okidač" da zapovjednik voda traži pomoć snaga za brzu reakciju (*Quick Reaction Force*). Trebalo im je samo nekoliko minuta za dolazak i kraj nas su uskoro prošla

Predsjednik Zoran Milanović rekao je nakon prezentacije da hrvatski vojnici rade iznimno težak posao i izrazio im priznanje što su se za njega odlučili: "To je naša vojska bez koje ne bi bilo ni naše države."

još četiri MRAP-a koja su se zaputila prema području u kojem se već neko vrijeme intenzivno čulo štektanje jurišnih pušaka i strojnica. Napadnuti vod i QRF brzo su se uvezali i počeli sinkronizirano djelovanje, što je bila loša vijest za napadače. Potisnuti su prema naselju pa je akcija nastavljena urbanom operacijom "čišćenja" pobunjeničkih snaga po objektima. Minutu po minutu, vatra je postajala sve slabija dok nije potpuno utihnula. Situacija je riješena, protivnik neutraliziran. Zalihe streljiva ostale su na otprilike 50 posto. Još je bilo potrebno pokupiti protivničko naoružanje, no to je trebalo učiniti brzo jer je jedan ranjeni pripadnik trebao relativno brzu evakuaciju natrag u bazu. U svakom slučaju, zadaća je uspješno izvršena!

Planiranju obuke i generiranju snaga 36. kontingenta za KFOR pristupilo se još sredinom listopada 2020. pa ne iznenađuje da su pripadnici HKoV-a na Gašincima pokazali kako su skladna cjelina sposobna izvršiti sve postavljene zadaće. Njima će se pridružiti i pripadnici HRZ-a, ZzP-a i drugih postrojbi koji također prolaze ocjenjivanja. Kako je nakon vježbe izjavio admiral Hranj, na terenu se moglo vidjeti da se sastavnica uvježbava za zadaće širokog spektra. "Vježba je uspjela i pokazala da je Satnija spremna za rotaciju u koju će ići u studenom ove godine," zaključio je načelnik GS OSRH. General-pukovnik Šerić dodao je da u sklopu Hrvatskog bedema HKoV provodi kompleksne vježbe, a Stabilnost 21/1 upravo je jedna takva. "Ono što smo danas vidjeli samo je jedan segment obuke i ocjenjivanja. Samo danas pripadnici sastavnice odgovorit će na petnaestak incidenata," rekao je zapovjednik HKoV-a.

Podvukavši crtu pod sve što su pokazali pripadnici sastavnice, natporučnik Adžijević izrazio je ponos što zapovijeda vojnikinjama i vojnicima koji su zadaće obavili vrhunski. Na ocjenjivanju imaju priliku pokazati što su naučili na obuci. "Sve je prošlo besprijekorno, od protoka informacija pa nadalje. Svi smo znali što se događa na terenu. Po dosad viđenom uopće ne sumnjam da prolazimo s najvišom razinom uvježbanosti," rekao je.

"U okviru Hrvatskog bedema obilježavamo 30. obljetnicu Hrvatske vojske, ali isto tako ocjenjujemo i njezinu spremnost za pojedine misije i zadaće. Danas smo vidjeli, kao što se i očekivalo, da je spremnost pripadnika hrvatskog kontingenta za misiju KFOR na nivou i siguran sam da će biti jako dobro pozicionirani među našim partnerima i saveznicima," rekao je ministar Banožić. U tom se smislu osvrnuo i na brojne međunarodne aktivnosti i vježbe u kojima sudjeluju pripadnici Hrvatske vojske te istaknuo da su među saveznicima i partnerima uvijek iznimno cijenjeni. Ministar je posebno naglasio i opremljenost pripadnika Hrvatske vojske opremom domaćih proizvođača, čime Ministarstvo obrane izravno daje podršku hrvatskoj vojnoj industriji i promovira je.

vojnikinja
Tatjana ŠARONJA,
1. omb Sokolovi,
36. HRVCON KFOR

Pripreme traju dugo, ali mislim da možemo biti zadovoljni. Vidi se da smo se uvježbali kako je od nas i očekivano. Odlazak u međunarodnu misiju bio je jedan od motiva za moje odlučivanje za vojni poziv i njim ostvarujem dio svojih ambicija. Slično razmišljaju i drugi u Satniji, dobar smo i usklađen kolektiv i super se slažemo.

razvodnik Loreto FLAJC,
1. omb Sokolovi,
36. HRVCON KFOR

Ekipa u Satniji spoj je mladosti i iskustva koji uspješno izvršava zadaće. U OSRH sam petnaest godina i KFOR će mi biti treća međunarodna misija. Dvaput sam bio u Afganistanu. Obuka je bila zanimljiva i dinamična, puna izazova. Svaki put uoči misije pred nas se postavljaju nove zadaće i stječemo nova iskustva.

RAZGOVOR

GENERAL-PUKOVNIK MLADEN FUZUL

ZAPOVJEDNIK ZAPOVJEDNIŠTVA ZA POTPORU

ČOVJEK

MORA BITI NOSITELJ RAZVOJNOG POTENCIJALA ZzP-A

ZzP u nekoliko je zadnjih godina sustavno opreman ključnom terenskom opremom kao što je: samoodrživi ekspedicijski kamp, sustav za pročišćavanje vode, logistička vozila za manipulaciju i prijevoz tereta, cisterne, pretovarni strojevi, transportna motorna vozila. I dalje prepoznajemo potrebu za neprekidnim usavršavanjem i jačanjem novih sposobnosti kako bismo mogli primjereno odgovoriti na sve sigurnosne izazove i prijetnje

Zapovjedništvo za potporu (ZzP) početkom svibnja proslavit će 19. obljetnicu djelovanja i tim povodom razgovarali smo s njegovim zapovjednikom general-pukovnikom Mladenom Fuzulom. U razgovoru za Hrvatski vojnik general Fuzul govorio je o razvoju postrojbe koja redovito provodi zadaće pružanja logističke, zdravstvene i druge potpore svim postrojbama i zapovjedništvima Hrvatske vojske, njezinoj važnosti u provedbi međunarodnih zadaća i potpori civilnim institucijama i stanovništvu za vrijeme pandemije i razornih potresa u Zagrebu i Sisačko-moslavačkoj županiji te o modernizaciji i opremanju postrojbi ZzP-a.

RAZGOVARAO
Željko Stipanović

FOTO
Arhiva ZzP-a, arhiva HVGI-ja

OVE GODINE SLAVIMO 30. OBLJETNICU USTROJAVANJA HRVATSKE VOJSKE I 19. OBLJETNICU ZAPOVJEDNIŠTVA ZA POTPORU. ZAPOVJEDNIK ZzP-A NEŠTO STE VIŠE OD PET GODINA, A U HV-u STE OD PRVIH DANA. JESTE LI ZADOVOLJNI ONIM ŠTO SE U LOGISTICI NAPRAVILO?

Zapovjedništvo za potporu djeluje 19 godina. No, valja istaknuti da su njegov razvoj i postignuti ciljevi rezultat ponajprije kontinuiteta i transformacije logističkih kapaciteta i postrojbi HV-a koje su pružale logističku, zdravstvenu i drugu potporu postrojbama i zapovjedništvima HV-a tijekom Domovinskog rata i u procesima demobilizacije i transformacije HV-a, sve do potpore pripadnicima HV-a u međunarodnim vojnim operacijama i misijama. Kao ratni zapovjednik i sudionik Domovinskog rata dobro znam koliko je logistika bila važna za sve vojne operacije koje je Hrvatska vojska provodila u obrani i oslobađanju domovine. Od završetka Domovinskog rata, kad smo se obranili od neprijatelja, uspostavili državni teritorij i počeli obnovu zemlje, do ostvarenja najvažnijih vanjskopolitičkih ciljeva Republike Hrvatske ulaskom u NATO i EU, Hrvatska vojska također se trebala prilagoditi vremenu i ekonomskim mogućnostima. Svaka suvremena vojska mora voditi računa o svim svojim resursima, posebno ljudskim i materijalnim. Upravo je proces prilagodbe i transformacije HV-a 2002. godine konceptualno podržao objedinjavanje materijalnih resursa te nastanak tadašnjeg Zapovjedništva za logistiku, danas Zapovjedništva za potporu, te su stvoreni organizacijski preduvjeti za formiranje najveće logističke organizacije HV-a. Daljnji angažman HV-a, a time i ZzP-a u međunarodnim misijama u Afganistanu, kasnije na Kosovu, u Litvi, Poljskoj raspoređivanjem Nacionalnog elementa potpore ZzP-a bila je daljnja "pokretačka snaga" razvoja novih sposobnosti ZzP-a. Gledajući s pozicije ratnog za-

povjednika i današnje dužnosti zapovjednika ZzP-a, mogu reći da je logistika od samih početaka Domovinskog rata među prvima doživjela potrebne transformacije i velike pomake u svim svojim funkcijama i djelatnostima.

KAKO VIDITE NAPREDAK I U KOJIM JE SEGMENTIMA DOŠLO DO NAJVAŽNIJIH POBOLJŠANJA FUNKCIONIRANJA LOGISTIKE U ODNOSU NA RATNO RAZDOBLJE?

Prije svega, uspjeli smo ostvariti dva cilja: prvi je taj da logistika odnosno logistička potpora nije sama sebi cilj, tj. ona mora svakodnevno pratiti razvoj svih segmenata HV-a. Drugi je cilj da ona mora biti opremljena i modernizirana kao i ostale snage HV-a kako bi im mogla pružati potporu i biti učinkovita. Da bi manevarske postrojbe HV-a bile mobilne i rasporedive, znatan je napredak postignut u nabavi i opremanju postrojbi ZzP-a terenskom opremom. U organizacijskom smislu, nakon Domovinskog rata i smanjenjem brojčanih veličina HV-a, napravljen je pomak u okrupnjavanju ljudskih i materijalnih resursa, namjenski je ustrojeno Zapovjedništvo za potporu, a sve s ciljem da Hrvatska vojska postane učinkovita, dobro opremljena i spremna odgovoriti na sve svoje temeljne misije.

ZzP U MIRNODOPSKIM UVJETIMA PRUŽA POTPORU FUNKCIONIRANJU HRVATSKE VOJSKE, ALI I DRUGIM RESORIMA. KOJE BISTE KLJUČNE ZADAĆE POSEBNO ISTAKLI?

Za redovito funkcioniranje postrojbi i zapovjedništava Hrvatske vojske ZzP redovito provodi zadaće pružanja logističke, zdravstvene i druge potpore. Te se zadaće uglavnom odnose na opskrbu postrojbi materijalnom imovinom svih klasa opskrbe (prehrana, oprema, gorivo, ulja i maziva, građevinski materijal, ubojna sredstva, naoružanje, zdravstvena oprema i sredstva, pričuvni dijelovi), održavanje materijalnih sredstava, promet, graditeljstvo, zdravstvo, opsluživanje. Ovdje moram posebno istaknuti poslove upravljanja klasom V (ubojna sredstva – UbS). U jedinstvenom životnom ciklusu ubojnih sredstava njihova opskrba, održavanje, posebni uvjeti transporta i uvjeti skladištenja međuovisni su i neodvojivi. Izgradnjom suvremenih skladišnih građevina u Doljanima i Trbounju te delaboračnica i uništavališta UbS-a na Slunju omogućeno je sigurno čuvanje, skladištenje, održavanje i zbrinjavanje ubojnih sredstava. Uz standardne zadaće pružanja logističke, zdravstvene i druge potpore postrojbama HV-a, ZzP provodi svakodnevne zadaće pružanja potpore odavanja vojnih počasti preminulim hrvatskim braniteljima na temelju sporazuma između Ministarstva obrane i Ministarstva hrvatskih branitelja. Naime, na temelju Zakona o pravima hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata, svakom hrvatskom braniteljju pripada pravo na vojne počasti prilikom posljednjeg ispraćaja. Za tu namjenu ustrojena je posebna postrojba ZzP-a Bojna za potporu, koja tu zadaću svakodnevno i s velikim pijetetom obavlja. Također, u skladu sa sporazumom Ministarstva hrvatskih branitelja i Ministarstva obrane, pripadnici Opslužne bojne ZzP-a i HKoV-a obavljaju poslove vezane uz ekshumacije, probna iskapanja, identifikacije i prijevoz posmrtnih ostataka.

REPUBLIKA HRVATSKA, A SAMIM TIM I HRVATSKA VOJSKA, OD 1. TRAVNJA 2009. PUNOPRAVNA JE ČLANICA NATO-A. KOLIKO SE I U KOJEM OPSEGU POSTIGLA INTEGRACIJA LOGISTIČKIH PROCESA U ODNOSU NA OSTALE PARTNERE UNUTAR SAVEZA?

Hrvatska vojska doživjela je ulaskom Republike Hrvatske u NATO savez daljnju transformaciju. Izgradnja sposobnosti za uključivanje u sustav kolektivne logistike u skladu s NATO-ovom logističkom doktrinom uspostavila se kao imperativ. U HV-u je donesen niz doktrina među kojima je i Združena logistika. Mnogi su logistički procesi kao, primjerice, Koncept zemlje domaćina prihvaćeni i usklađeni s NATO-ovom logističkom doktrinom. ZzP u tom smislu ima zadaću organizirati i koordinirati logističku, zdravstvenu i druge potpore koje HV ili pak civilne organizacije pružaju stranim oružanim snagama koje na teritoriju Republike Hrvatske provode vojne vježbe ili prolaze preko našeg teritorija. Potpuna integracija logističkih procesa ovisi i o opremanju i modernizaciji oružanih snaga. I u tome je Hrvatska vojska u proteklom razdoblju znatno napredovala. Naime, u zadnjih je nekoliko godina nabavljen znatan dio vojne opreme i naoružanja. Izgrađene su suvremene i sigurne skladišne građevine za čuvanje strateških pričuva. Sudjelovanje pripadnika ZzP-a na mnogim međunarodnim vojnim vježbama (MVV) te povratne informacije nakon tih vježbi govore da je Republika Hrvatska u odnosu na ostale partnere unutar NATO saveza postigla transformaciju i integraciju. Znatan napredak postignut je i u upravljanju logističkim informacijama i to uspostavom integriranog logističkog informacijskog sustava (LIS). Jedan dio njegovih modula izrađen je i već je implementiran. Potpunom uspostavom LIS-a omogućit će se sustavan nadzor i vidljivost materijalne imovine te poduprijeti materijalno-financijsko poslovanje unutar MORH-a i HV-a, korisniku skratiti put od zahtjeva do prijma materijalne imovine, a donositeljima odluka pružiti pravodobne i točne informacije.

ZzP PARALELNO PODUPIRE PROVEDBU ZADAĆA HV-A U MEĐUNARODNOM OKRUŽENJU. KOJE SU TO ZADAĆE I GDJE SE PROVODE TE KOJA SU ISKUSTVA S PARTNERIMA UNUTAR NATO SAVEZA?

U cilju usklađivanja poslova i postupaka u međunarodnom okruženju, Hrvatska vojska ustrojava Nacionalni element

Postrojbe ZzP-a, odnosno Namjenski organizirane snage koje su zajedno s ostalim postrojbama HV-a pružale potporu civilnim institucijama i stanovništvu za vrijeme pandemije i razornih potresa u Zagrebu i okolici te Sisačko-moslavačkoj županiji, pokazale su spremnost, opremljenost i uvježbanost

potpore (NEP). NEP se ustrojava i angažira za svaku mirovnu operaciju ustrojstvenih jedinica Hrvatske vojske izvan matične zemlje i odgovoran je za osiguranje logističke i zdravstvene potpore postrojbama nacionalnog kontingenta. U sustavu rukovođenja i zapovijedanja NEP se nalazi pod izravnim zapovijedanjem zapovjednika Zapovjedništva za potporu. Nakon NATO-ove operacije Odlučna potpora u Afganistanu, NEP imamo ustrojen u NATO-ovim aktivnostima ojačane prednje prisutnosti u Litvi i Poljskoj te NATO-ovoj operaciji KFOR na Kosovu. Isto tako, pripadnici ZzP-a kontinuirano s ostalim pripadnicima HV-a sudjeluju u UN-ovim misijama kao stožerni časnici. Uz angažman svojih pripadnika u NEP-u, ZzP u operacije potpore miru ili mirovne misije po potrebi upućuje i mobilne timove za održavanje vojne opreme i naoružanja. Iskustva s partnerima unutar NATO-a govore da postrojbe HV-a imaju ugled među saveznicima. Hrvatska je jedna od rijetkih zemalja u NATO-u koja ima ratno iskustvo, i to vrlo značajno. Većina časnika sudjelovala je u ratnim operacijama, što je u vojsci iznimno važno. Osim toga, mnogi naši časnici obnašali su visoke vojne dužnosti u tijelima i misijama NATO-a, gdje su se pokazali vrlo sposobnim i lojalnim. Isto tako, s međunarodnih vojnih vježbi na kojima sudjeluje HV najčešće dolaze pohvale i priznanja. Jedna od takvih međunarodnih vojnih vježbi bila je Saber Strike 17, na kojoj su pripadnici ZzP-a sudjelovali u ulozi vodeće nacije Zapovjedništva Multinacionalne bojne za potporu (MN SPT BN). Uspješno provedene zajedničke obuke i MVV Saber Strike 17 potvrda su uvježbanosti, interoperabilnosti, zajedničkog stožernog rada, dostignute razine spremnosti i ostvarene suradnje pripadnika američkih i hrvatskih oružanih snaga. Ove godine obilježavamo 30. obljetnicu ustrojavanja Hrvatske vojske pod nazivom Hrvatski bedem 1991. – 2021. Hrvatski bedem skup je aktivnosti i vježbi koje se provode od travnja do lipnja 2021. i na kojima se prikazuju sve sposobnosti Hrvatske vojske, ali i zajedničke sposobnosti s našim saveznicima i partnerima u provedbi svih triju misija HV-a. Na tim vježbama ZzP provjerava i certificira svoje deklarirane snage. Stranim oružanim snagama koje borave u Republici Hrvatskoj za vrijeme tih međunarodnih vojnih vježbi ZzP, provodeći koncept zemlje domaćina (*Host Nation Support*), aktivno pruža logističku i druge potpore.

Gledajući s pozicije ratnog zapovjednika i današnje dužnosti zapovjednika ZzP-a, mogu reći da je logistika od samih početaka Domovinskog rata među prvima doživjela sve potrebne transformacije i velike pomake u svim svojim funkcijama i djelatnostima

STALNO SE POSTAVLJA PITANJE FINANCIJSKIH SREDSTAVA U ODNOSU NA POTREBE MODERNIZACIJE I OPREMANJA LOGISTIKE. GDJE JE TU ZzP I NA KOJIM JE SREDSTVIMA TEŽIŠTE?

U svakom ozbiljnom poslu, pa tako i u vođenju jednog ovako složenog zapovjedništva, svakako treba voditi računa o potrebama i financijskim mogućnostima. Vrlina je svakog zapovjednika da od dodijeljenih proračunskih sredstava što odgovornije i svrhovitije ta sredstva i upotrijebi. Kako bismo realizirali projekte ključne za razvoj i modernizaciju Hrvatske vojske, a time i logistike kao njezina dijela, glavni preduvjet bilo je osiguranje dostatnih proračunskih sredstava. Zadnjih nekoliko godina dodijeljena proračunska sredstva bila su usmjerena na realizaciju ključnih projekata – u prvom redu poboljšanje i vraćanje materijalnih prava pripadnicima HV-a, koji svojim predanim radom služe domovini. Postrojbe HV-a vratili smo u gradove, na šest novih ključnih strateških lokacija – Sinj, Vukovar, Ploče, Varaždin, Udbinu i Pulu. U tome su pripadnici ZzP-a svojim angažmanom i predanim radom dali izniman obol te uštedjeli znatna financijska sredstva. Aktivno smo počeli adaptaciju postojećih vojnih lokacija i smještajnih građevina u cilju stvaranja boljih uvjeta života i rada u postrojbama. Adaptirane su mnoge sportske građevine (teretane, dvorane, igrališta), vlastitim kapacitetima napravljene su sprave za vježbanje, sve u cilju razvoja psihofizičke spremnosti hrvatskog vojnika. Unatoč tomu, ZzP u nekoliko je zadnjih godina sustavno opreman ključnom terenskom opremom kao što je: samoodrživi ekspedicijski kamp, sustav za pročišćavanje vode, logistička vozila za manipulaciju i prijevoz tereta, cisterne, pretovarni strojevi, transportna motorna vozila. I dalje prepoznajemo potrebu za neprekidnim usavršavanjem i jačanjem novih sposobnosti kako bismo mogli primjereno odgovoriti na sve sigurnosne izazove i prijetnje. Pred nama je još mnogo izazova. Trenutačna ekonomska situacija u Republici Hrvat-

skoj, prouzročena pandemijom i razornim potresima, usporila je započete trendove, ali uvjeren sam da ćemo jačanjem gospodarstva, upornim radom i predanošću moći ostvariti sve postavljene ciljeve u pogledu opremanja i modernizacije postrojbi ZzP-a. Ovo vrijeme, jednostavno rečeno, trebamo iskoristiti za tzv. unutarnje preslagivanje. U tijeku je zbrinjavanje pretičućih materijalnih sredstava koja opterećuju skladišne kapacitete ZzP-a. Njihovim zbrinjavanjem i rasterećenjem stvaraju se preduvjeti za prihvat i sigurno skladištenje novih složenih borbenih sustava te daljnje opremanje i razvoj Hrvatske vojske.

ELEMENTARNE NEPOGODE KOJE SU U PROTEKLOM RAZDOBLJU POGODILE HRVATSKU POSTAJU SVE IZRAŽENIJE. NAŠA ZEMLJA NAŠLA SE ISTODOBNO PRED IZAZOVIMA PANDEMIJE I POSLJEDICA RAZORNIH POTRESA. KAKAV JE BIO ANGAŽMAN I DOPRINOS ZzP-A U PRUŽANJU POMOĆI CIVILNIM INSTITUCIJAMA I STANOVNIŠTVU?

Korištenje sposobnosti HV-a u potpori civilnim institucijama i sinergija s drugim resorima i institucijama potvrđuju se kao potreba, visokovrijedna i društveno poželjna zadaća te je jedan od racionalnih i učinkovitih oblika korištenja državnih resursa u slučaju elementarnih nepogoda i drugih kriza. Upravo zato HV, a time i ZzP, razvija određene specifične sposobnosti za potporu civilnim strukturama koje su u najvećoj mogućoj mjeri komplementarne s konvencionalnim vojnim sposobnostima. Postrojbe ZzP-a, odnosno Namjenski organizirane snage koje su zajedno s ostalim postrojbama HV-a pružale potporu civilnim institucijama i stanovništvu za vrijeme pandemije i razornih potresa u Zagrebu i okolici te Sisačko-moslavačkoj županiji, pokazale su spremnost, opremljenost i uvježbanost. U potvrdu tome govori činjenica da su nakon razornog potresa u Sisačko-moslavačkoj županiji i usmene zapovijedi načelnika Glavnog stožera, brzom reakcijom, u gotovo dva sata pripadnici Bojne za opću logističku potporu (BzOLP) u vojnom konvoju s pripadajućom mehanizacijom, vojnom opremom i ljudstvom bili na terenu i stavili se na raspolaganje civilnoj zaštiti. Uz BzOLP, ovdje moram istaknuti još nekoliko postrojbi ZzP-a, to su Opslužna bojna i Vojno zdravstveno središte (VZS), koje su uložile, a i danas ulažu najveće napore u pružanju logističke i zdravstvene potpore. Primjerice, pripadnici BzOLP-a od 29. prosinca 2020. do danas prevezli su, pretovarili i postavili oko 4000 stambenih jedinica (kontejnera, mobilnih kućica). Usto su prevezli 700 tona humanitarne pomoći te paralelno pružali logističku potporu pripadnicima HV-a, civilnoj zaštiti i stanovništvu smještenom u vojarni osiguranjem goriva, vode, hrane i dr. potreba. Naravno, i druge su postrojbe ZzP-a sudjelovale sinergijski u rješavanju svih logističkih i drugih procesa podržavajući ove dvije postrojbe i njima dodijeljene zadaće. Posebno ističem logističke zadaće pružanja pomoći civilnim institucijama nakon razornog potresa u Zagrebu i okolici. Primjerice, pripadnici Bojne za potporu bili su uključeni u spašavanje (očuvanje) hrvatske kulturne baštine, tj. preseljenje vrijednih povijesnih umjetnina i knjiga iz franjevačkog samostana na Kaptolu, zatim sudjelovanje pripadnika Odjela za nadzor ispravnosti i upravljanje klasom V Logističkog operativnog središta koji su zajedno s pripadnicima Inženjerijske pukovnije HKoV-a (tj. probnim ispitivanjem i određivanjem optimalne količine eksploziva) sudjelovali u operaciji odvajanja sjevernog tornja zagrebačke katedrale, teškog 30 tona na visini od 120 metara. Prisjetimo se početka pandemije u ožujku 2020., tj. izgradnje ekspedicijskog kampa sa smještajnim kapacitetom za 250 osoba ispred KB-a Dubrava, koji je uspostavljen za manje od 72 sata u nepovoljnim vremenskim uvjetima. Istaknimo i kontinuiranu potporu zdravstvenim i civilnim ustanovama za potrebe zbrinjavanja pacijenata i zaštite stanovništva za vrijeme pandemije postavljanjem oko devedeset vojnih šatora i druge terenske opreme na sedamnaest lokacija u Republici Hrvatskoj.

Iskustva s partnerima unutar NATO-a govore da postrojbe HV-a imaju ugled među saveznicima. Hrvatska je jedna od rijetkih zemalja u NATO-u koja ima ratno iskustvo, i to vrlo značajno. Većina časnika sudjelovala je u ratnim operacijama, što je u vojsci iznimno važno

Isto tako, nije izostala ni zdravstvena i veterinarska potpora. Vojni epidemiolozi Odjela za preventivnu medicinsku zaštitu VZS-a od prvog dana pojave zarazne bolesti prouzročene koronavirusom svakodnevno su pratili i analizirali epidemiološku situaciju u Hrvatskoj i svijetu te su pravodobno informirali vojni sustav kako bi učinkovito djelovao u provedbi protuepidemijskih mjera, a sve u cilju očuvanja zdravlja pripadnika MORH-a i HV-a u zemlji i operacijama potpore miru. U teškim trenucima borbe protiv pandemije epidemiolozi su se aktivno uključili u pružanje svakodnevnih stručnih savjeta pripadnicima HV-a te usto pružali potporu civilnim zavodima za javno zdravstvo u Zagrebu i Gospiću. Tu nikako ne smijemo zaboraviti djelatnike Odjela za veterinu koji su uz vojne epidemiologe kontinuirano uključeni u pružanje potpore provedbom protuepidemijskih mjera dezinfekcije te kontrole hrane. Liječnici i medicinsko osoblje VZS-a aktivno su se uključili u timove helikopterskog hitnog medicinskog prijevoza oboljelih te u Namjenski organizirane snage HV-a u Areni kako bi zajedno s civilnim liječnicima pružali zdravstvenu zaštitu oboljelom stanovništvu. Isto tako, nakon razornog potresa u Sisačko-moslavačkoj županiji pružali su pomoć u zbrinjavanju stanovništva, odnosno prevoženju nepokretnih i oboljelih pacijenata na druge lokacije u Republici Hrvatskoj. Danas, nabavom cjepiva, liječnici i medicinsko osoblje VZS-a obavljaju zadaću organizacije i provedbe procjepljivanja pripadnika Hrvatske vojske. U povodu 19. obljetnice ustrojavanja i Dana postrojbe želim zahvaliti i odati priznanje svim pripadnicima Zapovjedništva za potporu koji su sudjelovali u ovim kriznim trenucima za Republiku Hrvatsku.

KAKO VIDITE ZzP U BUDUĆEM RAZDOBLJU?

Domovinski rat potvrdio je ključnu ulogu ljudske dimenzije Hrvatske vojske koja se i danas prepoznaje u domoljublju, požrtvovnosti, profesionalnosti njezinih pripadnika. Stoga u budućem razvoju Zapovjedništva za potporu, ali i logističkog sustava u cjelini, u središtu pažnje mora biti čovjek kao nositelj razvojnog potencijala. Započeti proces pomlađivanja i raspoređivanja stručnog kadra u postrojbe jamac je razvoja ZzP-a. Nastavit ćemo poboljšavati uvjete života i rada pripadnika Hrvatske vojske. Opremanje postrojbi ZzP-a novonabavljenom vojnom opremom (specijalnim logističkim motornim vozilima, radnim strojevima i alatima), daljnja izgradnja skladišnih građevina od strateškog značaja omogućit će nove sposobnosti postrojbama ZzP-a i kvalitetnu potporu ostalim postrojbama Hrvatske vojske. Takvim pristupom stvorit će se uvjeti da logistika ima mogućnost brzog odgovora na neočekivane događaje i česte promjene zahtjeva, fleksibilnost u prevladavanju nepredvidivih stanja, pokretljivost i preživljavanje te okretnost i sposobnost improvizacije kad je potrebno u smislu korištenja zamjenskih načina i resursa. Stoga će takva logistika omogućiti zapovjednicima i logističkom osoblju ne samo uspješno korištenje poznate i propisane procedure kao i tradicionalnih metoda nego i da budu sposobni rješavati nepredviđene probleme i primjenjivati operativno umijeće. Kako bi se postigao što veći stupanj učinkovitosti, a zbog ograničenih financijskih sredstava kao i mnogih potreba obrambenog sustava, stvorit će se uvjeti za daljnju integraciju organizacijskih ustrojstvenih jedinica Zapovjedništva za potporu, HV-a i Ministarstva obrane po pojedinim funkcionalnim područjima i njihovoj srodnosti. Bit će to svakako izazov budućeg razdoblja.

Uspjeli smo ostvariti dva cilja: prvi je taj da logistika odnosno logistička potpora nije sama sebi cilj, tj. ona mora svakodnevno pratiti razvoj svih segmenata HV-a. Drugi je cilj da ona mora biti opremljena i modernizirana kao i ostale snage HV-a kako bi im mogla pružati potporu i biti učinkovita

U povodu 19. obljetnice ustrojavanja i Dana postrojbe želim zahvaliti i odati priznanje svim pripadnicima Zapovjedništva za potporu koji su sudjelovali u ovim kriznim trenucima za Republiku Hrvatsku

VOJNO NATJECANJE

"HRVATSKI VOJNICI NITI U JEDNOM TRENUTKU NISU SMANJIVALI TEMPO"

Od 8. do 11. travnja na poligonu Camp Ripley u SAD-u trojica pripadnika OSRH sudjelovala su na zahtjevnom natjecanju Best Warrior Competition u organizaciji Nacionalne garde Minnesote i postigli izvanredne rezultate pokazavši sve vrijednosti koje krase hrvatskog vojnika

TEKST
Domagoj Vlahović

FOTO
Nacionalna garda Minnesote

Suradnja Hrvatske vojske i Nacionalne garde Minnesote (NGM) traje već 25 godina. Podsjetimo, 1996., kad Hrvatska još ni izdaleka nije bila članica NATO-a, pokrenuta je u sklopu State Partnership Programa. Najviše se ogledala u podupiranju razvoja sposobnosti HV-a, od sudjelovanja u mirovnim operacijama do sposobnosti djelovanja u različitim humanitarnim zadaćama. No, ni danas, kad je naša zemlja etablirana članica Sjevernoatlantskog saveza, suradnja dviju vojski ne jenjava.

NGM još je u rujnu 2019. predložio sudjelovanje pripadnika HV-a na prestižnom vojnom natjecanju Best Warrior Competition koje se tradicionalno održava od 2002. godine. U prosincu te godine stigao je i službeni poziv, koji je prihvaćen. U ožujku 2020. narednik Ivo Bašić, pobjednik natjecanja Prvi za Hrvatsku 2017. godine, bio je spreman za odlazak na natjecanje, ali aktivnost je obustavljena zbog pandemije koronavirusa. Ove godine uslijedio je novi i opet prihvaćen poziv i HV je uputio trojicu svojih dočasnika na natjecanje održano od 8. do 11. travnja na poligonu Camp Ripley u središnjoj Minnesoti, sjeverno od Minneapolisa. Čast da predstavljaju hrvatske boje dobili su spomenuti narednik Ivo Bašić iz Obavještajne pukovnije, skupnik Eugen Zorić iz Gardijske mehanizirane brigade HKoV-a i skupnik Eddie Gubić iz Bojne NBKO HKoV-a. U pratnji natjecatelja i u ulozi vođe tima bio je provedbeni dočasnik u Uredu prvog dočasnika OSRH časnički namjesnik Tihomir Slanac.

VISOKI KRITERIJI

Naravno, odabir nije bio slučajan. Kriteriji koje je postavio prvi dočasnik Oružanih snaga bili su sljedeći: poznavanje engleskog jezika (minimum 60 % prema ECL/ALCPT), ocjena tjelesne spremnosti za 2020. godinu ne manja od "osobito se ističe" te iznadprosječna uvježbanost u rukovanju pješačkim naoružanjem. Osim toga, kandidatkinje i kandidati morali su zaslužiti predstavljanje HV-a svojim dosadašnjim ukupnim radom i ponašanjem.

Skupnik Zorić, izvidnik u Vojnoobavještajnoj satniji GMBR-a, bio je izvanredan drugi

Putovanje u SAD bilo je otežano zbog pandemije, ali sve pripremne radnje na vrijeme su provedene, uključujući i testiranje na COVID-19 prije samog odlaska tako da nije bilo nikakvih iznenađenja.
"Epidemiološke mjere u SAD-u vrlo su slične onima u Hrvatskoj tako da smo se vezano uz to morali ponašati jednako kao u Hrvatskoj," rekao je za Hrvatski vojnik časnički namjesnik Slanac. Hrvati su na poligonu Camp Ripley dočekani profesionalno i prijateljski te su smješteni u jedan od najboljih smještajnih objekata.

Zadovoljstvo na licima hrvatskih vojnika: lijevo skupnik Gubić, desno narednik Bašić, skupnik Zorić u pozadini

Narednik Bašić na provjeri tjelesne spremnosti

Tijek natjecanja

Prvog dana natjecatelji su pristupili usmenom ispitu znanja o vojnoj službi pred Dočasničkim odborom, koji osim znanja ocjenjuje i vojnički izgled i ponašanje svakog od njih. Slijedilo je pisanje eseja od 600 riječi o zadanoj temi.

Drugi dan počeo je provjerom tjelesne spremnosti, nakon čega su slijedila kvalifikacijska i situacijska gađanja iz puške M4 5,56 x 45 mm i pištolja Beretta M9 9 x 19 mm. Kvalifikacijska gađanja odvijala su se na udaljenosti od 25 metara od mete iz stojećeg, klečećeg i ležećeg stava, s naslonom i bez naslona. Situacijsko gađanje provedeno je na istom strelištu, ali na različitim udaljenostima i uz tranziciju s puške na pištolj. Između metnih situacija zadaća je bila prenijeti sanduke sa streljivom i slične terete na određenu udaljenost. Nakon gađanja slijedila je navigacija. Tijekom dnevne navigacije bilo je potrebno pronaći pet, a tijekom noćne tri točke, sve to unutar kruga promjera 3 – 3,5 km. Vremensko ograničenje za pronalaženje točaka bilo je tri sata.

Treći dan počeo je hodnjom pod punom opremom (oko 16 kg) na 12 milja (oko 19 km). Slijedila je orijentacija s više radnih točaka: prva pomoć unesrećenom i poziv za MEDEVAC, prolazak staze s pješačkim preprekama, rastavljanje i sastavljanje pješačkog naoružanja (pištolj Beretta M9 9 mm, puška M4 5,56 mm, strojnica M240 7,62 mm, strojnica M249 5,56 mm, strojnica M2 12,7 mm i raketni bacač AT-4), prijenos poruke putem radioуređaja te reakcije na improvizirane eksplozivne naprave i na zasjedu.

Četvrtog dana provodilo se završno čišćenje i razduživanje opreme. Slijedila je ceremonija proglašenja najboljih i uručenje nagrada.

Pripadnik NGM-a na jednoj od pješačkih prepreka

"Tijekom cijelog našeg boravka u Minnesoti domaćini su nastojali da se osjećamo ugodno, u čemu su i uspjeli. U prilog tome govori i činjenica da nas je prije samog natjecanja primio zapovjednik Nacionalne garde Minnesote general-bojnik Shawn Manke u pratnji prvog dočasnika časničkog namjesnika Briana Sopera," istaknuo je časnički namjesnik Slanac.

Natjecatelji su se pripremali jednako kao i za sudjelovanje na našem natjecanju "Memorijal bojnik Davor Jović – Prvi za Hrvatsku". Sigurno je da su hrvatskom trojcu pomogla i dosadašnja iskustva s tog natjecanja. Međutim, razlika je ipak bilo. Najviše su se očitovale u američkom "teorijskom dijelu".

PSIHOFIZIČKA SPOSOBNOST I SNALAŽLJIVOST

"Imali smo sreću i vrijeme nas je poslužilo. Temperature nisu išle do –30 kao u tjednu prije našeg dolaska. Natjecanja su koncepcijski različita. Hrvatsko zahtijeva svladavanje četrdesetak kilometara duge staze na kojoj natjecatelji izvršavaju radne zadaće s ograničenim vremenom završetka. Best Warrior traje više dana i natjecateljima pruža mogućnost kratkog odmora. Najteži je bio skup vojničkih zadaća iznenađenja trećeg dana, nakon hodnje od 20 km pod punom ratnom opremom. Natjecatelji su već očito iscrpljeni, a upravo tad trebalo je zadržati koncentraciju, što bolje izvršiti zadaće i ostvariti što bolji plasman," opisuje narednik Bašić, koji je na kraju zauzeo treće mjesto.

Skupnik Zorić, izvidnik u Vojnoobavještajnoj satniji GMBR-a, bio je drugi. Riječ je o još jednom izvanrednom pripadniku HV-a, koji uz iskustva s natjecanja "Prvi za Hrvatsku" ima i zapažene nastupe na izvidničkim natjecanjima, vojničkim krosovima te izazovu tjelesne spremnosti Viribus Unitis. "Best Warrior nije nimalo lako natjecanje. Zahtijeva veliku psihofizičku sposobnost i snalažljivost. No, sva smo se trojica od samog početka maksimalno fokusirala i borila kao lavovi do zadnje sekunde. Ta volja i želja urodile su plodom i plasirali smo se jako visoko," kaže Zorić.

Upravo je takav, jako visok plasman, i peto mjesto skupnika Gubića. Međutim, zapovjednik Biološke desetine Izvid-

Skupnik Gubić na stazi u Campu Ripley. Srećom, temperature zraka tijekom natjecanja nisu bile ekstremno niske

Foto: Mladen ČOBANOVIĆ

Trojicu pripadnika HV-a koji su sudjelovali na vojnom natjecanju Best Warrior Competition 2021 i vođu njihova tima primio je načelnik GS OSRH admiral Robert Hranj te im tom prigodom uručio nagrade

Časnički namjesnik Slanac prima plaketu Nacionalne Garde Minnesote o sudjelovanju hrvatskih vojnika na natjecanju

ničkog voda Bojne NBKO od sebe traži najviše i nije dokraja zadovoljan: "Natjecanje ima određenu težinu i zahtjevno je zbog samog trodnevnog koncepta. Zadovoljan sam timskim rezultatom koji smo postigli i čestitam kolegama na vrhunskoj izvedbi i postignutim rezultatima, ali nisam zadovoljan svojim rezultatom zbog ozljede koja se dogodila drugog dana natjecanja."

Časnički namjesnik Slanac ne krije zadovoljstvo: "Naši su se dočasnici predstavili u najboljem mogućem svjetlu, pokazavši sve one vrijednosti koje krase hrvatskog vojnika i domoljuba. Ponosan sam na njih i na činjenicu da sam bio dio te priče. Njihovi su rezultati zapaženi i hvalevrijedni, pogotovo kad se ima na umu da je ovo naše prvo sudjelovanje na tom natjecanju. Tijekom i nakon natjecanja prilazili su mi pripadnici Nacionalne garde Minnesote izražavajući divljenje prema našim mladim dočasnicima, koji ni u jednom trenutku nisu smanjivali tempo. Sve prepreke i radne točke prelazili su sa smiješkom na licu, sa željom da svoju zemlju predstave u najboljem mogućem svjetlu. Svi zajedno možemo biti ponosni na naše pripadnike i na način na koji su predstavili hrvatskog vojnika u međunarodnom okružju."

Gađanje iz jurišne puške

skupnik Eugen ZORIĆ, drugo mjesto

Kad sam saznao da idem u SAD kao jedini pripadnik i predstavnik GMBR-a osjećao sam se ponosno. Znao sam da je to nagrada za moj dosadašnji rad i zalaganje koji je prepoznao dočasnički kadar, naravno, uz podršku zapovjednika. To je za mene bila velika čast, ali i odgovornost prema vlastitoj postrojbi i OSRH, a prije svega odgovornost prema domovini.

narednik Ivo BAŠIĆ, treće mjesto

Svako sudjelovanje na međunarodnim aktivnostima pripadnik Oružanih snaga RH treba shvatiti ozbiljno i dati maksimum te dostojanstveno predstavljati svoju zemlju. Ovo je bila prilika da velikoj vojnoj sili pokažemo spremnost i sposobnost hrvatskog vojnika, da im pokažemo koliko smo dobri u svojem poslu, koliko smo dobri prijatelji i ljudi. Još jednom smo se istaknuli profesionalnim radom i sposobnostima, ali kao i uvijek iznenadili sposobnošću prilagođavanja novim okolnostima i fluidnošću usvajanja novih znanja i vještina.

skupnik Eddie GUBIĆ, peto mjesto

Moja prva reakcija kad sam doznao da idem u SAD bilo je iznenađenje i sreća u pozitivnom smislu, ali i, psihološki gledano, mala doza straha mogu li opravdati povjerenje i odgovornost koji su nam dani da predstavljamo cjelokupne Oružane snage RH. Natjecanje je zbog toga bilo važno i meni i kolegama. Bila nam je velika čast braniti hrvatsku odoru u SAD-u i ugled koji Oružane snage RH imaju u svijetu.

Prvi dočasnik NGM-a časnički namjesnik Brian Soper (prvi slijeva) čestita hrvatskom trojcu. Zdesna: skupnik Eugen Zorić, narednik Ivo Bašić, skupnik Eddie Gubić

26. OBLJETNICA

Združene snage hrvatske vojske i policije u operaciji Bljesak porazile su neprijatelja te oslobodile zapadnu Slavoniju. Brzim i žestokim udarima hrvatske su snage potvrdile punu spremnost i sposobnost oslobađanja preostalih okupiranih područja Republike Hrvatske. Tako je pobjedonosna 1995. počela na slavonskoj ravnici snažnim Bljeskom, a završila Olujnim udarima hrvatskih snaga u Dalmaciji kad je oslobođen Knin kao jedan od simbola agresije na Hrvatsku...

ABECEDA VRO BLJESAK

TEKST
Marinko Karačić

IZVOR FOTOGRAFIJA:
- Hrvatska policija u Domovinskom ratu, Ministarstvo unutarnjih poslova RH, Zagreb, 2011.
- 2. gardijska brigada Hrvatske vojske Gromovi, Edicija monografija vojno-redarstvenih postrojbi Oružanih snaga Republike Hrvatske iz Domovinskog rata 1991. - 1996., MORH, GS OSRH, Zagreb, 2011.
- 1. gardijska brigada Hrvatske vojske Tigrovi, Edicija monografija vojno-redarstvenih postrojbi Oružanih snaga Republike Hrvatske iz Domovinskog rata 1991. - 1996., Znanje d. o. o., Zagreb, 2015.
- Osnivanje i ratni put 81. samostalne gardijske bojne Hrvatske vojske iz Virovitice, HVIDR-a RH. 81. samostalna gardijska bojna, Zagreb 2019.

a

AKCIJE HRVATSKIH SNAGA KOJE SU PRETHODILE VRO BLJESAK

- Orkan 91, oslobođeno 16 naselja u trokutu općina Novska, Nova Gradiška i Pakrac.
- Otkos 10, oslobođena općina Grubišno Polje i dio općine Daruvar.
- Papuk 91 oslobođene u cijelosti općine Daruvar, Virovitica, Podravska Slatina, Orahovica i Požega te dio općine Pakrac.

b

BORBENO JAČANJE HRVATSKIH SNAGA I PRIPREME ZA BLJESAK

Pod nadzorom agresorskih srpskih snaga u zapadnoj Slavoniji ostali su još dijelovi općina Novske, Nove Gradiške i Pakraca. No, za RH ovo je područje imalo veliko prometno i strateško

značenje jer je presijecalo autocestu i željezničku prugu koje povezuju središnju i istočnu Hrvatsku.
RH najprije pokušava mirnim putem vratiti okupirana područja, ali i provodi detaljne pripreme i planove za vojno rješenje i oslobađanje zapadne Slavonije. Neometano prometovanje na relaciji Zagreb – Lipovac trajalo je samo četiri mjeseca, kad pobunjeni Srbi izazivaju nove napetosti i protuustavne aktivnosti. Najprije su na jedan dan zatvorili ovu dionicu, a vrhunac je uslijedio nakon što su počeli s napadom na putnike pri čemu ubijaju nekoliko hrvatskih civila. Postalo je jasno kako je vojna operacija jedino rješenje.

CILJEVI I ZAMISAO VRO BLJESAK

1. Razbiti i potpuno poraziti snage pobunjenih Srba
2. Osloboditi zapadnu Slavoniju i otvoriti autocestu A3 Zagreb – Lipovac
3. Izbiti na rijeku Savu i organizirati obranu državnih granica.

ČELNI ZAPOVJEDNICI I POSTROJBE U BLJESKU

U operaciji su sudjelovale 53 postrojbe hrvatske vojske i policije. Ministar obrane u vrijeme operacije bio je Gojko Šušak, dok se na dužnosti načelnika Glavnog stožera HV-a nalazio general zbora Janko Bobetko.
Smjerom napada Zapad i Sjever (novljansko i pakračko bojište), rukovodilo je Izdvojeno zapovjedno mjesto (IZM) GS-a HV-a u Garešnici na čelu s general-bojnikom Marijanom Marekovićem.
Smjerom napada Istok (novogradiško bojište), rukovodio je IZM Zapovjedništva Zbornog područja Bjelovar u Novoj Gradiški na čelu s brigadirom Lukom Džankom, dok je zapovjednik združenih snaga SJP-a MUP-a RH bio Mladen Markač.

- Hrvatska vojska u operaciji Bljesak: Snage 1., 3. i 5. gardijske brigade, oklopna skupina 2. gardijske brigade, 80. i 81. gardijska bojna Kumovi, 1. hrvatski gardijski zdrug, 52., 121. i 125. domobranska pukovnija, 104., 105. i 123. brigada HV-a, pripadnici 265. izvidničko-diverzantske satnije, 69. satnija Vojne policije, 505. mješovita satnija atomsko-biološko-kemijske obrane (ABKO). Zrakoplovnu potporu u provedbi operacije pružale su snage Hrvatskog ratnog zrakoplovstva. Topničko-raketnu i protuzračnu potporu pružale su postrojbe iz sastava 123. i 127. brigade HV-a, 13. protuoklopnog topničko-raketnog divizijuna (POTRD), 15. protuoklopne topničko-raketne brigade, 16. topničko-raketne brigade, 18. topničkog divizijuna te 201. i 202. topničko-raketne brigade PZO-a i 1. samostalne topničke bitnice 57/2 mm PZO-a. Zadaće su provodili i Vod za elektroničko djelovanje, Vod besposadnih letjelica, 350. odred diverzanata GS HV-a, 50. bojna ABKO te postrojbe 34. inženjerijske bojne, 255. satnije veze i 312. logističke baze.

- Združene snage specijalne policije Ministarstva unutarnjih poslova (MUP) RH u operaciji Bljesak: Antiteroristička jedinica (ATJ) Lučko, Specijalna jedinica policije (SJP) Alfa Policijske uprave (PU) zagrebačke, SJP Omega PU bjelovarsko-bilogorske, SJP Ban iz PU križevačko-koprivničke, SJP Šimini anđeli pakla PU brodsko-posavske, SJP Bak PU istarske, SJP Osa PU sisačko-moslavačke, SJP Ris PU sisačko-moslavačke/Kutina, SJP Orao PU osječko-baranjske, SJP Trenk PU požeško-slavonske, SJP Grom PU karlovačke, SJP Tigar PU ličko-senjske, SJP Ajkula PU primorsko-goranske, SJP Poskoci PU zadarske, SJP Delta PU vukovarsko-srijemske/Županja, SJP Krpelj PU vukovarsko-srijemske, SJP Roda PU varaždinske, SJP Barun PU krapinsko-zagorske, SJP Jastrebovi PU šibensko-kninske te SJP BATT PU splitsko-dalmatinske.

26. OBLJETNICA

d

DINAMIKA VRO BLJESAK

Operacija je započela 1. svibnja 1995. brzim i snažnim probojem hrvatskih snaga na bojišnici dugoj 80 km u tri smjera (sjever, istok i zapad), a trajala je pet dana.

- Prvi dan (1. svibnja 1995.), neprijatelj razbijen i prisiljen na povlačenje
Snažnim udarima hrvatske snage već oko 7 sati probijaju prve crte obrane neprijatelja te brzo napreduju i potiskuju neprijatelja prema Okučanima. Nakon oslobađanja sela Kričke i utvrđenih položaja na Kričkom brdu najznačajniji rezultat bilo je spajanje snaga HV-a sa snagama SJP MUP-a u području sela Benkovac Okučanski čime je okupirano područje zapadne Slavonije presiječeno, a neprijateljske snage podijeljene na dva dijela. U nastavku djelovanja oslobođen je i Jasenovac što je bio dodatan uspjeh prvog dana operacije.

- Drugi dan (2. svibnja 1995.), oslobođeni Okučani
Drugog dana operacije uslijedio je završni usklađen udar hrvatskih snaga i još brže napredovanje i nanošenje novih poraza neprijateljskim snagama koje su prisiljene izvlačiti ljudstvo i tehniku iz Okučana prema Staroj Gradiški. Glavni cilj drugog dana uspješno je proveden te su Okučani oslobođeni, a hrvatske su snage izbile na rijeku Savu te organizirale obranu državne granice.

- Treći dan (3. svibnja 1995.), obrana državne granice na Savi
U nastavku operacije hrvatske snage nastavljaju s organizacijom obrane na rijeci Savi te pretraživanjem oslobođenih područja i uništavanjem i protjerivanjem zaostalih neprijateljskih snaga.

- Četvrti dan (4. svibnja 1995.), konačan poraz i slom neprijateljskih snaga
Četvrtog dana operacije uvedene su nove snage HV-a koje su zračnim prijevozom dovedene u područje operacije, a sve u cilju konačnog poraza neprijateljskih snaga koje su se našle u potpunom okruženju hrvatskih snaga. Jedino što im je preostalo bila je predaja te je to i učinilo oko 1500 neprijateljskih vojnika i više tisuća civila.

- Peti dan (5. svibnja 1995.), oslobođeno i posljednje neprijateljsko uporište
Oslobađanjem utvrđenog objekta Omanovac 5. svibnja 1995. kao zadnjeg uporišta pod nadzorom neprijatelja uspješno su završena djelovanja hrvatskih snaga u operaciji Bljesak.

e

ENERGIČAN POČETNI UDAR

Temeljna zamisao operacije bila je energičnim početnim udarima, uz uporabu topničko-raketnih sustava, zrakoplovstva, izvidničko-diverzantskih skupina, ostvariti jak vatreni udar po vitalnim objektima neprijatelja, uz istodoban, iznenadan i brz napad pješačkih i oklopno-mehaniziranih snaga, razbiti neprijateljske snage te osloboditi zapadnu Slavoniju.

f

FAKTOR IZNENAĐENJA SPECIJALNIH SNAGA MUP-a

Uoči početka operacije, skupine pripadnika SJP MUP-a neopaženo su ušle u dubinu okupiranog teritorija te se približile jačim uporištima pobunjenih Srba. Njihova je zadaća bila izviđanje područja i ovladavanje važnim objektima i komunikacijama na pravcima djelovanja hrvatskih snaga, te spriječiti konsolidaciju neprijateljskih snaga i njihovo djelovanje prema glavnim smjerovima napada hrvatskih snaga.

g

GERILSKO RATOVANJE POBUNJENIČKIH SNAGA

Četvrtog dana operacije većina se pobunjeničkih vojnih snaga predala, no ostalo je oko 500 naoružanih pripadnika vojske i milicije koji su nastavili gerilsko ratovanje po šumama Papuka i Psunja pokušavajući pružiti otpor hrvatskim snagama i osigurati sigurniju odstupnicu za bijeg. Dio njih uspio se izvući preko rijeke Save na područje Bosne i Hercegovine pod srpskom kontrolom, dok je većina bila prisiljena na predaju hrvatskoj policiji.

h

HRVATSKO RATNO ZRAKOPLOVSTVO (HRZ) U VRO BLJESAK

Letačke posade i piloti HRZ-a dali su značajan doprinos u provedbi operacije. Avioni i helikopteri u prva četiri dana operacije izveli su 71 polijetanje. Prva napadna borbena djelovanja izvode piloti 21. eskadrile lovačkih zrakoplova (21. ELZ) 91. zrakoplovne baze s avionima MiG-21 na neprijateljsko zapovjedno mjesto u Staroj Gradiški te na topničke položaje u Gornjim Bogićevcima. Uz njih borbeno djeluju i letačke posade 29. eskadrile borbenih helikoptera (29. EBH) 91. zrakoplovne baze s helikopterima Mi-24 na neprijateljska uporišta oko Stare Gradiške te u potpori snagama hrvatskih kopnenih snaga. Uz bojna djelovanja po zapovjednim mjestima i utvrđenim neprijateljskim

objektima HRZ je helikopterima prevezao ojačanu satniju 81. gardijske bojne u područje provedbe operacije.

I

IVKANEC, PRVI HRVATSKI ZAPOVJEDNIK KOJEM SU SE PREDALE NEPRIJATELJSKE AGRESORSKE SNAGE

Predaja zapovjednika neprijateljske tzv. 51. pakračke pješačke brigade SVK potpukovnika Steve Harambašića zapovjedniku hrvatske policije Nikoli Ivkancu 4. svibnja 1995. na Gavrinici kod Pakraca označava i konačan poraz agresorskih snaga u zapadnoj Slavoniji. Tako je Nikola Ivkanec postao prvi hrvatski branitelj i policijski zapovjednik kojem su se predale neprijateljske agresorske snage.

J

JAMČILI IM SIGURNOST NO POBUNJENI SRBI NE PRIHVAĆAJU HRVATSKU VLAST

Nakon oslobađanja područja zapadne Slavonije lokalno srpsko stanovništvo i pobunjenici uglavnom napuštaju to područje iako su im nuđena sva prava i sigurnost. Većina njih nije prihvaćala i priznavala hrvatsku vlast. Tako je prema dostupnim podacima nakon operacije Bljesak ostalo oko 1500 Srba. Za njih je tijekom lipnja i srpnja 1995. u organizaciji UNCRO-a provedena operacija Siguran prolaz kojom su međunarodne snage osiguravale svojevoljan odlazak onog dijela srpskog pučanstva koje unatoč svim ponuđenim jamstvima jednostavno nije htjelo prihvatiti stvarnost i priznati hrvatsku vlast.

K

KOORDINACIJA SNAGA HRVATSKE VOJSKE I SJP-a MUP-a

Nakon operacija Maslenica i Medački džep, Bljesak je još jednom potvrdio izniman stupanj koordinacije Hrvatske vojske i postrojbi SJP-a MUP-a RH. Njihovo zajedničko djelovanje i uspješnost u provedbi dobivenih zadaća bili su snaga i vrelo pobjedničkog hoda u obrani i oslobađanju domovine.

L

LAŽI VELIKOSRPSKIH VOJNIH KRUGOVA

Opravdavajući na sve načine poraz u VRO Bljesak velikosrpski vojni krugovi htjeli su lažima i dezinformacijama ocrniti hrvatske snage i RH pripisujući im i rušenje spomenika u Spomen-području Jasenovac. Time su pokušali dobiti pozornost međunarodne javnosti, no sve je kratko trajalo jer je već tri dana nakon završetka operacije (8. svibnja 1995.) Jasenovac posjetio američki veleposlanik u RH Peter Galbraith vidjevši samo razrušenu katoličku crkvu.

Lj

LJETO 1995., POBJEDNIČKI POHOD HRVATSKIH SNAGA

Dva simbola srpske pobune i agresije u Hrvatskoj, Pakrac u zapadnoj Slavoniji koji se zbog toga i naziva "slavonskim Kninom" i Knin u Dalmaciji oslobođeni su u pobjedničkim akcijama hrvatskih snaga Bljesak i Oluja. Tako je pobjedničko ljeto '95. donijelo Pakracu slobodu nakon 1285 dana okupacije, a Kninu nakon 1813.

M

MINI ZGODE IZ BLJESKA

- "Predali se k'o zadnje babe"

Nakon oslobađanja uporišta Omanovac pripadnici SJP-a Orlovi u progonu neprijateljskih snaga svjedočili su kako su se neprijateljski vojnici masovno preoblačili u civilnu odjeću odbacivši neprijateljske vojne odore i kao takvi spas su potražili u predaji civilnim vlastima RH ..."predali su se k'o zadnje babe, ali mi specijalci im poručujemo da smo se njihovih znakovlja dočepali, a oni naših nisu i nikad više neće," svjedočio je ratni zapovjednik Orlova Darinko Mikulić-Mikula.

26. OBLJETNICA

- "Požurite, pobjeći će nam!"
Pokušavajući unijeti dašak vedrine čini se kako su specijalci Orlova prednjačili u domišljatosti. Tako je umjesto zapovijedi "Juriš!" prilikom oslobađanja Omanovca zapovijed zapovjednika izviđača bila: "Požurite, pobjeći će nam!" što je za pripadnike bila najjače izrečena zapovijed u cijeloj operaciji.

NAORUŽANJE I LJUDSTVO, ODNOS SNAGA

Hrvatske su snage imale 16 374 pripadnika nasuprot neprijateljskih 4770 (odnos: 3,43 : 1).
U broju oruđa za topničku potporu hrvatske su snage imale ukupno 103 oruđa, dok su neprijateljske snage raspolagale sa 47 komada (odnos: 2,19 : 1).
U topništvu za protuoklopnu borbu hrvatske su snage raspolagale sa 53 sredstva, a neprijateljske sa svega 12 (4,41 : 1). Približan odnos snaga bio je i u oklopnim sredstvima, hrvatske su snage raspolagale 41 tenkom i oklopnim transporterom, dok je neprijatelj imao njih 12 (odnos: 3,41 : 1).

ORLOVI SLETJELI U OMANOVAC

Zadnje uporište agresorskih snaga u operaciji Bljesak bila je baza Omanovac gdje su, među ostalim, bile stacionirane specijalne postrojbe tzv. 51. pakračke brigade i izvidničko-diverzantski vod neprijateljskih snaga. Na njih su udarili specijalci hrvatskih snaga Orlovi koji su oslobađanjem Bobara, Donjih i Gornjih Rogolja uspješno porazili posljednje utočište neprijatelja u zapadnoj Slavoniji.

POGINULI HRVATSKI BRANITELJI

U operaciji Bljesak poginuo je ili od posljedica ranjavanja preminuo 51 hrvatski vojnik i policajac, dok je njih 162 ranjeno.
U spomen na njihovu žrtvu u Okučanima je podignuto spomen-obilježje "Kristalna kocke vedrine" autora akademskog kipara Dalibora Stošića i projektanta Hrvoja Bilandžića na kojem svaka od 51 kocke simbolizira hrvatske branitelje koji su žrtvovali svoje živote za slobodu Hrvatske u operaciji Bljesak.

RAKETIRANJE ZAGREBA

Zbog vojničkog poraza na bojnom polju zapadne Slavonije pobunjeničke snage tzv. Vojske Srpske Krajine (VSK) po već ustaljenom obrascu poduzimaju terorističke napade na hrvatske gradove i civile. Tako su sa sigurne udaljenosti iz samohodnog višecijevnog lansera raketa (SVLR) Orkan M-87 u dvama navratima, 2. i 3. svibnja 1995., raketirali Zagreb pri čemu je ubijeno sedam i ranjeno najmanje 176 civila. Među ostalim pogođene su dječja bolnica, gimnazija, Akademija dramske umjetnosti i drugi civilni objekti iz čega nedvojbeno proizlazi kako su cilj napada bili civili.

SANITET U BLJESKU

Sanitetska potpora u VRO Bljesak odigrala je značajnu ulogu u pravodobnom zbrinjavanju ranjenih i ozlijeđenih sudionika ove operacije. To se prije svega odnosi na visoku uspješnost u primarnom zbrinjavanju najteže stradalih na samoj crti bojišta, njihovu izvlačenju, transportu i daljnjem zbrinjavanju u zdravstvenim ustanovama.

ŠTO PIŠE U IZVJEŠĆIMA O POSTUPANJU HRVATSKIH SNAGA

Pobjednička operacija hrvatskih snaga Bljesak izvedena je iznimno profesionalno, uzorno vojnički i uz poštivanje svih standarda prema zarobljenim neprijateljskim vojnicima te civilima u području operacije. To potvrđuje i Hrvatski helsinški odbor za ljudska prava u izvješću iz 2002., kao i generalni tajnik Ujedinjenih naroda Boutros Boutros-Ghali u izvješću 1995., u kojem stoji kako

"tijekom i nakon operacije određeni slučajevi kršenja ljudskih prava nisu bili rezultat sustavnog plana hrvatske strane".

TUĐMAN O AKCIJI BLJESAK

"Oslobođenje zapadne Slavonije od izvanrednog je značenja, ne samo s vojnog nego i s gospodarskog, moralnog i političkog, i osobito s međunarodnog gledišta. Ovom i ovakvom pobjedom, Hrvatska je dokazala pobunjenim hrvatskim Srbima, a i međunarodnim čimbenicima, da ima oružanu silu koja je kadra osloboditi sva još okupirana područja, ako se to ne ostvari na miran način u suradnji s međunarodnom zajednicom."

UVOD U KONAČNO OSLOBAĐANJE HRVATSKE

Nakon pobjede hrvatskih snaga u VRO Bljesak čekao se trenutak i konačnog oslobađanja okupiranog područja RH. Novom operacijom združenih snaga hrvatske vojske i policije Oluja oslobođen je preostali dio okupiranog teritorija RH osim dijela hrvatskog Podunavlja koje je mirnom reintegracijom vraćeno u okrilje Hrvatske.

VELIKE KOLIČINE SKRIVENOG NEPRIJATELJSKOG NAORUŽANJA

U završnici operacije Bljesak hrvatske su snage "češljale" novooslobođena područja od pojedinih terorističkih skupina pri čemu su pronađena veća skladišta oružja i streljiva, ukupno oko 250 tona, a sve je naoružanje bilo podrijetlom iz države Jugoslavije i vojske JNA.

ZAPOVJEDNIK 21. ESKADRILE LOVAČKIH ZRAKOPLOVA PUKOVNIK RUDOLF PEREŠIN PREDVODNIK ZRAČNIH BORBENIH OPERACIJA

U operaciji Bljesak prilikom borbenog djelovanja avion MiG-21 kojim je upravljao zapovjednik 21. ELZ-a HRZ-a pukovnik Rudolf Perešin pogodila je i oborila neprijateljska strana. Avion je oboren 2. svibnja 1995. kraj Stare Gradiške u djelovanju neprijateljskog protuzrakoplovnog topništva smještenog u selu Kozinci u Bosni i Hercegovini. Nakon pogotka, MiG-21 postaje neupravljiv, a pilot Perešin izbacuje se iz aviona i pada na područje pod nadzorom neprijateljskih snaga. Puna istina o sudbini pilota Perešina bila je nepoznata sve do 1997. kad su njegovi posmrtni ostaci vraćeni u Hrvatsku.

ŽESTINA PROBOJA HRVATSKIH SNAGA

Hrvatska vojska i hrvatska policija bile su "mač s dvije oštrice", koje su u združenoj operaciji u tri poteza (sjever, zapad i istok) porazile pobunjeničke snage i oslobodile cijelu zapadnu Slavoniju na području od oko 500 četvornih kilometara. Proboj hrvatskih snaga bio je brz, žestok, učinkovit i pobjednički te su uslijedila četiri velika P: povlačenje, presvlačenje (u civile), poraz i predaja.

VOJNA PSIHOLOGIJA

SUŽIVOT S PANDEMIJOM

TEKST
Marta Šoljić

FOTO
Arhiva HVGI-ja

U zadnjih godinu dana našu svakodnevicu zamijenio je rad od kuće, *online* nastava, ograničeni izlasci i reducirana druženja. Ovo je situacija u kojoj nemamo kontrolu nad svojim životom, što dovodi do pojave osjećaja *bespomoćnosti*...

Situacija u kojoj se nalazimo zbog pandemije COVID-19 za sve nas je (relativno) nova i pred nas stavlja izazove, a potresi koji su zadnjih godinu dana pogodili Hrvatsku dodatno su pojačali osjećaj gubitka kontrole te kod mnogih izazvali strah i dodatnu nesigurnost. Našu je svakodnevicu zamijenio rad od kuće, *online* nastava, ograničeni izlasci i reducirana druženja. Ovo je situacija u kojoj nemamo kontrolu nad svojim životom, što dovodi do pojave osjećaja *bespomoćnosti*.

Takvo stanje može izazvati niz stresnih reakcija (nesanicu, osjećaj nesigurnosti, uznemirenost, anksioznost), zdravstveno rizična ponašanja (pojačanu uporabu duhana, alkohola), pojačanu neravnotežu između radnog i privatnog života te pojavu psihosomatskih simptoma (nedostatka energije, bolova, nelagode, osjećaja gušenja...), ali i ponašanja kao što su nekontrolirana uporaba medicinskih sredstava zaštite. Sve to značajno može narušiti naše mentalno zdravlje, ali može dovesti i do razvoja ili pogoršanja mentalnih poremećaja (depresivnih, anksioznih, PTSP-a...). Važno je razumjeti da su strah, nemir, tuga, ljutnja, zbunjenost normalne reakcije na pandemiju, ali i na ograničavanje uobičajenih aktivnosti te su kao takve normalne i zdrave ljudske emocije u susretu s nepoznatim. Na kratko nas vrijeme te emocije aktiviraju, podržavaju racionalan oprez, fokusiraju ponašanje i pomažu u nošenju sa situacijom, međutim ako te emocije traju dulje, kao što je sada slučaj, mogle bi se "nakupiti", pa je potrebno disciplinirano i aktivno "čuvati glavu", organizirati se i stvoriti zdrave rutine kojima ćemo umanjiti probleme:

Oprezno s informacijama: Poželjno je informirati se, ali birajte izvore i količinu izloženosti. Ako vas vijesti uznemiruju ili zbunjuju, ali čak i ako se "dobro nosite sa svime", ograničite vrijeme koje provodite slušajući i čitajući novosti, kao i općenito vrijeme na ekranima, osobito prije spavanja.

Organizirajte si nove rutine: Iziđite iz kreveta i pidžame, istuširajte se, skuhajte si kavu, vježbajte. Ako vam vaša tipična rutina nije ugodna, sad je prilika da je promijenite. Vježbajte i prihvaćanje ove situacije sa znanjem da će i ona jednom proći. Više će nam

Strah, nemir, tuga, ljutnja, zbunjenost, normalne su reakcije na pandemiju, ali i na ograničavanje uobičajenih aktivnosti te su kao takve normalne i zdrave ljudske emocije u susretu s nepoznatim

Oprezno s informacijama: Poželjno je informirati se, ali birajte izvore i količinu izloženosti. Ako vas vijesti uznemiruju ili zbunjuju, ali čak i ako se "dobro nosite sa svime", ograničite vrijeme koje provodite slušajući i čitajući novosti, kao i općenito vrijeme na ekranima, posebno prije spavanja

pomoći stav "Ovo je situacija iz koje mogu nešto dobro izvući," nego "Poludjet ću."
Povežite se, budite u kontaktu: U ovoj nam je situaciji tehnologija dragocjena – zadržite kontakte s prijateljima i članovima obitelji, no pazite da pandemija ne bude jedina tema razgovora.
Ako vas je u kući previše: U vremenu učestalijeg rada od kuće i *online* nastave, sama činjenica da su svi stalno zajedno može dodatno pojačati emocije. Tad je jako važno uspostaviti dnevnu rutinu svih ukućana (raspored obroka, čišćenja, treninga, radnih obveza). Također, treba imati na umu da svakom treba mjesto i vrijeme za sebe, pa čak i najmanjim članovima obitelji, stoga je poželjno pronaći vrijeme za aktivnosti koje radite zajedno (kuhanje, objedovanje, igranje, vježbanje), ali i za aktivnosti kojima se svatko posvećuje sam.
Krećite se: Nedovoljno tjelesne aktivnosti može izroditi dosadu i frustraciju, osobito kod djece. Krećite se, provodite što više vremena na otvorenom, ali krećite se i po stanu, obavite sve poslove za koje prije niste imali vremena.
Ako ste i inače skloni nemiru: Ako imate sklonost napadima panike ili nervoze, osigurajte si mirni kutak u kojem se možete primiriti (ritmičnim disanjem, vježbanjem, tuširanjem, promjenom sadržaja). Dogovorite s bližnjima signal "za upomoć".
Budite optimistični: Optimizam je iznimno važan. Istraživanja pokazuju da optimizam i smijeh podižu imunološki sustav, stoga su smijeh i duhovitost važni kao i održavanje higijene.

HUMOR NAM POMAŽE DA SE NOSIMO SA STRESOM

Humor je vrlo bitna komponenta mentalnog zdravlja. Pomaže nam u suočavanju sa stresom i štiti nas od pesimizma i zabrinutosti pa njegovo korištenje u suočavanju sa stresom može imati brojne dobre učinke.
Ako vaša djeca i obitelj vide da koristite šale, smijete se i niste stalno zabrinuti, to će djelovati smirujuće i na njih.

Imajmo na umu da ne možemo utjecati niti kontrolirati pandemiju, ali možemo kontrolirati kako se s njom nosimo

Našu je svakodnevicu zamijenio rad od kuće, *online* nastava, ograničeni izlasci i reducirana druženja

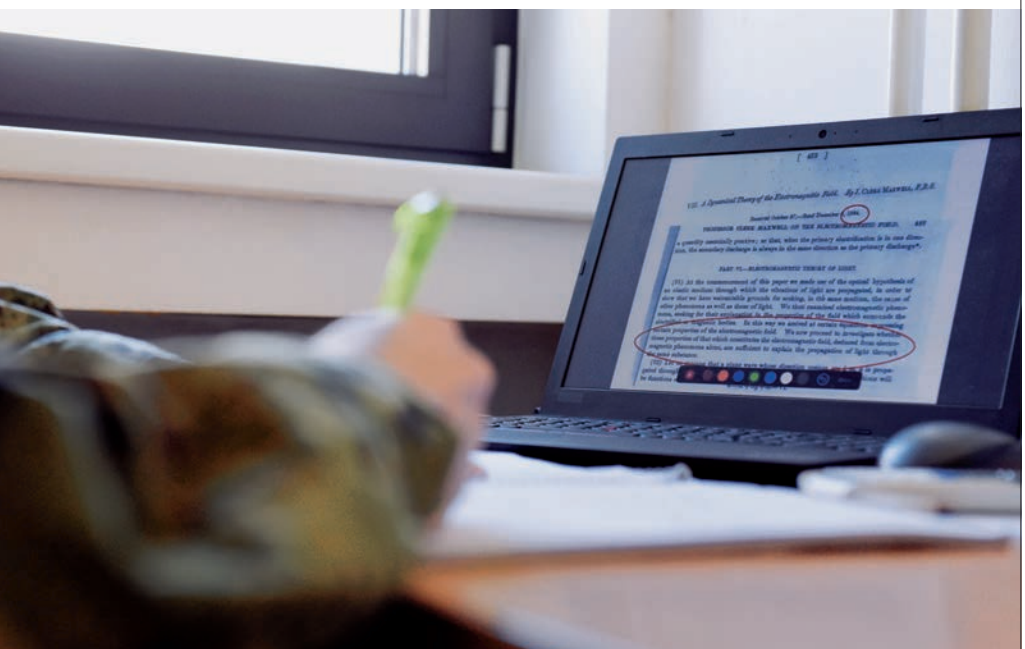

Istraživanja pokazuju da su osobe koje ga koriste u stresnim i teškim situacijama zadovoljnije i manje anksiozne.
Ipak, imajte na umu da nisu sve vrste humora podjednako korisne. Ljudi koji koriste humor kako bi *razveselili* sebe i druge češće iskazuju i da su zadovoljniji odnosima s drugima i manje u strahu i brizi. No, to ne vrijedi i za osobe koje koriste humor kako bi *ismijavale* druge. Također, previše "crnog humora" može povećati stres, umjesto da ga smanji.
Ono što je uvelike prisutno cijelo vrijeme tijekom događanja vezanih uz pandemiju jest prosljeđivanje različitih duhovitih slika i dosjetki o toj temi preko društvenih mreža. To je s jedne strane dobro jer nas zabavlja i unosi u život humor vezan uz tu temu, no mnoštvo takvih poruka odvlači pažnju od dnevnih aktivnosti pa treba umjereno sudjelovati u njima.
Prosljeđivanje takvih poruka prijateljima i poznanicima također treba imati mjeru. Procijenite kome bi to doista bilo smiješno i razveselilo ga, a tko bi takav humor smatrao neukusnim ili mu je jednostavno previše takvih poruka.
Iako je COVID-19 dominantna tema ovih dana, ne bi trebala biti i jedina. Zato razgovarajte i šalite se i o drugim temama, to će pridonijeti opuštanju. Konačno, imajmo na umu da ne možemo utjecati niti kontrolirati pandemiju, ali možemo kontrolirati kako se s njom nosimo.

Humor je vrlo bitna komponenta mentalnog zdravlja. Pomaže nam u suočavanju sa stresom i štiti nas od pesimizma i zabrinutosti pa njegovo korištenje u suočavanju sa stresom može imati brojne dobre učinke

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO OBRANE
UPRAVA ZA LJUDSKE POTENCIJALE

Na temelju članka 27. stavka 1. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 73/13, 75/15, 50/16, 30/18 i 125/19) i u skladu s člankom 8. Pravilnika o načinu i postupku privlačenja, oglašavanja i odabira za prijam u djelatnu vojnu službu i kadetsku službu (Narodne novine, br. 158/13, 77/15, 14/17 i 91/18), raspisuje se

JAVNI NATJEČAJ
ZA PRIJAM U KADETSKU SLUŽBU

U akademskoj godini 2021./2022. u status kadeta/kadetkinja bit će primljeno do 110 kandidata/kinja upisanih na prvu godinu sveučilišnih preddiplomskih studija na:

SVEUČILIŠTU U ZAGREBU

- preddiplomski sveučilišni **studij Vojno inženjerstvo – do 70 kandidata/kinja**
- preddiplomski sveučilišni **studij Vojno vođenje i upravljanje – do 40 kandidata/kinja**.

Rok za podnošenje prijava je **10. svibnja 2021.**

Kandidati/kinje prijavljuju se u propisanom roku elektronički Središnjem prijavnom uredu na portalu *postani-student* i pismeno na adresu: Ministarstvo obrane, Središnjica za upravljanje osobljem, Ilica 256b, 10 000 Zagreb.

Pismene prijave trebaju sadržavati:
- zamolbu sa životopisom, adresom i brojem telefona/mobitela
- presliku osobne iskaznice
- uvjerenje da nije pokrenut kazneni postupak, ne starije od šest mjeseci.

U slučaju prijave na više vojnih studijskih programa kandidat/kinja šalje samo jednu prijavu u kojoj mora jasno navesti za koje se sve programe natječe.

UVJETI KOJE KANDIDATI/KINJE MORAJU ISPUNJAVATI ZA PRIJAM U KADETSKU SLUŽBU
- državljanstvo Republike Hrvatske
- rođen/a 1999. godine ili kasnije
- završena četverogodišnja srednja škola
- da se protiv njega/nje ne vodi kazneni postupak pokrenut po službenoj dužnosti
- da nije pravomoćno osuđivan/a za kaznena djela navedena u članku 35. stavku 1. alineji 2. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 73/13, 75/15, 50/16, 30/18 i 125/19)
- da je upisan/a na prvu godinu redovitog studija (u prvom upisnom roku u srpnju 2021.)
- ispunjeni zdravstveni, psihički, tjelesni i sigurnosni kriteriji za kadete propisani Pravilnikom o utvrđivanju zdravstvenih, psihičkih, tjelesnih i sigurnosnih uvjeta za prijam u službu u Oružane snage Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 13/14, 134/15 i 138/15), koji će se po pozivu Ministarstva obrane utvrditi u posebnom postupku prije upisa na sveučilišni studij.

Kandidate za kadete/kinje koji ispunjavaju propisane uvjete za prijam u kadetsku službu i koji se u propisanom postupku elektronički prijave Središnjem prijavnom uredu na portalu *postani-student* u roku navedenom u ovom natječaju Ministarstvo obrane pozvat će na odabirni postupak.

U odabirnom postupku kandidati/kinje moraju zadovoljiti zdravstvene, psihičke, tjelesne i sigurnosne kriterije za kadete propisane Pravilnikom o utvrđivanju zdravstvenih, psihičkih, tjelesnih i sigurnosnih uvjeta za prijam u službu u Oružane snage Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 13/14, 134/15 i 138/15). Odabirni postupak ne boduje se, ali njegovo je zadovoljavanje preduvjet zadržavanja na listi kandidata zainteresiranih za vojne studije. Svi kandidati koji zadovolje uvjete odabirnog postupka Ministarstva obrane rangiraju se na listi kandidata/kinja za odabrani studijski program u skladu s bodovima ostvarenim na ispitima državne mature i uspjehom u srednjoj školi unutar upisne kvote.

U kadetsku službu primaju se svi kandidati/kinje koji su stekli pravo upisa na vojni studij u prvom upisnom roku u srpnju 2021.

Prije potpisivanja ugovora o kadetskoj službi Ministarstvo obrane provjerit će po službenoj dužnosti nepostojanje zapreka za prijam u službu u Oružane snage iz članka 35. stavka 1. alineje 2. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske.

U slučaju nepopunjenosti upisne kvote na pojedinom studijskom programu nakon završenog srpanjskog upisnog roka, otvorena je mogućnost prijave kandidata/kinja za rujanski upisni rok za koji će biti objavljen novi natječaj Ministarstva obrane, a sve informacije bit će dostupne i na internetskoj stranici www.morh.hr.

Upise na sveučilišni studij iz ovog natječaja kandidati/kinje provode u skladu s propisima i uvjetima natječaja koji raspisuje Sveučilište u Zagrebu, a u skladu s obavijestima objavljenim na mrežnim stranicama Ministarstva obrane i vojnih studija (vojni.unizg.hr).

Kandidati/kinje koji zadovolje uvjete odabirnog postupka i upišu sveučilišni studij iz ovog natječaja bit će krajem kolovoza 2021. pozvani na pripremni kamp.

Tijekom školovanja kadeti/kinje ostvaruju određena prava propisana Pravilnikom o načinu i uvjetima sklapanja ugovora o kadetskoj službi i ugovora o stipendiranju (Narodne novine, br. 158/13, 5/17, 55/19 i 139/20).

Nakon završenog preddiplomskog studija kadeti/kinje bit će primljeni u djelatnu vojnu službu te imaju mogućnost stalnog stručnog usavršavanja, profesionalnog razvoja i sudjelovanja u domaćim i međunarodnim aktivnostima.

Informacije u vezi s natječajem nalaze se na internetskoj stranici Ministarstva obrane www.morh.hr, a dodatne obavijesti kandidati/kinje mogu dobiti na telefone Referade Hrvatskog vojnog učilišta "Dr. Franjo Tuđman" (01/3786-666), Središnjice za upravljanje osobljem (01/3784-812 i 01/3784-814) te u područnim odjelima odnosno odsjecima za poslove obrane.

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO OBRANE
UPRAVA ZA LJUDSKE POTENCIJALE

Na temelju članka 27. stavka 1. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 73/13, 75/15, 50/16, 30/18 i 125/19) i u skladu s člankom 8. Pravilnika o načinu i postupku privlačenja, oglašavanja i odabira za prijam u djelatnu vojnu službu i kadetsku službu (Narodne novine, br. 158/13, 77/15, 14/17 i 91/18), raspisuje se

JAVNI NATJEČAJ
ZA PRIJAM U KADETSKU SLUŽBU

U akademskoj godini 2021./2022. u status kadeta/kadetkinja bit će primljeno do 20 kandidata/kinja upisanih na prvu godinu integriranog preddiplomskog i diplomskog sveučilišnog studija na:

SVEUČILIŠTU U SPLITU

- integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij Vojno pomorstvo – do 20 kandidata/kinja

Rok za podnošenje prijava je **10. svibnja 2021.**

Kandidati/kinje prijavljuju se u propisanom roku elektronički Središnjem prijavnom uredu na portalu *postani-student* i pismeno na adresu: Ministarstvo obrane, Središnjica za upravljanje osobljem, Ilica 256b, 10 000 Zagreb.

Pismene prijave trebaju sadržavati:
- zamolbu sa životopisom, adresom i brojem telefona/mobitela
- presliku osobne iskaznice
- uvjerenje da nije pokrenut kazneni postupak, ne starije od šest mjeseci.

U slučaju prijave na više vojnih studijskih programa kandidat/kinja šalje samo jednu prijavu u kojoj mora jasno navesti za koje se sve programe natječe.

UVJETI KOJE KANDIDATI/KINJE MORAJU ISPUNJAVATI ZA PRIJAM U KADETSKU SLUŽBU
- državljanstvo Republike Hrvatske
- rođen/a 1999. godine ili kasnije
- završena četverogodišnja srednja škola
- da se protiv njega/nje ne vodi kazneni postupak po službenoj dužnosti
- da nije pravomoćno osuđivan/a za kaznena djela navedena u članku 35. stavku 1. alineji 2. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 73/13, 75/15, 50/16, 30/18 i 125/19)
- da je upisan/a na prvu godinu redovitog studija (u prvom upisnom roku u srpnju 2021.)
- ispunjeni zdravstveni, psihički, tjelesni i sigurnosni kriteriji za kadete propisani Pravilnikom o utvrđivanju zdravstvenih, psihičkih, tjelesnih i sigurnosnih uvjeta za prijam u službu u Oružane snage Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 13/14, 134/15 i 138/15), koji će se po pozivu Ministarstva obrane utvrditi u posebnom postupku prije upisa na sveučilišni studij.

Kandidate za kadete/kinje koji ispunjavaju propisane uvjete za prijam u kadetsku službu i koji se u propisanom postupku elektronički prijave Središnjem prijavnom uredu na portalu *postani-student* u roku navedenom u ovom natječaju Ministarstvo obrane pozvat će na odabirni postupak.

U odabirnom postupku kandidati/kinje moraju zadovoljiti zdravstvene, psihičke, tjelesne i sigurnosne kriterije za kadete propisane Pravilnikom o utvrđivanju zdravstvenih, psihičkih, tjelesnih i sigurnosnih uvjeta za prijam u službu u Oružane snage Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 13/14, 134/15 i 138/15). Odabirni postupak ne boduje se, ali njegovo je zadovoljavanje preduvjet zadržavanja na listi kandidata zainteresiranih za vojne studije. Svi kandidati koji zadovolje uvjete odabirnog postupka Ministarstva obrane rangiraju se na listi kandidata/kinja za odabrani studijski program u skladu s bodovima ostvarenim na ispitima državne mature i uspjehom u srednjoj školi unutar upisne kvote.

U kadetsku službu primaju se svi kandidati/kinje koji su stekli pravo upisa na vojni studij u prvom upisnom roku u srpnju 2021.

Prije potpisivanja ugovora o kadetskoj službi Ministarstvo obrane provjerit će po službenoj dužnosti nepostojanje zapreka za prijam u službu u Oružane snage iz članka 35. stavka 1. alineje 2. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske.

U slučaju nepopunjenosti upisne kvote na studiju Vojno pomorstvo nakon završenog srpanjskog upisnog roka, otvorena je mogućnost prijave kandidata/kinja za rujanski upisni rok za koji će biti objavljen novi natječaj Ministarstva obrane, a sve informacije bit će dostupne i na internetskoj stranici www.morh.hr.

Upise na sveučilišni studij iz ovog natječaja kandidati/kinje provode u skladu s propisima i uvjetima natječaja koji raspisuje Sveučilište u Splitu, a u skladu s obavijestima objavljenim na mrežnim stranicama Ministarstva obrane i vojnih studija (vojni.unist.hr).

Kandidati/kinje koji zadovolje uvjete odabirnog postupka i upišu sveučilišni studij iz ovog natječaja bit će krajem kolovoza 2021. pozvani na pripremni kamp.

Tijekom školovanja kadeti/kinje ostvaruju određena prava propisana Pravilnikom o načinu i uvjetima sklapanja ugovora o kadetskoj službi i ugovora o stipendiranju (Narodne novine, br. 158/13, 5/17, 55/19 i 139/20).

Nakon završenog integriranog preddiplomskog i diplomskog sveučilišnog studija kadeti/kinje bit će primljeni u djelatnu vojnu službu te imaju mogućnost stalnog stručnog usavršavanja, profesionalnog razvoja i sudjelovanja u domaćim i međunarodnim aktivnostima.

Informacije u vezi s natječajem nalaze se na internetskoj stranici Ministarstva obrane www.morh.hr, a dodatne obavijesti kandidati/kinje mogu dobiti na telefone Referade Hrvatskog vojnog učilišta "Dr. Franjo Tuđman" (021/354-927), Središnjice za upravljanje osobljem (01/3784-812 i 01/3784-814) te u područnim odjelima odnosno odsjecima za poslove obrane.

Screenshot: CCTV

KINESKI 3 U 1

Kineska ratna mornarica na proslavi svojeg utemeljenja održanoj 23. travnja u bazi Yulin na otoku Hainanu uvela je u operativnu uporabu čak tri velika ratna plovila: prvi amfibijsko-jurišni brod / nosač helikoptera Type 075 (klasa Yushen), treći razarač/krstaricu Type 055 (klasa Renhai) i četvrtu podmornicu na nuklearni pogon naoružanu strateškim balističkim projektilima Type 094 (klasa Jin). Najveću pozornost privukao je nosač helikoptera, prvi brod te vrste osmišljen i izgrađen u Kini i aktivan u njezinoj mornarici. Naime, prema prvim projekcijama, brod je na palubi istodobno mogao imati sedam srednjih helikoptera Z-8 u različitim konfiguracijama, no na ceremoniji ih je bilo osam. Prema podacima koje je objavio portal Navy Recognition, istisnina broda je 36 000 tona, a može nositi 30 helikoptera.

Domagoj VLAHOVIĆ

PORINUTA PODMORNICA ISAAC PERAL

Isaac Peral (S-81), nova podmornica španjolske mornarice (Armada Española), porinuta je i krštena 22. travnja u Navantijinu brodogradilištu u Cartageni. Osnovne brodograđevne značajke uključuju duljinu preko svega od 80,8 m, promjer vanjskog trupa 7,3 m i podvodnu istisninu oko 3000 tona, što je čini jednom od najvećih klasičnih podmornica na svijetu.

Samo oblikovno rješenje podmornica nazvano je S-80 Plus, a karakterizirano je zračno neovisnim (AIP) pogonskim sustavom koji rabi gorivne ćelije na bazi bioetanola. Navantia je sustav nazvala BEST (Bio-Ethanol Stealth Technology), a prema njezinim navodima pruža stanovite prednosti u odnosu na druge AIP sustave na tržištu. Nakon uporabe etanol se reformira, zbog čega nema potrebe za zasebnim skladištenjem vodika na brodu. Druge AIP podmornice trebaju spremnike za vodik. Osim toga, etanol je relativno lako dostupno gorivo.

Podmornica će biti naoružana trima primarnim oružjima. To su teški torpedo DM2A4, protubrodska raketa UGM-84 Sub-Harpoon i morske mine SAES. Planirano je i opremanje krstarećom raketom UGM-109 Tomahawk. To bi španjolsku mornaricu smjestilo u elitnu skupinu operatera podmornica sa strateškim udarnim sposobnostima. Iako je narudžba Tomahawka otkazana, podmornica zadržava mogućnost da bude njima opremljena ako ih španjolska mornarica nabavi. Ta je sposobnost jedinstvena među nenuklearnim podmornicama zemalja NATO-a.

Foto: Navantia

Maja PTIĆ GRŽELJ

DOSTAVLJENA PRVA FREDA

Foto: Naval Group

Naval Group dostavio je 16. travnja francuskoj mornarici tijekom svečanosti u bazi u Toulonu prvu od dvije fregate FREMM (Frégate Européenne Multi-Mission) u PZO inačici.

Nazvana je Alsace, a sa sestrinskom Lorraine, koja će u operativnu uporabu ući u drugoj polovini iduće godine, čini zadnje od ukupno osam FREMM fregata klase Aquitaine za francusku mornaricu. Dok je prvih šest optimizirano i namijenjeno za protupodmorničko djelovanje (ASW) i mogu lansirati MBDA-ine krstareće projektile MdCN (missile de croisière naval), zadnji par izgrađen je u FREDA (frégates de défense aérienne) konfiguraciji namijenjenoj protuzračnom ratovanju (AAW).

Obje fregate FREDA zadržat će kompletnu paletu ASW senzora s prvih šest fregata FREMM: trupni sonar UMS 4110 CL i niskofrekventni aktivno/pasivni sonar promjenjive dubine rada CAPTAS-4. Međutim, neće biti opremljene vertikalnim lansirnim sustavom Sylver A70 za projektile MdCN. Umjesto toga, inačica FREDA ima četiri osmoćelijska sustava za vertikalno lansiranje Sylver A50 za protuzračne projektile Aster 15/30. Novine u FREDA konfiguraciji uključuju inačicu višefunkcijskog Thalesova E/F-pojasnog radara Herakles proširenog raspona, dodatnu višenamjensku konzolu borbenog sustava SETIS (za AAW časnika) i Thalesov radarsko/elektrooptički (EO) tragač STIR EO Mk2.

Maja PTIĆ GRŽELJ

PROTUOKLOP IZVAN ZONE VIDLJIVOSTI

Foto: GDLS UK/Twitter

Tvrtka General Dynamics Land Systems UK (GDLS UK) izdala je 26. travnja priopćenje u kojem je oružanim snagama Ujedinjenog Kraljevstva predstavila i ponudila novo kopneno vozilo. Riječ je o sustavu koji bi bio dio serije borbenih oklopnih vozila na gusjenicama Ajax, a zadaća bi mu bili precizni kinetički udari po zemaljskim ciljevima izvan vidokruga. Namijenjeno je teškim brigadama kopnene vojske, kao i borbenim timovima za duboke udare (Deep Recce Strike Combat Team). Osnovu vozila čini oklopni transporter Ares koji je na stražnjem dijelu opremljen lanserom za četiri projektila Brimstone, radarom s milimetarskim valovima i poluaktivnim laserskim tražilom. Takav bi komplet posadi trebao omogućiti gađanje nepokretnih i pokretnih ciljeva projektilom koji ima visokoeksplozivnu tandem bojnu glavu mase 50 kg. GDLS-ov koncept odgovara na preliminarne zahtjeve britanskog Laboratorija za obrambene znanosti i tehnologiju (Defence Science and Technology Laboratory – DSTL) za sustav MCCO (Mounted Close Combat Overwatch). Opremljen navedenom bojnom glavom trebao bi onesposobiti sva oklopna vozila, uključujući glavni borbeni tenk, i to udaljen najmanje 10 km, dakle, izvan vidokruga. Među zahtjevima je i otpornost na krhotine topničkih granata, kao i na zračne napade besposadnih letjelica. Točan domet kopnene inačice Brimstonea koja se nudi za vozilo zasad nije poznat, no univerzalni vođeni sustav Brimstone II ima veliki domet koji vjerojatno doseže i 40 km.

Domagoj VLAHOVIĆ

RATNO ZRAKOPLOVSTVO

TEKST Marin Marušić

HELIKOPTER A(T)129 SILOM JURIŠNIK

Fota: Türk Silahlı Kuvvetleri / Flickr

Činilo se da *mungos* ima puno potencijala za uporabu kod brojnih korisnika. No, to se nije dogodilo. "Novu mladost" udahnula mu je proizvodnja u Turskoj, koja je tamošnjoj obrambenoj industriji donijela vrijedna iskustva

Pedesetih godina prošlog stoljeća u jačim se vojskama počelo javljati novo oružje koje je pokazivalo potencijal da znatno izmjeni način vođenja borbe na kopnu. Radilo se o protutenkovskim projektilima koji su zahvaljujući brzom razvoju postajali sve ubojitiji i fleksibilniji za uporabu. Trend nije ostao nezapažen ni u Italiji, gdje su već šezdesetih počela testiranja instalacije i uporabe protutenkovskih projektila s helikoptera. Za to su poslužili helikopteri američkog podrijetla Bell 47 i Bell 205 koje je po licenciji proizvodila tvrtka Agusta. Međutim, rezultati testiranja nisu sasvim ispunili očekivanja jer ručno navođeni projektili nisu bili dovoljno precizni ni učinkoviti. Tad se pojavio novi projektil TOW (Tube-launched, Optically tracked, Wire-guided), dovoljno ubojit i dobrog dometa, ali helikopter Agusta AB205 (Bell 205) nije bio dovoljno pokretljiv. Kako bi cijeli koncept "ubojice tenkova" zaživio, trebalo je naći alternativnu platformu. Ona je uskoro pronađena u lakom i pokretljivom helikopteru A109 Hirundo, Agustina dizajna i proizvodnje, koji je počeo ulaziti u uporabu sredinom sedamdesetih. Krajem 1977. testirana su dva A109 opremljena ciljnicima Hughes M65 i projektilima BGM-71 TOW, a rezultati su bili više nego zadovoljavajući. Na temelju tih iskustava nastala je zamisao i operativni zahtjevi za novi jurišni protutenkovski helikopter koji će dobiti oznaku A129 i nadimak Mangusta (mungos). Trebao je biti sposoban za dnevna i noćna djelovanja te u otežanim meteouvjetima, u prostorima zagađenim nuklearnim, biološkim ili kemijskim oružjem te u uvjetima snažnog elektroničkog ometanja. Program je za to vrijeme bio jako ambiciozan. Ni jedna zapadnoeuropska zemlja nije ni posjedovala namjenske jurišne helikoptere, a kamoli samostalno planirala njihov razvoj. Razvoj Manguste išao je brzo te je prvi testni let prototipa pod oznakom P-1 obavljen 11. rujna 1983., a prvi službeni let četiri dana kasnije, što je bilo čak tri godine prije dogovorenog roka. U sljedećih nekoliko godina izrađena su još tri prototipa i jedan "neletući" primjerak na kojima su počele različite procjene i testiranja. Otpočetka je bilo jasno da uspjeh Manguste uvelike ovisi o izboru motora, a to je bio Gem 2 tvrtke Rolls-Royce, koji će biti izrađivan po licenciji u tvrtki Piaggio. Zanimljivo je da zbog mase i cijene nije bio prvi izbor.

PREMIJERA U SOMALIJI

U hladnoratovsko vrijeme najvjerojatniji scenarij uporabe Manguste bio je sukob sa snagama istočnog bloka na sjeveroistoku zemlje. Prodor protivničkog oklopništva trebali su spriječiti kombinirani timovi izvidničkih i protutenkovskih inačica helikoptera. No prilika za prve, potpuno drukčije misije došla je tek krajem 1992., kad su Manguste bile dio UN-ove operacije u Somaliji. Italija je bila jedan od važnijih sudionika, a jedna od postrojbi bila je helikopterska bojna kopnene vojske. Među 15 talijanskih helikoptera koji su siječnju 1993. stigli u afričku zemlju bile su i tri A129 Manguste. U prvom dijelu angažmana Manguste su djelovale s aerodroma u blizini glavnog grada Mogadiša. Zbog temperatura viših od 35 °C misije su djelovale na granici maksimalne poletne mase, a pustinjski pijesak ugrožavao je turbine motora neopremljene potrebnim filtrima. Zadaće Mangusta uglavnom su obuhvaćale dnevne i noćne misije izviđanja i oružane pratnje konvoja s UN-ovim vozilima. U takvim su misijama raspolagale lanserima nevođenih projektila 81 mm Medusa i projektilima TOW, koji su bili učinkoviti u kombinaciji s ciljnikom HeliTOW: ciljevi su mogli biti eliminirani izvan dometa i bez rizika od uzvratne paljbe. Gađani ciljevi uglavnom su bili utvrđeni položaji i vozila s različitim montiranim oružjima. U zadnjim danima intervencije u Somaliji početkom 1995. godine četiri su A129 djelovala i s nosača zrakoplova Giuseppe Garibaldi. Za to su opremljeni preklopivim krakovima elise kako bi se olakšao smještaj u brodskim hangarima. Usprkos zahtjevnim pustinjskim i pomorskim uvjetima i relativno krat-

koj operativnoj uporabi, prvi europski jurišni helikopteri ostavili su dobar dojam. No, bilo je i nedostataka. Bilo je potrebno brzo prilagoditi kabine za uporabu naočala za noćno motrenje. Tražio se i pravi GPS sustav jer je u Somaliji korištena improvizacija, odnosno sustav komercijalnog podrijetla. No, najveći problem Manguste bio je izostanak topničkog oružja. To je značilo nemogućnost gađanja više vrsta ciljeva zbog kolateralne ljudske i materijalne štete, ali i neučinkovito gađanje manje vrijednih ciljeva skupim projektilima.

T129 ima za trećinu veću snagu motora, ali dobio je i veću masu na samom prednjem dijelu trupa zbog ugradnje masivnijeg elektrooptičkog sustava domaće proizvodnje

EVOLUCIJA PREMA VIŠENAMJENSKOM

Pozitivna iskustva i naučene lekcije iz Somalije ubrzo će biti primijenjeni u razvoju nove inačice A129 namijenjene izvozu. Agusta 129 International zamišljen je kao evolucija prema višenamjenskom helikopteru osposobljenom za više tipova misija. Najvažnije su se razlike odnosile na promjenu pogonske skupine i dodavanje topničkog oružja. Na koncu su serijski instalirani već dokazani i snažniji motori LHTEC CTS800 od kojih je svaki imao nove filtre i maksimalnu snagu od 1362 KS. Instalirana je i nova transmisija koja je pokretala novu peterokraku elisu od kompozitnih materijala. Helikopter je tako bio za trećinu snažniji od originalne inačice te nije bilo problema da se nosi s nekoliko stotina kilograma većom maksimalnom masom, rezultatom novougrađenih komponenti i sustava. Što se tiče streljačkog ili topničkog naoružanja, eksperimentiralo se s više sustava, koji su uključivali strojnicu 12,7 mm tvrtke Lucas, top GIAT M621 20 mm i rotirajući top M197 tvrtke General Electric. Odabir je pao na M197, koji će se proizvoditi u talijanskoj tvrtki Alenia-Difesa pod oznakom TM-197B. Top je smješten na prednjem donjem dijelu nosa letjelice unutar kupole koju je izrađivala još jedna domaća tvrtka, OtoBreda. Zona gađanja topa iznosi +/–90 stupnjeva po smjeru i +20/–40 stupnjeva po elevaciji. Kako bi se smjestilo topovsko streljivo, ali i nova avionika, proširena je bočna oplata kod prednjeg dijela letjelice, slično kao i kod helikoptera Apache. Novost je bila i nošenje vođenih projektila zrak-zrak, za što je odabran sustav Stinger Block II iako su razmatrani i teži projektili većeg dometa Mistral i Sidewinder. Na svakom nosaču mogle su biti dvije rakete Stinger, dok je zahvat ciljeva bio moguć preko sustava

FLIR (Forward-Looking InfraRed) ili sustava IHADSS (Integrated Helmet And Display Sight System) montiranog na kacigama pilota.

POBOLJŠANJA, ALI NE SVA

Nove sposobnosti i mogućnosti nisu privukle neke nove inozemne narudžbe, ali zato su bile dovoljne da zainteresiraju zrakoplovstvo talijanskog KoV-a za narudžbu dodatne proizvodne serije helikoptera A129. Broju od 45 isporučenih trebalo se pridružiti još 15 primjeraka nove inačice koja je dobila oznaku A129CBT (Combattimento). Ipak, kako bi se smanjili troškovi, nije uključivala sva poboljšanja uvedena kod inačice International. Iako je usvojena nova transmisija i rotor, zadržani su motori RR1004 kojih je bilo dosta na zalihama, ali i zbog kompatibilnosti s ostatkom flote. Kako time nije znatno povećana snaga CBT-a, zbog boljeg raspoređivanja mase nisu dodani ni prednji bočni spremnici. Za skladištenje topovskog streljiva ugrađen je uzdužni spremnik koji se protezao uz lijevu stranu trupa helikoptera. Nije usvojena ni nova staklena kabina. Prve isporuke inačice A129CBT počele su u listopadu 2002., a te je godine donesena i odluka da se prethodnih 45 primjeraka nadogradi na novi standard. Danas zrakoplovstvo KoV-a koristi 32 nadograđena helikoptera pod oznakom A129D. Kod te inačice uvedeno je više sustava avionike zajedno s dva višenamjenska prikaznika u kabini, potpuno novi elektrooptički sustav te novi oružni sustavi. Umjesto starijeg sustava HeliTOW ugrađen je moderniji EO/IR sustav Toplite tvrtke Rafael. Time je višestruko povećana sposobnost i domet otkrivanja, klasifikacije i gađanja ciljeva, pogotovo u uvjetima magle, kiše, dima i prašine. Sustav raspolaže s više senzora, koji pokrivaju više pojaseva infracrvenog spektra, dnevnom dvopojasnom kamerom visoke razlučivosti te laserskim daljinarom i laserom za obilježavanje ciljeva. Nakon projektila TOW i kasnije Hellfirea, dodana je i sposobnost nošenja protutenkovskih projektila Spike ER, također Rafaelovih. Spike ER navođen je s pomoću optičkog i slikovnog infracrvenog tražila, a maksimalni mu je domet 8000 metara.

Foto: Turkish Aerospace Industries

Osnovno naoružanje helikoptera T129. Slijeva su laserski vođene rakete CİRİT, a zdesna infracrvene ili laserski navođene rakete (L)UMTAS. Maksimalni domet obaju sustava iznosi 8000 metara

NEUSPJEH U EUROPI

Helikopteri Mangusta po svojim su značajkama isprva obećavali da imaju velik izvozni potencijal, posebno u druge zapadnoeuropske zemlje. Zbog niže cijene, manjih dimenzija i dobre pokretljivosti bili su na prvi pogled prikladniji za europske korisnike od tadašnjih letjelica američkog ili sovjetskog podrijetla. Pomagalo je i to što su se helikopter i većina njegovih komponenata proizvodili u Europi, točnije u Italiji i Ujedinjenom Kraljevstvu. S takvim je razmišljanjima potpisan 1986. godine sporazum o razumijevanju između Ujedinjenog Kraljevstva, Italije, Nizozemske i Španjolske vezano uz razvoj zajedničkog jurišnog helikoptera. Program se vodio pod imenom Tonel, a kao osnova trebala je poslužiti upravo Mangusta. Krajem 1986. glavni su proizvođači iz zemalja potpisnica – Westland, Agusta, Fokker i CASA – osnovali i zajedničku tvrtku Joint European Helicopter (JEH). Nakon nekoliko godina i više mogućnosti smjera razvoja, predstavljen je 1989. odabrani koncept koji je trebao ući u drugu fazu razvoja. Planirano je da nova letjelica 1997. uđe u uporabu, ali već tad počela su razilaženja među partnerima i sumnje u to može li Mangusta ispuniti sva očekivanja. Cijeli je program otkazan krajem 1990., u prvom redu od strane Nizozemske i Ujedinjenog Kraljevstva, koji su se ubrzo odlučili za nabavu helikoptera McDonnell Douglas AH-64 Apache. Otkazivanju projekta Tonel pridonijelo je i ponovno pokretanje programa CATH (Common Attack Helicopter) 1987. godine pod pokro-

Muzejski primjerak helikoptera Agusta A129 Mangusta prve generacije opremljen lanserima nevođenih raketa 81 i 70 mm. Kroz vrijeme i daljnji razvoj originalni će dizajn dobiti niz novih sustava i sposobnosti

Foto: Leonardo

viteljstvom SR Njemačke i Francuske te tvrtke Eurocopter. Iz njega će se kasnije razviti helikopter Tiger, za koji će se odlučiti oružane snage Španjolske, ali i Australija, koja je također bila jedan od potencijalnih kupaca Manguste.

ODLUKA U ANATOLIJI

Prava prilika za izvoz, ali i daljnji razvoj helikoptera A129, javila se tek 1997. za vrijeme velikog turskog natječaja ATAK vrijednog četiri milijarde dolara za čak 145 borbenih helikoptera. Takav zahtjev bio je rezultat pozitivnih turskih borbenih iskustava od početka devedesetih godina kad su nabavljeni prvi primjerci Super Cobre, ali i već korištenih Cobri iz američkih zaliha. Razlog za još veću žurbu vjerojatno je bilo i to što je susjedna Grčka već bila u procesu nabave helikoptera AH-64 Apache. Na natječaju su ponuđeni sljedeći helikopteri: američki Boeing AH-64D Apache i Bell AH-1W Super Cobra, europski Eurocopter Tiger i ruski Kamov Ka-50 djelomično opremljen izraelskim sustavima. S vremenom se činilo da najveće izglede za izbor ima Bell s inačicom AH-1Z King Cobra te su u rujnu 2000. počeli detaljniji pregovori s Turskom. Do dogovora nije došlo, a glavni kamen spoticanja bile su izvozne restrikcije vlade SAD-a vezano uz neke kritične komponente. U svibnju 2004. cijeli je program otkazan i donesena je odluka o novom natječaju. Za glavnog izvođača novog programa odabrana je tvrtka Turkish Aerospace Industries (TAI). Te je godine pokrenut projekt istraživanja, dizajna i razvoja tehnologija, komponenata te sustava koji će biti primijenjeni na novom helikopteru. Unutar tog programa trebalo je razviti domaće ciljničke uređaje, glavne sustave avionike, misijsko računalo i sustave za upravljanje letom. Glavni izvođač postala je tvrtka ASELSAN i vijeće za znanstveno i tehnološko istraživanje TÜBİTAK. Konkurent za temeljnu leteću platformu bio je južnoafrički AH-2 Rooivalk, ali u srpnju 2007. odabran je helikopter A129, sad već talijansko-britanske tvrtke AgustaWestland. Glavni izvođač ostao je TAI, a ASELSAN i AgustaWestland bili su glavni kooperanti. Najveći udio u poslu vrijednom tri milijarde dolara pripao je AgustaWestlandu (nešto više od pola), dok je ostatak podijeljen između turskih tvrtki. Ugovor je uključivao isporuku 51 helikoptera T129 s mogućnosti narudžbe još 40. U studenom 2010. potpisan je dodatni ugovor za isporuku devet primjeraka zbog hitnih operativnih potreba turskog KoV-a. Time su u sastav vojske trebali ući barem godinu ranije nego što je planirano i nije bilo vremena za ugradnju nekih sustava. Prva serija dobila je oznaku T129A EDH (Early Delivery Helicopter). Isporuka prvih

Za razliku od prijašnje C inačice u pozadini, najnovija inačica Manguste A129D posjeduje elektrooptički sustav Toplite III umjesto ciljnika HeliTOW i sposobnost korištenja vođenih projektila Spike ER

Foto: Leonardo

Jedan od prvih primjeraka helikoptera T129 u koje su ugrađeni motori LHTEC CTS-800 i FLIR sustav turske proizvodnje

Foto: Ministero della Difesa

RATNO ZRAKOPLOVSTVO

Screenshot: YouTube / Turkish Aerospace

Računalno generirana slika budućeg teškog jurišnog helikoptera T929. Nedavno je objavljeno da bi pogonsku skupinu trebao osigurati proizvođač iz Ukrajine

četiriju primjeraka počela je u travnju 2012., a ostalih pet tijekom 2013. godine. Planirano je da letjelice kasnije budu nadograđene na standard serijske proizvodnje pod oznakom T129B. Ti su helikopteri podijeljeni na dvije konfiguracije – stariju T129B1, kod koje je znatno proširen izbor mogućeg naoružanja, te noviju T129B2, kod koje je dodano desetak uređaja uključujući obrambene sustave s indikatorima radarskog i laserskog zračenja te ometačem radiovalnog pojasa. Serijski proizvedeni primjerci, uz ciljnički sustav i prikaznike na kacigi, bili su spremni i za korištenje puno šireg izbora naoružanja, primjerice projektila Hellfire II, UMTAS i CİRİT.

ORUŽJA I SUSTAVI

Kod helikoptera T129 zadržan je rotirajući top M197 sa spremnikom od 500 granata kao i kod inačice International. Iako su kod T129 ugrađeni znatno snažniji motori LHTEC CTS-800, primijenjeno je talijansko rješenje s uzdužnim spremnikom streljiva s lijeve strane trupa. Helikopter je tako imao za trećinu veću snagu, ali dobio je i veću masu na samom prednjem dijelu trupa zbog ugradnje znatno sposobnijeg, ali i masivnijeg elektrooptičkog sustava domaće proizvodnje ASELFLIR-300T. Unutar kupole sustava smješten je laserski daljinar dometa 20 kilometara i laserski obilježivač ciljeva te infracrvena kamera visoke razlučivosti koja radi u dugovalnom infracrvenom pojasu. Sustav ima sposobnost automatskog praćenja ciljeva te točnog određivanja njihovih lokacija. Osim glavnog ciljničkog sustava, ASELSAN je osigurao i kacige AVCI s integriranim prikaznicima koji posadi povećavaju situacijsku svjesnost projicirajući slike s infracrvene kamere ili sustava za noćno motrenje, kao i informacije prikupljene od senzora oružnih i navigacijskih sustava. Glavna su protutenkovska oružja T129 vođeni projektili UMTAS, koji se navode na cilj s pomoću tražila sa slikovnim infracrvenim senzorom, odnosno L-UMTAS, kod kojih se navođenje obavlja preko lasera za obilježavanje cilja. Masa obaju projektila nešto je manja od Hellfireove te iznosi 38 kilograma, ali imaju jednak maksimalni domet od 8000 te minimalni domet od 500 metara. Projektili su opremljeni tandem kumulativnom bojnom glavom za oklopljene ciljeve, a za druge vrste ciljeva postoji mogućnost instaliranja visokoeksplozivne fugasne bojne glave. Obje rakete mogu biti ispaljene uz način "ispali i zaboravi" uz zahvat cilja prije lansiranja, dok inačica UMTAS ima mogućnost zahvata cilja nakon lansiranja uz dvosmjernu RF podatkovnu vezu i izbor načina napada na cilj koji može biti izravni ili s veće visine i pod većim kutom. T129 može ponijeti najviše osam projektila UMTAS na dvama lanserima na vanjskim potkrilnim nosačima. Za gađanje manje vrijednih ciljeva na raspolaganju su vođene rakete CİRİT koje popunjavaju prostor između skupih vođenih projektila s jedne i topničkog oružja te nevođenih raketa s druge strane. Namijenjene su gađanju lakooklopljenih i neoklopljenih, pokretnih ili nepokretnih ciljeva, a laserski ih mogu obilježiti helikopter ili tim na zemlji. Na vrhu tijela rakete montirano je pasivno lasersko tražilo koje upravlja raketom u zadnjem stadiju navođenja. Rakete CİRİT imaju kalibar 70 mm, maksimalni domet 8000 m te masu 15 kg. Višenamjenska bojna glava ima trostruku namjenu s protupješačkim, protuoklopnim i zapaljivim učinkom pri udaru u cilj. Opcija je i visokoeksplozivna fugasna bojna glava. Rakete su smještene unutar praktičnog lansera u kojem mogu biti i skladištene. Lanseri mogu biti nošeni na svim četirima nosačima tako da helikopter može nositi najviše 16 raketa CİRİT. Na raspolaganju su i klasične nevođene rakete 70 mm koje mogu biti nošene unutar starijih lansera cilindričnog

	A129D	T129B
Podrijetlo	Italija	Turska
Duljina trupa	12,3 m	13,6 m
Visina	3,4 m	
Promjer glavnog rotora	11,9 m	
Površina glavnog rotora	111,2 m^2	
Maksimalna poletna masa	4600 kg	5100 kg
Motori	2 x Piaggio RR1004	2 x LHTEC CTS800-4A
Maksimalna snaga motora*	890 KS	1373 KS
Krstareća brzina	229 km/h	269 km/h
Dolet	510 km	537 km
Vrhunac lebdjenja	3300 m	4200 m
Letna izdržljivost	2 h 45 min	3 h
EO/IC senzor	Toplite III	Aselflir-300T
Top. oružje	M197 20 mm s 500 granata	
Glavno PT oružje	Spike ER	UMTAS
Glavno PZ oružje	Stinger	Stinger

* pri polijetanju

Integrirani sustav navođenja u kacigi AVCI. Imaju ga oba člana posade, a omogućava znatno poboljšanu situacijsku svjesnost s podacima koji se projiciraju na viziru kacige

Foto: ASELSAN / Twitter

tipa (19 raketa) ili novijih lansera od kojih svaki može primiti 12 raketa. Ovisno o tipu lansera, najveći broj raketa može biti 48 ili 76. Za borbu sa zračnim ciljevima na raspolaganju su rakete zrak-zrak Stinger koje su nošene na dvostrukom nosaču te ih T129 može ponijeti najviše osam. Za povećanje doleta i letne izdržljivosti na vanjskim nosačima mogu biti dodana dva spremnika od 300 kilograma.

NAJVEĆI POSAO U POVIJESTI

Što se tiče Turske, zasad je u planu isporuka 59 helikoptera T129 za potrebe KoV-a te 24 za potrebe Ministarstva unutarnjih poslova. Ukupan broj mogao bi biti i veći ako se ostvare i opcije za još 32 primjerka za KoV i tri za snage unutarnje sigurnosti, koje uključuju Žandarmeriju, ali i policiju, koja je ove veljače primila prvi T129 od devet planiranih.

U srpnju 2018. činilo se da je turska vojna industrija pred najvećim izvoznim poslom u svojoj povijesti. Naime, objavljeno je da su Ankara i Islamabad potpisali dogovor o proizvodnji i isporuci helikoptera T129 vrijedan 1,5 milijardi dolara. Njim je bila predviđena isporuka trideset letjelica sa svom logističkom i zemaljskom potporom, obukom i streljivom. Tri primjerka koja su u Pakistanu obavila više letnih testiranja i ispitivanja čak su sudjelovala u preletu na vojnoj smotri za Dan državnosti u ožujku 2018. godine. U drugoj polovini 2018. počela je i proizvodnja trupova za spomenute letjelice, a tijekom 2019. trebala je početi i obuka pakistanskih pilota. Do zastoja posla dovela je odluka američke vlade kojom je uskraćena izvozna dozvola za motore CTS800-4A tvrtke LHTEC koja je u vlasništvu britanskog Rolls-Roycea i američkog Honeywella. Početkom 2020. objavljeno je da je pakistanska strana produljila rok za realizaciju posla za jednu godinu, a to se ponovilo i početkom ove godine. Zanimljivo je da se zrakoplovstvo pakistanskog KoV-a našlo u jedinstvenoj situaciji jer je u zadnjih nekoliko godina naručilo čak tri tipa jurišnih helikoptera različitog podrijetla. Osim naručenih Bellovih AH-1Z Vipera američke i TAI T129 turske proizvodnje, u uporabi je odnedavno i desetak helikoptera Mil Mi-35M ruske proizvodnje. Ne treba isključiti ni kineski Z-10, čija su tri primjerka u Pakistanu već obavila letna testiranja i moguća je narudžba njihove naprednije inačice ako posao s T129 ne bude realiziran. Ipak, Turska se nada da će uspjeti osigurati američku izvoznu dozvolu za motore ili da će uspjeti dovršiti vlastiti turbovratilni motor koji će zadovoljiti potrebe pakistanskog OS-a. Radi se o motoru TS1400 čiji je razvoj pokrenut početkom 2017. unutar nacionalnog programa razvoja turbovratilnog motora TEDP (Turboshaft Engine Development Project). Cilj projekta pod vodstvom tvrtke TUSAŞ Engine Industries (TEI)

BUDUĆI SUSTAVI

Turska vojna industrija predstavlja sve više sustava koji su u fazi testiranja te će možda kasnije biti primijenjeni na helikopteru T129 ili, vjerojatnije, na njegovu nasljedniku iz programa ATAK II. Jedan je od takvih sustava radar milimetarskog opsega MILDAR koji omogućuje lakše otkrivanje i praćenje pokretnih i nepokretnih ciljeva unutar 360 stupnjeva oko letjelice u svim vremenskim uvjetima, a pogotovo pri smanjenoj vidljivosti. Proizvođač navodi najveći domet praćenja ciljeva od 27 kilometara, rakete s mogućnošću radarskog navođenja, a može poslužiti i za potrebe navigacije. Tvrtka CTech predstavila je pokretnu satelitsku antenu (SOTM) koja bi mogla biti montirana s gornje strane repne grede helikoptera T129. Antena koristi valne oblike koji joj omogućuju nesmetan rad usprkos smetnjama koje mogu prouzročiti rotacije elisa glavnog rotora. To bi omogućilo različite taktičke scenarije pri kojima se helikopter može povezivati s besposadnim letjelicama i kopnenim postrojbama izvan područja vidljivosti te razmjenjivati podatke i postizati bolju situacijsku svjesnost.

Radar za upravljanje vatrom milimetarskog opsega MILDAR namijenjen helikopteru T929

Foto: Meteksan Savunma

bilo je smanjenje ovisnosti o vanjskim dobavljačima, uspostava vlastite proizvodnje kritičnih komponenata i povećanje domaćeg udjela u proizvodnji zrakoplovnih sustava. Maksimalna snaga motora je 1400 KS pri polijetanju ili 1660 KS pri hitnim situacijama i unutar pola minute. Prvi prototip predstavljen je u prosincu prošle godine, a u siječnju ove i drugi je prototip počeo testiranja. Osim za T129, motor je predviđen i za novi višenamjenski helikopter T625 Gökbey kod kojeg bi također trebao zamijeniti motore LHTEC CTS800-4A. Rasplet čekaju i Filipini, odnosno njihovo ratno zrakoplovstvo, koje se 2018. također odlučilo za helikopter T129 premda je razmišljalo o nabavi AH-1Z Vipera ili AH-64E Guardiana. Na tursku je stranu prevagnula povoljnija cijena, koja Filipinima omogućuje kupnju šest letjelica.

RJEŠENJE ZA BUDUĆNOST

Današnje bi se inačice Manguste A129D u talijanskom OS-u trebale zadržati najmanje do 2025., kad bi ih trebao početi zamjenjivati helikopter novog dizajna. Ministarstvo obrane Italije i tvrtka Leonardo potpisali su u siječnju 2017. ugovor vrijedan 487 milijuna eura o višegodišnjem razvoju novog helikoptera za izviđanje i pratnju u okviru programa NEES (Nuovo Elicottero da Esplorazione e Scorta). Dogovorena je studija, razvoj, proizvodnja i testiranje helikoptera sljedeće generacije pod oznakom AW249. Italija prema prošle godine usvojenom višegodišnjem planu za obranu 2020. – 2022. planira nabavu 48 helikoptera zaključno sa 2027. godinom i uz trošak od 2,77 milijardi eura. AW249 trebao bi imati maksimalnu poletnu masu između 7,5 i 8 tona i biti sposoban za nošenje korisnog tereta većeg od 1800 kilograma. Odnedavno je poznato da su za pogon odabrani motori General Electric / AVIO CT7-8E6 svaki od 2500 KS, koji bi trebali omogućiti krstareću brzinu od 260 km/h. Uz pomoćni agregat, pogonska skupina omogućit će djelovanja na velikim nadmorskim visinama i ekstremno visokim i niskim temperaturama zraka. Glavni rotor imat će pet, a stražnji četiri kraka, što će znatno smanjiti buku tijekom leta. Leonardo ističe da će zahvaljujući kombinaciji velike brzine i letne izdržljivosti od tri sata AW249 biti sposoban za misije bliske potpore i misije pratnje. Od samog početka projekta predviđena je i operativna uporaba letjelice s brodova. Kao topničko naoružanje trebao bi ostati provjereni trocijevni rotirajući top TM-197B, ali broj nosača za podvjesno naoružanje u odnosu na prethodnika bit će povećan na šest, s dva nova na krajevima krila. Arsenal projektila Spike vjerojatno će biti povećan sa sposobnošću nošenja inačica LR I i LR II, ali i s vođenim projektilima sustava APKWS II. AW 249 bit će opremljen i podatkovnom vezom Link 16 te će u realnom vremenu biti sposoban prenositi podatke s drugih platformi ili prema njima. Osim talijanskih, kod proizvođača postoji nada da bi helikopter mogao ispuniti i zahtjeve poljskih oružanih snaga. Tamošnji program Kruk traži jurišne helikoptere koji bi zamijenili zastarjele letjelice Mil Mi-24 (Hind D/E). Stoga je Leonardo sredinom 2018. potpisao pismo namjere s holdingom Polska Grupa Zbrojeniowa (PGZ) kojim je dogovorena moguća suradnja u dizajnu, proizvodnji, završnom sklapanju, prodaji i poslijeprodajnoj potpori za helikoptere AW249. U cijelom bi pothvatu veliku ulogu imao i poznati domaći proizvođač helikoptera PZL-Świdnik, koji je od 2010. u Leonardovu vlasništvu.

Uz predaju novog T129 za tursku policiju, ove je veljače predstavljen i novi projekt besposadnog helikoptera T629

Foto: Turkish Aerospace Industries via aimonline.com

Turbovratilni motor turske proizvodnje TS1400 koji bi trebao biti ugrađen na helikoptere T625 Gökbey i T129 i time zamijeniti uvozne modele

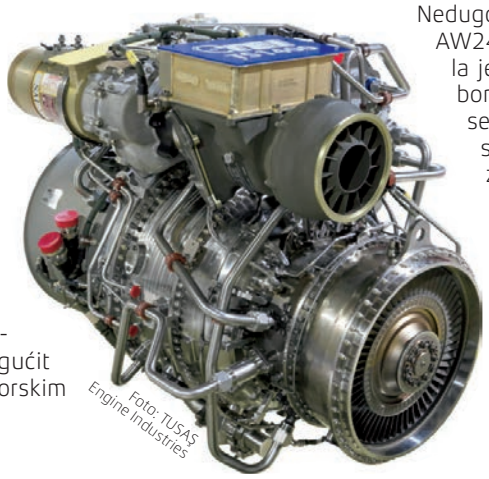

Foto: TUSAŞ Engine Industries

TURSKI POGLED UNAPRIJED

Nedugo nakon dogovora o početku razvoja talijanskog AW249, tvrtka TUSAŞ (Turkish Aerospace), objavila je u listopadu 2017. da je počela razvoj novog borbenog helikoptera pod programom ATAK II. I tu se radi o puno većoj letjelici od helikopera T129, s gotovo dvostruko većom poletnom masom, za koju je planirano da će iznositi između 10 i 11 tona. Najveća nosivost ubojitog naoružanja iznosila bi oko 1500 kilograma, a uključivala bi radarski i laserski navođene projektile, vođene ili nevođene rakete kalibra 70 mm i top kalibra 20 ili 30 mm. Kao i kod T129, izazov je osiguranje adekvatne pogonske skupine s dva motora od po 2500 KS koji bi trebali omogućiti maksimalnu krstareću brzinu od

314 km/h. Temel Kotil, generalni direktor TAI-ja, ovog je ožujka izjavio da će novi motori biti nabavljeni iz Ukrajine. Pretpostavlja se da bi se moglo raditi o najnovijoj inačici turbovratilnih motora TV3-117 tvrtke Motor Sich. Ponovno okretanje nabavi iz inozemstva očekivano je zato što alternativni motor domaće proizvodnje i takvih performansi u Turskoj ne postoji. Usprkos tomu, u razvoju i opremanju ATAK-a II ističe se namjera što većeg oslanjanja na sustave domaće proizvodnje zbog sigurnosti njihove nabave i mogućnosti izvoza helikoptera zainteresiranim zemljama. Jedan je od takvih sustava i elektrooptički sustav CATS (Common Aperture Targeting System), koji je prema nekim izvorima već trebao biti instaliran na najnovije primjerke različitih letjelica turske proizvodnje. CATS bi trebao zamijeniti više vrsta sličnih senzora i biti ugrađen na helikoptere T129, T929 te besposadne letjelice Anka i Bayraktar. Još se veći utjecaj Manguste ili T129 može zamijetiti kod prototipa novog helikoptera T629 koji je tvrtka TAI predstavila u veljači ove godine. Nova besposadna letjelica razvija se još od 2017., a koristi električni pogon i ima maksimalnu poletnu masu od šest tona. Letjelica bi navodno mogla biti korištena kao potpora postojećim helikopterima T129 ATAK u izvidničkim misijama ili kao platforma za traganje i spašavanje te za borbu protiv površinskih brodova i podmornica.

POGLED PREMA APACHEU

Helikopter A129 zbog manjih je dimenzija i jednostavnosti te europskog podrijetla puno obećavao. Činilo se da ima potencijal za uporabu kod brojnih korisnika. No, pad Berlinskog zida promijenio je mnoge doktrine na kojima je bio temeljen, ali ni promjene zahtjeva tijekom razvoja nisu mu išle naruku. Dojam je da se previše očekivalo od dizajna te da se stalno dodavanje novih sposobnosti, naoružanja i konfiguracija pokazalo pretjeranim za letjelicu koja je originalno trebala biti samo izvidnički ili helikopter za protutenkovsku borbu. Po dimenzijama i snazi pogona originalna Mangusta slična je današnjim helikopterima Harbin Z-19 i Kawasaki OH-2 (Ninja), koji su namijenjeni ponajprije misijama izviđanja i nemaju topničko naoružanje. Zemlje koje su razmatrale njegovu nabavu, poput Ujedinjenog Kraljevstva ili Nizozemske, radije su se odlučile za "prave" jurišne helikoptere velikih sposobnosti kao što je AH-64 Apache. Turski odabir A129 dao je *mungosu* "novu mladost", međutim, to nije bilo motivirano izborom najsposobnijeg helikoptera. Turska je željela sustav koji će uključiti što više domaće industrije te imati mogućnosti daljnjeg razvoja i samostalne prodaje na međunarodnom tržištu. Najveća je korist od projekata A129 i T129 za talijanske i turske proizvođače u tome što su stekli veliko iskustvo s tipovima letjelica kakve ranije nikad nisu proizvodili. Također, talijanske i turske oružane snage itekako su ih rabile ili ih rabe u oružanim sukobima u Somaliji, Afganistanu, Iraku, Siriji i sjeveroistočnoj Turskoj. Daljnji razvoj novih helikoptera AW249 i T929, koji se oslanja upravo na ta njihova iskustva, samo potvrđuje da je za obje zemlje cilj znatno veća, snažnija i sposobnija letjelica na razini Apachea, čiji je dizajn već tri desetljeća svjetski "zlatni standard" jurišnog helikoptera.

Helikopter AW 249 trebao bi kroz program NEES od 2025. godine početi zamjenjivati stare Manguste A129

Ilustracija: Leonardo

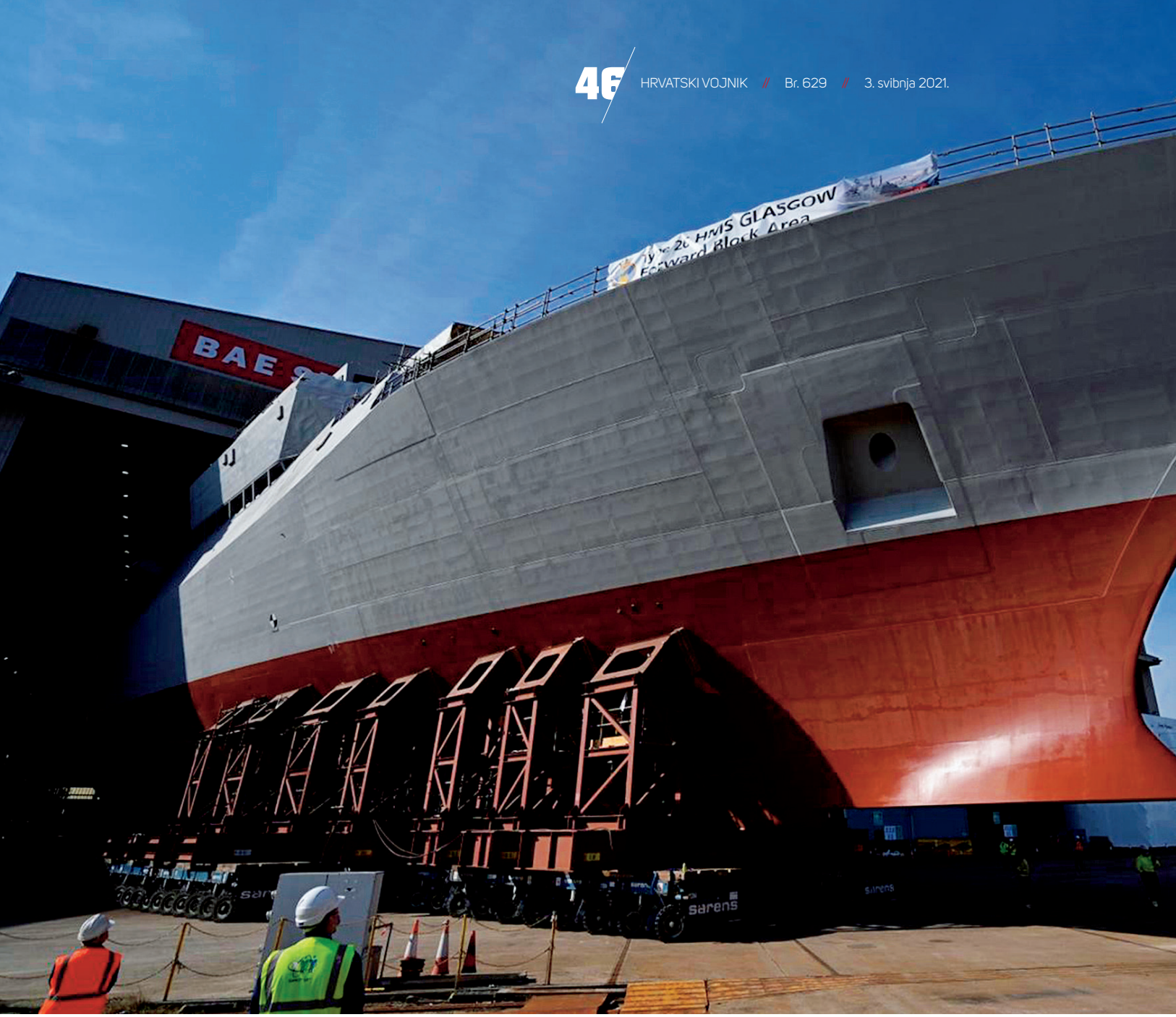

Iako je BAE Systemsov koncept velikih fregata za britansku Kraljevsku ratnu mornaricu imao spor start praćen povećanjem troškova, za njega se odlučila i Australija te Kanada, što znači da će ipak biti uspješan

TEKST Mario Galić

Multinacionalna (ili bolje rečeno transnacionalna) korporacija s britanskim korijenima BAE Systems izvorno je razvila projekt fregate Global Combat Ship (globalni borbeni brod) za potrebe britanske Kraljevske ratne mornarice. Vojnopomorska velesila tražila je nasljednicu fregata klase Broadsword (poznatijih kao Type 22) i klase Duke (Type 23). Iako je program pokrenut još 1998. godine kao projekt Future Surface Combatant (u slobodnom prijevodu površinsko borbeno plovilo budućnosti), tekao je vrlo sporo. Jedan od razloga bio je RV Triton, demonstrator tehnologija s tri trupa (trimaran), koji je Ministarstvo obrane Ujedinjenog Kraljevstva naručilo kako bi na temelju njega u budućnosti dobilo revolucionarna ratna plovila. Brod je u svibnju 2000. porinut, a u kolovozu te godine predan naručitelju. Izgradila ga je američka tvrtka VT Group i zaradila nemali novac: ukupno je stajao oko 20 milijuna funti. Intenzivna maritimna testiranja počela su 2001., no rezultirala su zaključkom da trimaranska forma trupa ne pruža dostatno velik napredak u odnosu na klasičnu formu s jednim trupom te da su projektiranje i gradnja znatno skuplji. Već u siječnju 2005. godine RV Triton prodan je tvrtki Gardline Marine Sciences, a ona ga je onda u prosincu 2006. prodala carinskoj i graničnoj službi Australije. Od sredine 2017. brod je ponovno u Ujedinjenom Kraljevstvu i australski vlasnik nudi ga na prodaju preko posebne *web*-stranice. Nakon što je britanska mornarica ustvrdila da trimaranska forma ne pruža nikakve važnije prednosti, do takvog je zaključka došla i američka. Njezina klasa trimarana Independence pripada problemima opterećenom programu obalnih borbenih

Foto: BAE Systems / Twitter

Prva britanska fregata Type 26 zove se HMS Glasgow. Njezin je pramčani dio prije dva tjedna, tj. 18. travnja, izišao iz BAE Systemsove hale u brodogradilištu Govan smještenom upravo u Glasgowu na rijeci Clydeu

GLOBAL COMBAT SHIP/TYPE 26 (I. DIO)

FREGATA ZA TRI KONTINENTA

brodova (Littoral Combat Ship – LCS). Jedina je bitna razlika u tome što su Britanci nakon jednog relativno jeftinog broda zaključili da trimaranska forma trupa ne odgovara borbenoj platformi, dok su Amerikanci do takvog zaključka došli nakon što su potrošene milijarde dolara. Ukupno je planirano izgraditi 19 brodova klase Independence po jediničnoj cijeni od oko 360 milijuna dolara. Američka ratna mornarica odlučila je u međuvremenu otpisati prva dva broda (USS Independence i USS Coronado) nakon samo deset, odnosno šest godina operativne uporabe.

NOVAC ZA NOSAČE

Dok su se Ministarstvo obrane Ujedinjenog Kraljevstva i Admiralitet bavili projektom Future Surface Combatant, njihova je ratna mornarica ostala bez četiri fregate Type 22 Batch 1 (prodane Brazilu) i šest fregata Batch 2, od kojih su dvije prodane Rumunjskoj i jedna Čileu. Tijekom 2005. godine Čileu su prodane i dvije fregate Type 23, a 2007. još jedna. Tako je u prvom desetljeću ovog stoljeća britanska mornarica ostala bez podosta fregata koje je trebalo hitno zamijeniti.

Međutim, Ministarstvu obrane baš se i nije žurilo. Laburistička vlada Tonyja Blaira imala je drugi prioritet. U srpnju 1998. objavila je Strateški pregled obrane u kojem se prvi put spominjala potreba gradnje dvaju velikih i iznimno skupih nosača zrakoplova. Toliko skupih da će dva broda britanske porezne obveznike stajati više od osam milijardi funti ne računajući troškove kupnje i uvođenja u operativnu uporabu aviona F-35B Lightning II.

Odluka o gradnji kapitalnih brodova HMS Queen Elizabeth i HMS Prince of Wales rezultirala je i temeljnim izmjenama u prioritetu gradnje drugih ratnih brodova, prije svega onih koji će moći eskortirati nosače. Zaštita nosača od protubrodskih vođenih projektila i svih drugih opasnosti koje bi mogle doći iz zračnog prostora dodijeljena je razaračima klase Daring (Type 45). No onda su britanski admirali zaključili da će ubrzanim otpisom fregata Type 22 i Type 23 ostati bez mogućnosti protupodmorničke zaštite. Admiralitet je 2010. godine izračunao da će uskoro imati na raspolaganju samo šest razarača Type 45 i 13 fregata Type 23. Iako su napravljeni opsežni planovi modernizacije svih 13 fregata, bilo je jasno da to neće biti dostatno za sve potrebe, ponajprije za protupodmorničku zaštitu nosača. A moderne su podmornice, bez obzira na vrstu pogona, opasni protivnici naoružani protubrodskim vođenim projektilima i torpedima velikog dometa. Itekako su sposobne teško oštetiti (ako ne

Foto: www.rvtriton.com

Britanska ratna mornarica vjerojatno bi i ranije dobila nove fregate da nije bilo eksperimentalnog trimarana RV Triton. Danas je taj brod ponuđen na prodaju preko posebne *web*-stranice

i potopiti) nosač zrakoplova duljine 280 metara i istisnine 65 000 tona.

CIJENA RASTE, RASTE...

Dijelom i zbog tih bojazni, BAE Systems dobio je 25. ožujka 2010. od Ministarstva obrane Ujedinjenog Kraljevstva ugovor vrijedan 127 milijuna funti da u što kraćem roku projektira novu fregatu. Iako je mornarica tražila protupodmorničku konfiguraciju, BAE Systems zaključio je da bi, kad je već osiguran lijep izvor prihoda, mogao projektirati višenamjensku fregatu koju će nuditi i stranim kupcima. Tako je nastao projekt Global Combat Ship. Međutim, britanska mornarica tražila je što jeftiniji projekt sa cijenom ne većom od 350 milijuna funti po brodu. Njezina bi protupodmornička fregata imala istisninu od oko 5400 tona i vrlo ograničene mogućnosti djelovanja po ciljevima u zračnom prostoru. No takav bi projekt znatno smanjio izvozne mogućnosti pa je BAE Systems počeo snažno lobiranje. Tijekom 2014. uspio je u nagovaranjima te je u veljači 2015. dobio ugovor vrijedan 859 milijuna funti za nastavak projektiranja fregate istisnine oko 6900 tona. Na kraju će BAE Systems "rastegnuti" projekt Global Combat Ship na veliki brod od 8800 tona istisnine i 149,9 metara duljine, što su gabariti koji se približavaju američkim razaračima klase Arleigh Burke. Ugovor o gradnji prvih triju fregata Type 26 potpisan je 2. srpnja 2017. na iznos od 3,7 milijardi funti, što znači da je trošak gradnje po plovilu 1,23 milijarde, tj. tri i pol puta više nego što je britansko ministarstvo prvotno planiralo. Usprkos tomu, BAE Systems dosad je dobio ugovore za gradnju osam fregata Type 26 uz plan gradnje još pet. Povećanjem dimenzija i istisnine BAE Systems dobio je što je želio – velik izvozni potencijal za Global Combat Ship, tj. ne samo za njegovu globalnu uporabu nego i globalnu prodaju. Na različitim kontinentima, a zasad u okviru Commonwealtha.

USPJESI I NEUSPJESI

Prva zemlja koja se odlučila za Global Combat Ship bila je Australija. BAE Systems dobio je u lipnju 2018. ugovor za projektiranje i podršku tijekom gradnje devet višenamjenskih fregata klase Hunter. Brodove će zajednički izgraditi BAE Systems Australia i ASC Shipbuilding u brodogradilištu u Adelaideu.

BAE Systemsovu fregatu odabrala je i Kanada. Njezina ratna mornarica treba u kratkom vremenu zamijeniti fregate klase Iroquois (četiri su povučene iz operativne uporabe) i klase Halifax (12 fregata koje datiraju još iz devedesetih godina te su na kraju vijeka uporabe). Ministarstvo obrane Kanade odlučilo je stoga naručiti čak 15 brodova, a izgradit će ih domaće brodogradilište Irving Shipbuilding. Početak gradnje prve fregate zasad poznate kao Canadian Surface Combatant planiran je za 2024., kad će biti i imenovana. Ulazak u operativnu uporabu zadnje od 15 fregata planiran je za kraj 2040-ih.

BAE Systems pokušao je prodati koncept fregate i SAD-u, koji je tražio slične brodove kroz program FFG(X). No onemogućen je u samom startu zahtjevom američke mornarice da u obzir dolaze samo projekti koji su već potvrđeni u operativnoj uporabi. Američka mornarica tako je pokušala izbjeći ponavljanje pogrešaka iz projekta Littoral Combat Ship. Kako niti jedna od fregata Type 26 još uvijek nije operativna, BAE Systems morao je povući kandidaturu za FFG(X).

Brazil je jedna od zemalja koje su se od početka spominjale kao vjerojatan naručitelj Global Combat Shipa. Njegovoj ratnoj mornarici trebaju veliki ophodni i ratni brodovi zbog zaštite naftnih polja udaljenih stotine milja od obale. Ministarstvo obrane odlučilo se, međutim, za kupnju triju velikih

Foto: UK Ministry of Defence

ophodnih brodova (neki ih izvori označavaju kao korvete) klase Amazonas (razvijeni na osnovi BAE Systemsova projekta velikog ophodnog broda River) te velikog desantnog broda / nosača helikoptera PHM Atlântico (izvorno britanski HMS Ocean). Brazil je odlučio ugovor za gradnju četiriju korveta dodijeliti konzorciju Águas Azuis, koji će ih graditi prema projektu MEKO A-100 njemačke tvrtke ThyssenKrupp Marine Systems.
BAE Systems još očekuje da će dobiti ugovor s Novim Zelandom koji vrlo brzo mora odabrati zamjenu za dvije starije fregate klase Anzac.

Velik je dio proračuna za Kraljevsku ratnu mornaricu utrošen na dva nosača zrakoplova. U prvom je planu HMS Queen Elizabeth, a u drugom razarač Type 45 HMS Dragon

TEMELJNA PLATFORMA

Kad se analiziraju klase City i Hunter te projekt Canadian Surface Combatant, vidi se da sva tri projekta imaju tek nekoliko konstanti. To je rezultat potrebe da se projekti prilagode zahtjevima naručitelja. I dok će britanska klasa biti primarno protupodmornički brod, australska i kanadska klasa bit će višenamjenske fregate. Pritom će imati različito naoružanje i elektroničke sustave.
Zahvaljujući modularnom pristupu projektiranja, i brodski elektronički sustavi otvorene mrežne arhitekture omogućavaju iznimno velike prilagodbe zahtjevima kupca. To se najbolje vidi iz podataka o duljini trupa i istisnini. Klase City i Hunter imat će trupove duljine 149,9 m (492 stope) te istisninu od 8800 t, dok bi Canadian Surface Combatant trebao imati trup duljine 151,4 m i istisninu od oko 7800 t, ali projekt još uvijek nije do kraja definiran.
Ono što će povezivati sve tri klase jednak je pogon tipa CODLOG (COmbined Diesel-eLectric Or Gas turbine), tj. kombinirani paralelni brodski pogon s dizelskim motorom, elektromotorom i plinskom turbinom. To je inačica pogona CODLAG (COmbined Diesel-eLectric And Gas turbine), no s jednom važnom promjenom. "And" u pokrati CODLAG znači da se za postizanje vršnih brzina i vrlo visokih krstarećih brzina istodobno rabe elektromotor i plinska turbina, dok u pokrati CODLOG "Or" znači da se za postizanje vršnih brzina rabi samo plinska turbina. Kako tijekom operativne uporabe ratni brodovi rijetko plove vršnim brzinama (u pravilu samo tijekom testiranja, obuke posade i vježbi), razvijena je poboljšana izvedenica sustava CODLAG koja zauzima manje mjesta. U CODLAG-u reduktor preko kojeg se prenosi snaga elektromotora i plinske turbine na pogonske osovine i brodske vijke mora biti veći i masivniji. Tako može izdržati veća opterećenja nego u CODLOG-u, u kojem se snaga elektromotora i plinskih turbina na brodske vijke prenosi odvojeno. Osim što se smanjuje veličina i masa reduktora, povećava se i pouzdanost jer je tehnički jednostavno odvojiti sustave za prijenos snage elektromotora i plinskih turbina, što smanjuje mogućnost kvara na oba sustava. Dodatna je prednost CODLOG-a u tome što elektromotori izravno pogone brodske vijke, izbjegavajući prijenos snage preko reduktora.

Fregate Type 26 (klasa City) nužne su Britancima za protupodmorničku borbu, posebno kad dođe vrijeme za povlačenje fregata Type 23 (klasa Duke). Na fotografiji je HMS Argyll, koji je u operativnoj uporabi od 1991.

Foto: UK Ministry of Defence

Type 26
Global Combat Ship

Višemisijski ratni brod velikih sposobnosti optimiziran za protupodmorničko ratovanje i dizajniran za vođenje punog opsega kompleksnih borbenih operacija te doprinos globalnoj sigurnosti

Doplov
veći od
7000 nautičkih milja

Brzina
26+ čvorova

Širina
20,8 metara

Posada
157

Smještaj
do 208 osoba, uključujući
ukrcane snage

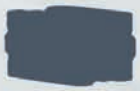

Propulzija
2 električna motora
4 dizelska generatora
1 plinska turbina

Fleksibilan prostor za opremu
kontejneri, čamci i
besposadni sustavi

Uzletno-sletna paluba
prostor za helikopter
Chinook

Ilustracija: BAE Systems

Foto: Royal Navy / UK Ministry of Defence

Gradnja zapovjednog mosta fregate HMS Glasgow

Time se znatno smanjuju vibracije, koje se preko trupa prenose u more i stvaraju buku, što je posebno bitno za protupodmorničke brodove. Kako pri brzinama većim od 20 čvorova brodski vijci i trup stvaraju priličnu buku, vibracije reduktora više nisu bitne.
Iako se u prvi mah razlike između sustava CODLAG i CODLOG ne čine posebno velike i važne, one su u operativnoj uporabi očite. Stoga sve veći broj ratnih brodova rabi CODLOG, među ostalim i fregate FREMM te južnokorejske fregate klase Daegu.

UHVATI PODMORNICU

Pogonski sustavi svih triju klasa (City, Hunter i kanadske) trebali bi biti jednaki. Kažemo "trebali", jer još uvijek nisu objavljeni precizni podaci koje će elektromotore rabiti. Sigurno je da će svi brodovi biti pogonjeni plinskom turbinom Rolls-Royce MT30 Compact. Turbina se u brod ugrađuje u kućištu duljine 8560 mm, visine 3320 mm i najveće širine 3540 mm. Ukupna masa zajedno s kućištem iznosi od 22 do 27,8 tona, ovisno o inačici. Pri ulaznoj temperaturi zraka od 15 °C najveća je snaga turbine 40 MW. No ako se temperatura zraka poveća na 38 °C, snaga pada na 36 MW. Iako Rolls-Royce ističe da vremensko ograničenje rada pri najvećoj snazi ne postoji, realnost je da MT30 može trajno održavati izlaznu snagu od 25 MW. Broj okretaja u minuti iznosi između 2600 i 3300 za mehanički pogon i do 3600 za pokretanje s pomoću elektrogeneratora. Pri izlaznoj snazi od 36 MW potrošnja goriva je 0,28 kg/kWh. Snaga se preko reduktora ATP tvrtke David Brown Santasalo prenosi na dvije pogonske osovine i preko njih na brodske vijke. Pritom treba naglasiti da će se na svakoj pogonskoj osovini nalaziti po jedan elektromotor što, barem teoretski, omogućava istodoban rad i plinske turbine i elektromotora.
Rolls-Royce posebno naglašava da je plinska turbina MT30 razvijena na osnovi avionskog motora Trent 800 s kojim ima 80 posto zajedničkih dijelova. U praksi to znači da je široko rasprostranjena mreža tehničke potpore avionskim motorima primjenjiva i na tu plinsku turbinu, i to kroz osiguranje lake i brze dostave pričuvnih dijelova te kroz dostupnost tehničkog osoblja certificiranog za njezino održavanje.
Podaci o vršnoj brzini Global Combat Shipa razlikuju se od izvora do izvora. BAE Systems na svojim internetskim stranicama navodi podatak od 26+ čvorova. Neki izvori navode da će vršna brzina biti veća od 28 čvorova. Činjenica je da su britanske fregate Type 26 namijenjene za eskortiranje nosača klase Queen Elizabeth te stoga moraju imati barem jednaku vršnu brzinu kao oni. No, kako će se rabiti za protupodmornička djelovanja, trebale bi imati i nešto veću brzinu. Tijekom Drugog svjetskog rata njemačke su podmornice u borbenom djelovanju na morskoj površini često istodobno rabile dizelske i elektromotore kako bi postigle što veću brzinu nužnu za bijeg nakon otkrivanja. Time bi za nekoliko minuta (takva je vožnja uvelike trošila resurse akumulatora nužnih za zaron i podvodnu vožnju) povećavale najveću

HMNZS Te Mana, jedna od dviju novozelandskih fregata klase Anzac, trenutačno prolazi modernizaciju. Međutim, sigurno je da će s vremenom trebati zamjenu, a Type 26 nameće se kao logičan kandidat

Foto: Royal NZ Navy / Twitter

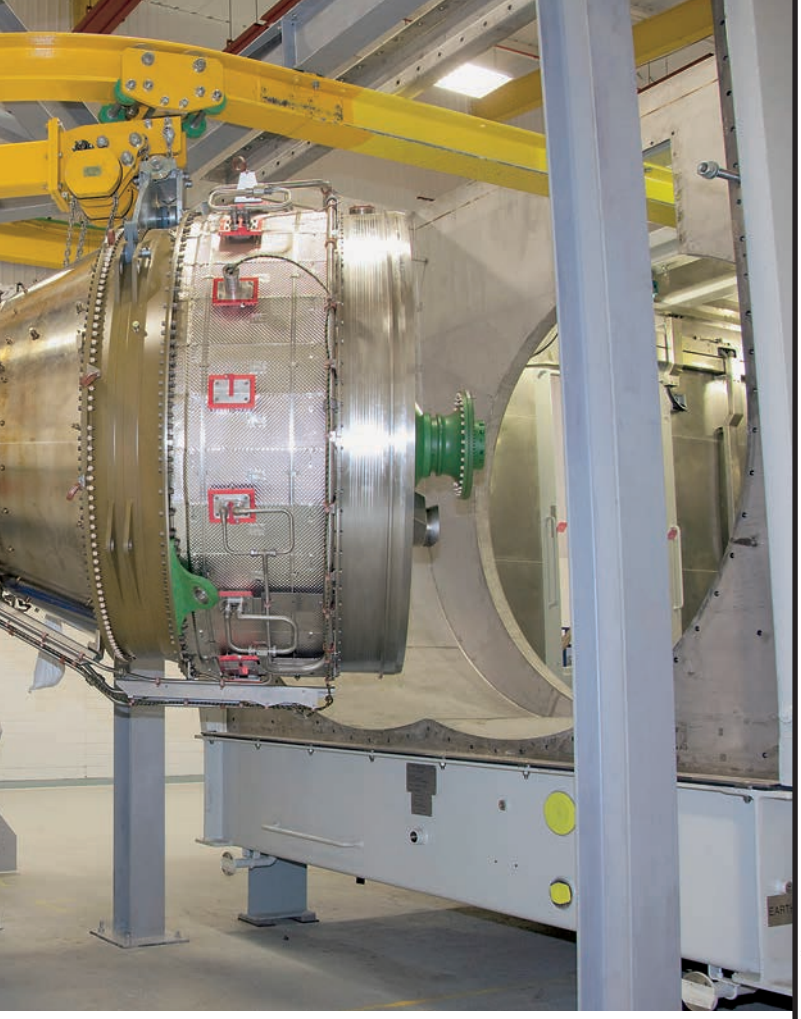

Foto: Rolls-Royce

Rolls-Royceovi stručnjaci rade s plinskom turbinom MT30 kakvom će biti pogonjeni svi brodovi Global Combat Ship

brzinu na više od 20 čvorova. Ostaje stoga mogućnost da i zapovjednici fregata projekta Global Combat Ship tijekom borbenih djelovanja raspolažu jednakim rješenjem za kratkoročno povećanje vršne brzine.

Plinska turbina MT30 Compact rabit će se za raspon brzina od 20 pa do više od 28 čvorova. Pritom će moći trajno održavati krstareću brzinu od najmanje 20 čvorova. Za brzine od 0 do 20 čvorova rabit će se elektromotori.

Potrebnu električnu energiju za njihovo pokretanje, ali i za napajanje svih ostalih brodskih sustava (fregate projekta Global Combat Ship gotovo su potpuno elektrificirane), osiguravat će četiri dizelska generatora. Njihovu osnovu čini brzohodni dizelski motor MTU Type 20V 4000 M53B snage 3015 kW koji pokreće elektrogenerator izlazne električne energije 3 MW. Dizelski motor i elektrogenerator smješteni su u kućište koje je na trup broda učvršćeno preko posebnih nosača koji smanjuju prijenos vibracija. Nadzor prijenosa električne energije prema potrošačima ići će preko sustava MV3000 tvrtke General Electric Power Conversion.

BRZINA ZA ESKORT NOSAČA

Glavni potrošači električne energije bit će dva elektromotora Advanced Induction Motor o kojima se zna vrlo malo. Prvo, da će ih isporučiti General Electric Marine. Drugo, da će biti prilagođeni kako bi potpuno odgovarali potrebama projekta Global Combat Ship. Indukcijski (asinkroni) električni motori imat će pojedinačnu snagu 3,5 MW. To će biti dostatno za vršnu brzinu nešto veću od 20 čvorova. U slučaju Type 26 još će važnija biti mogućnost tihe vožnje. To će se postizati u kombinaciji s novorazvijenim brodskim vijcima koji imaju smanjenu mogućnost izazivanja kavitacije (fizikalna pojava koja na brodskim vijcima stvara vibracije i šum), pa tako i smanjene mogućnosti otkrivanja podmorničkim sonarima. Na fregatama klase City brodski su vijci optimizirani za brzine plovidbe u rasponu od 15 do 18 čvorova, tj. brzine za optimalan rad tegljenih pasivnih sonara. Zbog toga je i trup broda optimiziran za plovidbu tim brzinama. Pri većim brzinama i trup i brodski vijci stvaraju znatno višu razinu vibracija i buke, uz istodobno znatno povećanje potrošnje goriva. Pri krstarećoj brzini od 15 čvorova s električnim pogonom doplov će biti 7000 nautičkih milja (oko 13 000 km) uz autonomiju od 60 dana. Međutim, eskort nosača zrakoplova znači da će stvarni doplov biti nešto manji. Naime, pri polijetanju aviona s letnih paluba nosači moraju povećati brzinu kako bi omogućili postizanje dodatnog uzgona na krilima aviona. To čine i nosači opremljeni katapultima. Klasa Queen Elizabeth nema katapulte nego skakaonicu (*ski-jump*) pa je stoga potrebnija veća brzina tijekom polijetanja aviona F-35B. Vršna brzina im je 25 čvorova pa će i fregate klase City morati "juriti" jednakom brzinom da ostanu u borbenoj skupini. “Srećom”, nosači klase Queen Elizabeth nemaju nuklearni nego električni pogon. Nemaju stoga ni velik doplov, što njihove zapovjednike prisiljava da iznimno paze na potrošnju goriva. Usprkos tomu, posade fregata klase City svako će se malo posvećivati ne baš jednostavnoj i bezopasnoj operaciji spajanja s opskrbnim brodovima u plovidbi kako bi dopunile spremnike za gorivo.

Zahvaljujući vrlo visokom stupnju automatizacije, posada će imati samo 157 časnika, dočasnika i mornara. Preciznije rečeno, to je najmanji broj. Brod projektiran za višemjesečno djelovanje na oceanima daleko od matične luke to ne može samo s osnovnom posadom jer bi opterećenje za nju bilo preveliko. Osim toga, na brodu se mora osigurati smještaj za pilote i tehničare helikoptera te operatere bespilotnih letjelica. Zbog toga su osigurani kapaciteti za smještaj do 208 osoba. Uz taj broj ukrcanih autonomija je 60 dana.

(kraj u idućem broju)

Usporedna tablica fregata

Klasa	City (Type 26)	Duke (Type 23)	Hunter	CSC*	Constellation
Standardna istisnina (t)	6900	3500	oko 7000	7800	6012
Puna istisnina (t)	8000+	4200	8800	nepoznata	7291
Duljina preko svega (m)	149,9	133	149,9	151,4	151,18
Širina (m)	20,8	16,1	20,8	20,75	19,81
Vršna brzina (čvorovi)	28+	28	27+	27	26
Doplov (NM)	7000	7800	7000	7000	6000
Pogon	CODLOG	CODLAG	CODLOG	CODLOG	CODLAG
Posada	157	174	180	204	200

* Canadian Surface Combatant

PODLISTAK

Fregate, razarači, krstarice i bojni brodovi naoružani isključivo topništvom i bez sustava za elektroničko djelovanje zastarjeli su onog trenutka kad su postali operativni prvi sovjetski protubrodski vođeni projektili

BRODSKO TOPNIŠTVO

KRAJ JEDNE DOMINACIJE

TEKST Mario Galić

Iako je kratki rat između Izraela i arapskih zemalja predvođenih Egiptom završen u lipnju 1967., izraelski razarač INS Eilat pogođen je 21. listopada te godine protubrodskim vođenim projektilom P-15 Termit (NATO-ova oznaka SS-N-2 Styx). Bojna glava mase 454 kilograma potpuno je onesposobila brod koji se u trenutku udara nalazio u međunarodnim vodama Mediterana ispred egipatske luke Port Saida, a izgrađen je 1944. za britansku mornaricu kao HMS Zealous (R39). Kako bi bili sigurni da će razarač potonuti, Egipćani su lansirali još tri projektila. Dva su pogodila brod, a jedan je pao u more nedaleko od njega. Termiti su lansirani s malih raketnih čamaca Projekt 183R sovjetske gradnje, puno poznatijih kao klasa Komar. Naknadne analize pokazale su da bi već prva dva projektila zasigurno potopila Eilat te da lansiranje trećeg i četvrtog nije bilo potrebno, barem iz vojne perspektive.

Napad je iz temelja promijenio ratne mornarice. Činjenica da je raketni čamac pune istisnine 66,5 tona potopio razarač pune istisnine 1710 tona ujedno je označila i kraj dominacije brodskog topništva. Četiri topa QF 4.5 inch (113 mm) i pet topova Bofors 40 mm nije bilo dostatno za obranu Eilata od protubrodskih projektila.

Stručnjaci za područje obrane i sigurnosti još su desetak godina ranije upozoravali na pojavu novog brodskog oružja koje će potpuno promijeniti pomorsko ratovanje. No, kao i puno puta dotad, ali i kasnije, admirali ih nisu slušali. Fregate, razarači, krstarice i bojni brodovi naoružani isključivo topništvom i bez sustava za elektroničko djelovanje zastarjeli su onog trenutka kad su postali operativni prvi sovjetski protubrodski vođeni projektili (projektil 4K32/SS-N-1 postao je operativan 1955. godine). "Pretrpavanje" broda topništvom više nije imalo smisla. Jedan, najviše dva topa malog ili srednjeg kalibra bilo je više nego dostatno.

JEDAN, ALI (VIŠENAMJENSKI) VRIJEDAN

Nakon što su se doktrine uvelike promijenile, od novog se brodskog topništva tražilo da se može nositi s različitim vrstama ciljeva. Potapanje brodova više nije bilo prioritet. Puno važnija bila je mogućnost obaranja letjelica i projektila. Samo su najveći ratni brodovi kao što su krstarice i razarači ostali

Foto: Ministero della Difesa

Paljba iz jednog od tri topa 76/62 Super Rapid kojima je naoružan talijanski razarač Caio Duilio klase Andrea Doria

naoružani topovima kalibra većeg od 120 mm. Današnje američke krstarice i razarači naoružani su topovskim kupolama Mk 45 kalibra 127 mm, a ruski kupolama s dva topa AK-130 kalibra 130 mm. U oba slučaja to su višenamjenski topovi, razvijeni prije svega za obaranje ciljeva u zraku. Kineska mornarica donedavno je na svoje ratne brodove ugrađivala topove PJ-87 kalibra 100 mm. No najnoviji razarači Type 052D i Type 055 naoružani su topovima H/PJ-38 kalibra 130 mm. Na zapadu se uobičajeno smatra da je H/PH-38 vjerna kopija ruskog AK-130, s tom razlikom da kupola ima samo jedan top.

Američki sustav Mk 45 sastoji se od topa 127 mm (5 inch) L54 Mark 19, kupole s mehanizmom za pokretanje i sustava za automatsko punjenje. Najnovija izvedenica Mod 4 ima cijev duljine 62 kalibra. To mu omogućava najveći domet protiv ciljeva na morskoj površini ili na kopnu od 20 nautičkih milja (oko 37 kilometara). S obzirom na primarnu PZO ulogu, znatno je važniji podatak o brzini paljbe nego o najvećem dometu. No taj podatak proizvođač BAE Systems ne spominje u službenim dokumentima dostupnim javnosti. Kako je kapacitet punjača 20 granata, brzina paljbe ne može biti veća od 20 granata u minuti.

Kalibar od 127 mm standardni je za ratne brodove članica NATO-a, ali i puno šire. Talijanska korporacija Leonardo nudi svoj brodski top OTO 127/64 LW Vulcano. S obzirom na kalibar, njegova je masa samo 29 tona, a brzina paljbe 32 granate u minuti. To je postignuto automatskim sustavom za punjenje i četirima spremnicima za granate, svakim s po 14 granata. Za 127/64 LW razvijen je novi automatski punjač kako bi mogao rabiti četiri različite granate: Vulcano, osvjetljavajuću, udarnu i višenamjensku. Talijanska ratna mornarica namjerava rabiti 127/64 za zadaće protuzračne obrane te uništavanje ciljeva na morskoj površini i kopnu. Za uništavanje ciljeva na srednjim udaljenostima rabit će se nevođeni projektil Vulcano zbog veće brzine leta od standardnog projektila. Za uništavanje ciljeva na velikim udaljenostima razvija se dalekometni Vulcano, čiji će projektil imati GPS/inercijski sustav navođenja u letu ili poluaktivni laserski sustav navođenja u završnoj fazi (za ciljeve na ko-

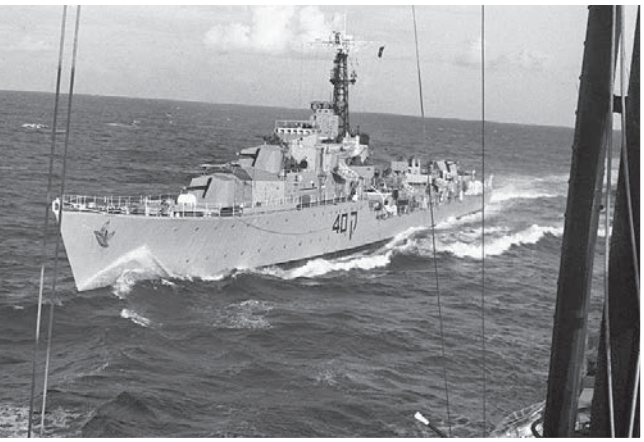

Foto: U. S. Naval History and Heritage Command

Foto: Israel Defense Forces

Izraelski razarač INS Eilat (lijevo) potopili su 1967. egipatski raketni čamci i to protubrodskim vođenim projektilima P-15 Termit (desno). Taj događaj počeo je stavljati brodsko topništvo u drugi plan

pnu). Za uništavanje ciljeva na moru (brodova) projektil će biti opremljen infracrvenim sustavom navođenja.
S projektilom Vulcano najveći je domet topa duljine cijevi 64 kalibra čak 120 kilometara (100 km za topove 127/54 mm), ali samo protiv nepokretnih ciljeva na moru ili kopnu.

TALIJANSKO RJEŠENJE ZA SVE

Topovi kalibara većih od 120 mm pogodni su za ugradnju na vrlo velike brodove – krstarice, razarače i velike fregate. No pitanje je koliko su doista učinkoviti protiv svih ciljeva, prije svega protubrodskih vođenih projektila. Za brodove veličine fregata, korveta i manjih razvijeni su topovi srednjeg kalibra.
Najbolji je, najkorišteniji i najpoznatiji takav top još jedan Leonardov proizvod: 76/62 Super Rapid. Top je izvorno razvila tvrtka OTO Melara. Njegove odlične značajke, prije svega velika brzina paljbe te mala masa, vrlo brzo učinile su ga slavnim. Koliko je taj top prilagodljiv najbolje pokazuje činjenica da je ugrađivan na hidrokrilne raketne topovnjače klase Sparviero koje su bile u sastavu talijanske (sedam brodova) i japanske (tri broda) mornarice. Naime, kako bi postigle veliku vršnu brzinu od 50 čvorova (92,6 km/h), morale su biti što lakše pa im je puna istisnina bila samo 60,6 tona. Talijanski su brodovi na krmi imali dva jednostruka lansera za protubrodske vođene projektile Otomat. Projektanti su našli dostatno mjesta da na pramčanom dijelu, odmah ispred zapovjednog mosta ugrade top OTO Melara 76/62 mm Compatto zajedno s automatskim punjačem za 85 granata spremnih za ispaljenje i još 30 u pričuvi. To je bilo moguće jer je masa cijelog sustava bila 7500 kilograma (bez streljiva). No zato je najveća brzina paljbe bila 85 granata u minuti. S obzirom na to da je najveći broj korisnika ugrađivao te talijanske topove na znatno veće brodove nego što su hidrokrilne raketne topovnjače, OTO Melara razvio je izvedenicu Super Rapid. Uz minimalno povećanje mase na 7900 kilograma (bez streljiva, čija je masa oko tone), brzina paljbe povećana je na 120 granata u minuti. Time je top dobio znatno bolje mogućnosti djelovanja protiv protubrodskih vođenih projektila. Iako je proizvodnja Super Rapida počela još 1980., zadnji su potvrđeno isporučeni 2020. godine, uz priličnu vjerojatnost da bi naknadno mogla doći pokoja nova narudžba.
Najnovija izvedenica, osim što ima kupolu malog radarskog odraza, dolazi sa sustavom Strales koji je namijenjen uporabi najnovije granate Driven Ammunition Reduced Time-of-flight ili DART. Njezin potkalibarni projektil ima odlične mogućnosti djelovanja protiv zrakoplova, vođenih projektila, ali i malih br-

Potapanje brodova više nije bilo prioritet. Puno je važnija bila mogućnost obaranja letjelica i projektila

zih plovila. Prema tvrdnjama proizvođača, njemačka mornarica moderniziranim je topom Compatto tijekom vježbi protiv ciljeva na udaljenosti od pet do šest kilometara ostvarivala učinkovitost od čak 97 posto. Sa Super Rapidom jednaka se učinkovitost ostvaruje na udaljenosti od šest do sedam kilometara. Uporabom granate DART takva se učinkovitost ostvaruje na udaljenosti od deset, a nepokretni se ciljevi na kopnu mogu gađati čak na 20 kilometara.
O uspješnosti Super Rapida najbolje govori podatak da ga je nabavilo više od 50 ratnih mornarica.
Sovjetski/ruski ekvivalent tom topu je AK-176 kalibra 76,2 mm. Teoretska brzina paljbe iznosi 130 granata u minuti, a najveći je domet 15,7 kilometara. Ukupna masa bez streljiva iznosi 10,3 tone. Taj top postavljen je na iznimno velik broj sovjetskih i ruskih ratnih brodova.

NIŠTA BEZ BOFIJA

Top Bofors 40 mm/60 (1.57") Model 1936 proslavio se u Drugom svjetskom ratu našavši se u borbenoj uporabi američkih, britanskih i njemačkih oružanih snaga (opširnije v. Vrijeme za brodski PZO, HV 628). Nakon rata Bofors je nastavio razvoj brodskog topništva, što je rezultiralo izvrsnim proizvodom Bofors 57 mm. Za zemlje koje iz bilo kojeg razloga nisu željele kupiti OTO Melara 76 mm, "Bofi" je bio najbolji izbor. Nije bio jedini, jer na tržištu su bili i sovjetski topovi, ali zasigurno puno bolji. Taj je top namijenjen za uništavanje ciljeva na moru, kopnu i u zraku. Najveći mu je domet 12 000 metara, a ciljeve u zraku može uništavati na udaljenosti od 7000 metara. Brzina paljbe iznosi 200 granata u minuti. Posada topa ima pet članova – voditelja, dočasnika i mornara u topu te dva poslužitelja mornara koji se nalaze u pramčanoj komori sa streljivom. Topom se može ciljati iz kupole ili daljinski iz operativno-borbenog središta broda.
Najnovija je izvedenica tog topa, namijenjena ugradnji na brodove niskog i vrlo niskog radarskog odraza, BAE Systems 57 mm Mk110, puno poznatiji pod oznakom Bofors 57Mk3. Postigao je velik izvozni uspjeh nakon što je odabran za glavno topničko oružje novog odobalnog ophodnog broda klase Heritage Obalne straže SAD-a. Još veći uspjeh postignut je nakon što ga je američka mornarica odabrala za razarače klase Zumwalt i obalne borbene brodove (Littoral Combat Ship – LCS). Švedska ratna mornarica odabrala je Bofors 57Mk3 za naoružavanje "nevidljivih" korveta klase Visby.
S kompletnom opremom, ali bez streljiva, masa tog topa iznosi samo sedam, a sa 1000 granata penje se na 14 tona. U kupoli se nalazi dvostruki sustav za automatsko punjenje. U svakoj grani ima po 60 granata, a ciljač može mijenjati vrstu streljiva i tijekom paljbe. Najveća je brzina paljbe 220 granata u minuti odnosno četiri u sekundi. Standardna je granata MK 295 3P s podesivim upaljačem i početnom brzinom na ustima cijevi od 1035 m/s, što je dovoljno za najveći domet od 14,8 km. Zahvaljujući podesivom upaljaču 3P, granata mase 2,4 kg može se uspješno rabiti protiv širokog spektra ciljeva, a posebno je učinkovita protiv "mekih". Druga je standardna razorna granata dometa 17 km.

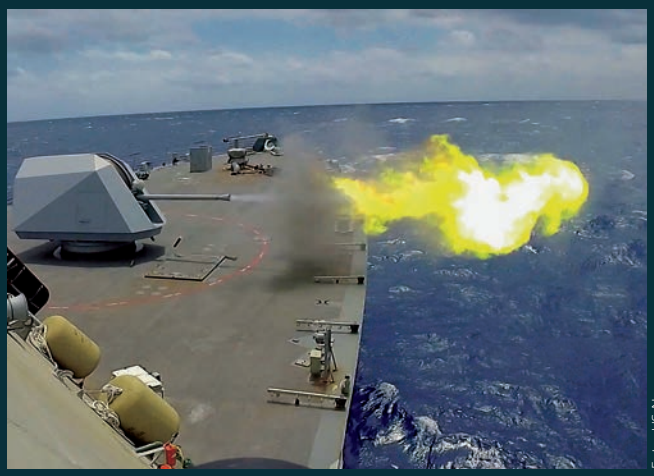
Foto: US Navy

Bojno gađanje iz topa Bofors 57 mm Mk3 američkog obalnog ophodnog broda USS Sioux City klase Freedom na Atlantiku 2. travnja ove godine

Foto: US Navy

Pripadnica Američke ratne mornarice raspoređuje streljivo za Bofors 57 mm na LCS-u USS Fort Worth

CRTICE IZ HRVATSKE POVIJESTI

ISTRA NAKON NAPOLEONSKIH RATOVA

Nakon osmogodišnje francuske vladavine habsburške su postrojbe 1813. ušle na najveći hrvatski poluotok. Novo razdoblje obilježit će administrativne podjele teritorija, teško stanje u gospodarstvu te nastavak talijanizacije u kulturi i prosvjeti

TEKST
Josip Buljan

FOTO
Muzej grada Pazina

Nakon prvog sloma Napoleona I. Bonapartea (1769. – 1821.) i vraćanja svojih posjeda u Istri, Habsburška Monarhija odlučila se na novu administrativnu podjelu. Istra je uz Kranjsku, Beljački okrug Koruške, Gradišku, Goričku i Civilnu Hrvatsku stavljena pod upravu privremenog civilnog i vojnog zapovjednika Christopha von Lattermana (1753. – 1835.), da bi nakon osvajanja Trsta 1813. političku upravu tog grada i Istre privremeno preuzeo austrijski konzul u Rijeci. Habsburška Monarhija u kratkom je vremenu nekoliko puta mijenjala odluke o administrativnom ustroju istarskog poluotoka, da bi konačno ujesen 1814. bilo odlučeno da se formiraju dva okruga sa sjedištima u Rijeci i Trstu. Riječki okrug obuhvaćao je dio nekadašnje mletačke Istre, zajedno s Labinštinom, uz srednju i istočnu nekadašnju austrijsku Istru, te dio Gorskog kotara. Tršćanski okrug zadržao je preostali stari dio nekadašnje mletačke Istre zajedno s kvarnerskim otocima, koji su izuzeti iz nadležnosti Dalmacije. U studenom 1814. formirano je Primorje, s Gubernijem u Trstu, a u njega je uključen Tršćanski, Gorički i Riječki okrug (do Novog Vinodolskog) s austrijskim političkim sustavom i zakonima. Cijelo je područje ušlo 1815. u sastav Kraljevine Ilirije, tad formirane unutar Habsburške Monarhije. Gubernij u Trstu sadržavao je 1818. unutar svojeg područja četiri okruga: Gorički, Istarski, Riječki i Karlovački te posebnu oblast koja je obuhvaćala grad i slobodnu luku Trst, a 1822. ustrojen je Pazinski okrug. Carevom odlukom iz travnja 1825. gotovo cijeli istarski poluotok postaje jedinstvena pokrajina s administrativnim središtem u Pazinu, dok je samo dio podgradskog područja na sjeveru pripao Goričkoj i Kranjskoj. Zajedno s Trstom i Goričkom, područje poluotoka ostalo je u nadležnosti tršćanskog gubernija Austrijskog primorja.

POSLJEDICE DUGOTRAJNIH RATOVA

Nakon konačnog Napoleonova pada, kao rezultat dugih ratova i drugih nepogoda, stanje gospodarstva bilo je iznimno teško za najveći dio istarskog stanovništva. Slično kao i u ostalim hrvatskim zemljama harala je glad pa je 1817. prema nekim izvorima čak dvadeset posto stanovništva umrlo od njezinih posljedica. Takva je situacija utjecala na veću promjenu poljoprivrednih struktura. Primjerice,

Zemljovid Istre iz 1803. koji su izradili Antonio Capelari i Giovanni Toricelli, a iste godine u Trstu tiskao Giuseppe Gnesda dio je fundusa Muzeja grada Pazina

uvelike se počeo sijati kukuruz, a zanemarivalo se stočarstvo i vinogradarstvo. Na razvoj gospodarstva nakon napoleonskih ratova većinom je utjecala nedovoljna kopnena i prometna povezanost između pojedinih područja te Istre i otoka u cjelini sa susjednim krajevima. Pomorske veze također su bile slabe, što je posebno utjecalo na zatvorenost otočkog, ali i istarskog gospodarstva. Zbog nerazvijenosti cestovnog prometa bio je otežan i razvoj trgovine. Jedna od rijetkih cestovnih investicija realizirana je 1826., kad je u promet puštena "poštanska cesta" Kopar – Motovun. Znatnu je korist dijelu stanovništva pružila brodogradnja, posebno na području Rovinja, Voloskog i Malog Lošinja, u kojima postaje važna grana gospodarstva. Lošinjani su počeli ploviti cijelim Mediteranom i Crnim morem, a od 1830-ih i Atlantikom do sjeverne Europe i Amerike. Godine 1823. podignuto je u Malom Lošinju Katarinićevo brodogradilište. Lošinjani su dobro iskoristili Rusko-osmanski rat 1828./1829., kad su Rusima iznajmljivali brodove i zaradili toliko da su čak i kapetani počeli kupovati jedrenjake. Mali Lošinj je zahvaljujući pomorstvu u gospodarskom pogledu uvelike nadmašio ostale krajeve okruga. Novo doba navijestio je i prvi svjetionik na istočnoj obali Jadrana, podignut na Savudriji, kao i prvi parobrod u pulskoj luci 1818. godine. Bila je to Carolina, prvi parobrod u Monarhiji uopće, u vlasništvu Amerikanca Johna Allena.

POLITIČKI ŽIVOT HRVATA

Što se tiče političkih aktivnosti u Istri, one su uspostavom austrijske vlasti gotovo zamrle. Habsburška Monarhija imala je do 1830-ih gotovo potpun oslonac u trgovačkom i obrazovanijem sloju, odnosno u tzv. talijanaškom, relativno uskom i zatvorenom krugu. Među tadašnjim Hrvatima u Istri i na kvarnerskim otocima bilo je malo razvijenog političkog života premda su činili golemu većinu stanovništva. Bili su uglavnom kmetovi, koloni, seljaci-slobodnjaci i mornari. Vjerojatno ni Riječki okrug, gotovo u cjelini nastanjen Hrvatima, nije bitnije utjecao na jačanje njihove svijesti o nacionalnoj pripadnosti i mogućnosti da brojčanu prednost iskoriste za postizanje većih političkih, a time i ostalih prava. Djela Ivana Feretića (1769. – 1839.), rođenog u glagoljaškom Vrbniku, ostaju neobjavljena. U njima je jasno istaknuta piščeva hrvatska nacionalna svijest. U svojoj glagoljaškoj hrvatskoj školi u Vrbniku odlučno djeluje na mnoge učenike, koji će biti vrlo aktivni u kasnijim desetljećima i pretvoriti Vrbnik u snažan izvor hrvatskih političkih aktivista u Istri i na otocima. Uvelike je utjecao i na Jurja Dobrilu (1812. – 1882.) iz Velikog Veležnja.

Školstvo se tijekom obnove austrijske vlasti znatno razvijalo pa je tako do 1825. otvoreno dvadesetak osnovnih i šest glavnih škola, ali s njemačkim nastavnim jezikom. Škole su se otvarale uglavnom u gradićima u kojima je odlučujuću ulogu otprije imao talijanski jezik. Takvo je stanje prosvjete uvjetovalo jednosmjeran razvoj inteligencije i to u talijanaško-talijanskim krugovima te utjecalo na denacionalizaciju pismenih Hrvata. Prosvjetni su radnici uglavnom bili svećenici. Velik je broj škola uspješno "mimoilazio" odredbu o njemačkom nastavnom jeziku pa se nastava odvijala na talijanskom i njemačkom ili samo na talijanskom. U tom razdoblju propadaju specifične prosvjetne ustanove koje su stoljećima djelovale na Krku. Glagoljica se održala i u novoosnovanom sjemeništu za Austrijsko primorje u Gorici i to uglavnom za bogoslove iz Krčke biskupije.

DOMOVINSKI RAT

ZAUVIJEK ĆE ŽIVJETI, HRVATSKI RATNICI...

STIPAN BOŠNJAK
"Preko radija sam saznala da je Stipan ubijen..."

Stipan Bošnjak rodio se 26. lipnja 1955. u Pologu, Mostar, Bosna i Hercegovina. Kad je imao jednu godinu roditelji mu se s petero djece preseljavaju u Nuštar, gdje završava osnovnu školu, a srednjoškolsko obrazovanje nastavlja u Vinkovcima. Posao policajca odvodi ga na Vis, a uz posao izvanredno će završiti upravno-pravni studij u Splitu. Sa Zorom Matas vjenčat će se 1978., a ona će im sljedeće godine roditi kćer Sani te 1982., nakon što se obitelj već preselila u Vinkovce, i sina Slavena. Prijatelji će Stipana opisati kao radoholičara, ali i osobu čiji se autoritet iznimno poštovao. U Vinkovcima Stipan prvo radi kao inspektor, da bi 1990. godine postao načelnik Odjela za operativne poslove. Dana 2. svibnja 1991., nešto prije 8 sati, Zora Bošnjak će se prisjetiti: ***Prije negoli je izišao iz kuće nekoliko se puta okrenuo i rekao mi da se brinem o djeci. Nikada to nije radio, danas kada razmišljam o tome pitam se je li nešto predosjećao. Rekao je kako će, ukoliko bude išao za Vukovar, svratiti kući, ali to nije napravio. Nikada ga više nismo vidjeli.*** U 17 sati supruga Stipana Bošnjaka uključit će radio želeći poslušati vijesti i tad saznaje kako je ubijen u terorističkom napadu u Borovu Selu. Kad je mučki ubijen u Borovu Selu, Stipan Bošnjak imao je trideset pet godina.

ANTUN GRBAVAC
"Seko, dok imaš mene, ne moraš se ni za što brinuti"

Antun Grbavac rodio se 3. siječnja 1961. u Nijemcima. Njegova će starija sestra Kata ispričati: ***Volio je ljude i razumio ih je. Kako bih vam rekla, ako su pjevali, pjevao je s njima, ako su plakali, plakao je s njima, ako su radili, radio je s njima. Tog 26. travnja stajao je na vratima sobe i gledao u mene. Pitala sam ga zašto stoji, zašto ne požuri: "Idi, zakasnit ćeš na autobus!" viknula sam mu. Podigao je ruku i rekao: "Sestro, Bog." Više ga nikada nisam vidjela. Tu strašnu noć 2./3. svibnja, roditelji, njegov brat blizanac i ja prosjedili smo sa zebnjom za stolom. Ujutro sam otišla raditi, radila sam kao spremačica u ambulanti, a onda sam u jednom trenutku čula moga oca kako ispred ambulante jauče. Istrčala sam, s njim je bio policajac. Samo sam vrisnula: "Je l' poginuo Antun?", a policajac me pogledao i rekao: "Je."Kasnije sam čula kako su se ispred naše kuće zaustavila policijska kola, mama je istrčala i zaplakala: "Nije valjda poginuo moj Antun?" U subotu, 4. svibnja, sahranili smo ga u zemlju, 3. rujna premjestili smo ga u grobnicu, a već 20. rujna morali smo bježati iz sela. Otkako je ubijen, nisam skinula crninu. Ne mogu. I danas čujem njegove riječi: "Seko, dok imaš mene, ne moraš se ni za što brinuti."*** Kad je mučki ubijen u Borovu Selu, Antun Grbavac imao je trideset godina.

Pogibija 12 hrvatskih redarstvenika 2. svibnja 1991. jedna je od najbolnijih tema iz Domovinskog rata. Tog dana ubijeno je 12 pripadnika Posebne jedinice policije iz Vinkovaca, a 22 su ranjena. Punih trideset godina kasnije, njihove obitelji i dalje mjere vrijeme "prije i poslije Borova Sela"

TEKST:
Tanja Belobrajdić

FOTO:
Arhiva HVGI-ja

ZDENKO PERICA
"Ako ne idem u Borovo Selo, ja se neću vratiti u Nuštar!"

Zdenko Perica rođen je 19. rujna 1965. u Vinkovcima. Osnovnu školu pohađao je u Nuštru, a srednju tehničku u Vinkovcima. Zapovjednik njegova voda Ivica Andabak ispričat će kako je Zdenko bio pouzdan i sjajan redarstvenik. U sjećanje mu se s posebnom tugom ucrtao događaj netom prije odlaska u Borovo Selo: ***U Vukovaru je bio moj vod s dvadeset i dva čovjeka. U Borovo Selo trebalo je ići njih dvadeset, a dvojica ostati na straži. Jedan od dvojice koji su bili na straži bio je i Zdenko Perica. Dok smo se postrojavali i dok sam izdavao zapovijedi, stalno mi je prilazio i molio da i on ide. Nekoliko sam mu puta rekao da se vrati na svoje stražarsko mjesto. Zdenko je bio uporan, molio me svakako – po nadimku, po prezimenu, zapovjedniče – "Molim te, povedi me!" a ja sam ga odbijao. Onda mi je u jednom trenutku rekao: "Ako ne idem u Borovo Selo, ja se neću vratiti u Nuštar!" Primijetio sam kako u stroju jedan od momaka nije siguran i tu sam se pokolebao, njemu sam rekao da ide na stražu, a Perici da se postroji, da ide s nama. Često mi je, kada o tome razmišljam teško zbog toga, pitao sam se što bi bilo da nisam donio takvu odluku.*** Kad je mučki ubijen u Borovu Selu, Zdenko Perica imao je samo dvadeset pet godina. Stipan Bošnjak i Zdenko Perica pokopani su 4. svibnja 1991. na nuštarskom groblju, gdje počivaju jedan kraj drugog.

LUKA CRNKOVIĆ
"Bojim se samo da ga ne zaborave..."

Luka Crnković rodio se 20. travnja 1970. u Otoku, kao četvrto od petero djece u obitelji. Zbog skromnih materijalnih mogućnosti i komplicirane obiteljske situacije u kojoj si je jedan od njegove starije braće oduzeo život, a drugi zbog teške bolesti bio smješten u zdravstvenu ustanovu, Luka nije nastavio školovanje želeći radom privrijediti kako bi pomogao roditeljima, posebno majci kojoj je bio neobično privržen. Školski prijatelji, ali i oni iz mladosti, opisat će ga kao pristojnog i skromnog mladića, ozbiljnog za svoje godine, koji se nije libio prihvatiti bilo kakvog poštenog posla. Lukina mlađa sestra Kata ispričat će: ***Bio je dobar i prije svega skroman. Mi nismo imali mogućnosti kao druga djeca, ali smo roditeljima bili zahvalni što su nam dali život kakav su mogli. Posljednji sam put vidjela moga Luku nekoliko dana prije njegove pogibije. Došla sam kući i zatekla sam ga kako spava. Gledala sam ga, tako u snu, bila sam presretna što je kod kuće. Kasnije smo sjedili, pričali, a na odlasku je poljubio mamu i od dragosti je ugrizao za obraz, malo jače, pa joj je ostao trag. Majka je kasnije govorila kako joj je Luka ostavio uspomenu. Trećeg svibnja oko šest sati ujutro probudili su nas sa strašnim vijestima. Sve ove godine me boli, jednako boli i mislim kako nikada neće prestati. Samo se bojim da ga, ne samo njega, nego sve te dečke, ne zaborave.*** Kad je mučki ubijen u Borovu Selu, Luka Crnković imao je samo dvadeset jednu godinu.

ZORAN GRAŠIĆ
Dezinformacija je gotovo prekinula ukop

Zoran Grašić rođen je 28. rujna 1969. u Otoku. Njegova velika ljubav bio je nogomet, a prijatelji se i nakon ovoliko godina sjećaju i Zoranove ljubavi prema životinjama. Reći će kako je bio vrijedan, a iznimno je vješto izrađivao predmete od drva, čak su i danas sačuvani tragovi njegovih vrijednih ruku. Zoranova braća prisjetit će se njegova razmišljanja kako se u Hrvatskoj ne mogu dogoditi nikakve strahote, posebno kako se njemu ne može ništa dogoditi. Nakon Zoranove pogibije u Borovu Selu, njegov brat Željko, koji je također bio policajac, ispričat će da je, iako je cijelu noć bio dežuran, tek sutradan saznao za Zoranovu smrt. Na dan kad je pokopan Luka Crnković, 4. svibnja '91., pokopan je i Zoran Grašić, također na Gradskom groblju u Otoku. Nažalost, prisjetit će se svjedoci, ni tužni ispraćaj nije prošao bez incidenta jer je netko pronio vijest kako su pobunjeni Srbi već prošli Ulicu Andrije Hebranga i prodiru prema centru, što je uznemirilo skup i gotovo prekinulo ukop. Ubrzo se pokazalo kako je u pitanju dezinformacija, a gotovo je nevjerojatna koincidencija da se tako nešto dogodilo i na ukopima ubijenih redarstvenika koji su se u isto vrijeme odvijali u Tovarniku i Ivankovu. Kad je mučki ubijen u Borovu Selu, Zoran Grašić imao je samo dvadeset jednu godinu.

MLADEN ŠARIĆ
"Vidjeli smo ljude kako se skupljaju u dvorištu i shvatili smo..."

Mladen Šarić rođen je 17. lipnja 1965. u Novim Jankovcima. Ondje je pohađao osnovnu školu, a srednjoškolsko obrazovanje nastavlja u Vinkovcima.
Godine 1989. vjenčao se dugogodišnjom djevojkom Sanjom, koja im rađa kćer Silviju. Krajem 1990. Mladen se odlučuje prijaviti za posao u MUP-u, a već 15. siječnja 1991. bio je njegov prvi radni dan u policiji. Sanja Šarić posljednji je put vidjela supruga 28. travnja 1991. i prisjetit će se kako ju je dva dana kasnije, 30. travnja uvečer, kad se vraćala s posla, prolazeći kraj policijske postaje u Vukovaru i videći upaljena svjetla obuzela instinktivna želja da uđe u zgradu i pozove Mladena da ide s njom kući, ali znala je kako to ne može i ne smije napraviti. Za Mladenovu smrt obitelj je saznala 3. svibnja oko 11 sati na vijestima.
Vijesti smo čuli pokojni svekar i svekrva i ja. Bili smo u šoku, nisam željela povjerovati, a onda sam vidjela kako se u dvorištu skupljaju ljudi koji su također čuli strašnu vijest. Tada sam shvatila kako je to istina.
Kad je mučki ubijen u Borovu Selu, Mladen Šarić imao je samo dvadeset pet godina.

MLADEN ĆATIĆ
"Roditeljima nisam imao snage reći…"

Mladen Ćatić rođen je 25. svibnja 1971. u Vinkovcima. U Županji, gdje je obitelj živjela, kao vrstan nogometaš igra za tadašnji NK Šlajs Županja. Bio je vatreni navijač Dinama, veseo, nasmijan i društven, momak kojeg su voljele djevojke, opisat će ga stariji brat Petar. ***Vidio sam ga dan prije, bio je malo prehlađen, vratio se iz noćne smjene, no pozvali su ga da se vrati na posao i on je sjeo na autobus i otišao. Sutradan, slušali smo vijesti, no rekli su pogrešno prezime, Mladen ali Ćupić, ne Ćatić, i mi smo vjerovali kako se radi o nekom drugome. Sutradan, roditelji su otišli na posao, a meni je strašnu vijest javila policija. Otišao sam po mamu i tatu u motel Rastovica gdje su radili i usput sam im rekao kako su stigle neke loše vijesti da je Mladen ranjen, pripremao sam ih, nisam im smogao snage reći odmah.*** Danas u Županji ulica u kojoj se nalazi njegova roditeljska kuća nosi Mladenovo ime, kao i igralište kluba u kojem je nekad igrao. Županja pamti svoje heroje. Kad je mučki ubijen u Borovu Selu, Mladen Ćatić imao je samo devetnaest godina.

ŽELJKO HRALA
"Na Željkovu novčaniku vidio se trag metka…"

Željko Hrala rodio se 27. ožujka 1968. u Retkovcima. Nakon četvrtog razreda osnovne škole s obitelji se preseljava u Ivankovo. U ljeto 1990. završava tečaj Prvi hrvatski redarstvenik te počinje raditi kao policajac. Njegova petnaest godina mlađa sestra Marija reći će kako joj se u sjećanje urezao posljednji bratov telefonski poziv nekoliko dana prije njegove pogibije, u kojem joj je obećao pri prvom dolasku kući kupiti šnalice za kosu. Osim lijepih sjećanja na brata, u dušu tad malene djevojčice usjekla su se i ona strašna:
Sjećam se kako su me na ukopu podignuli da ga vidim, sjećam se točno kako je izgledao. I sjećam se da sam se pitala zašto je tako hladan. Nakon Željkove pogibije donijeli su nam njegove stvari, češljić, sat i novčanik s dokumentima. Na novčaniku se vidi trag metka koji je kroz njega prošao. Otac je do smrti te stvari čuvao u jednoj kutiji, danas se one nalaze kod mene. Željko Hrala pokopan je na groblju u Ivankovu u obiteljskoj grobnici 4. svibnja '91. godine. Nešto prije njegova posljednjeg ispraćaja prenesena je dezinformacija o napadu na selo. Starija sestra Nada ispričat će: ***Nakon strave, ponovno strava. U trenutku smo ostali sami u dvorištu, ljudi su se razbježali. Nismo imali kako, pa smo pješice pošli na sahranu, skoro sam zakasnila i jedva sam se probila da još jednom vidim brata. Sve ove godine, ta tri dana, od 2. do 4. svibnja, nosim crninu, tako sam se zarekla. I toliko boli, boli ta rana, koliko god je godina prošlo, bol se ne smanjuje i boljet će zauvijek. Ne mogu još ni danas razumjeti da mi je netko tako ubio brata.*** Kad je mučki ubijen u Borovu Selu, Željko Hrala imao je samo dvadeset tri godine.

MARINKO PETRUŠIĆ-PELE
"Nisam znala zašto mu je kapa navučena duboko na čelo..."

Marinko Petrušić rođen je 29. travnja 1966. u Tovarniku, kao peti od šestero djece. Budući da je obitelj rano ostala bez oca, živjeli su skromno, no s velikom međusobnom brigom i ljubavlju. Nadimak Pele dobio je iz šale jer kao dijete nije baš dobro igrao nogomet, no po tom se nadimku prijatelji i poznanici najlakše sjete šutljivog mladića koji se nikad nije ljutio. Posljednji put sestra i majka vidjele su Marinka desetak dana prije pogibije. Nakon toga nije se javio nekoliko dana, a onda ih je nazvao i rekao gdje drži malu ušteđevinu koju je imao te da nikako ne spavaju same u kući, nego kod strica. Dan nakon Borova Sela, oko 5 sati ujutro, stric ih je probudio kako bi im priopćio strašnu vijest. Sestra Gordana ispričat će kroz suze: ***Teško je prisjećati se te strave. Moj brat ležao je u sanduku, u sobi, kapa mu je bila navučena neobično, duboko na čelo, tada nisam znala zašto, rekli su mi da to tako mora biti, da ne spadne. Poslije su mi još rekli da su putem kojim su donosili tijelo moga brata, moje prijateljice posipale cvijeće, ali ja se samo sjećam košmara koji je nastao kada je u jednom trenutku netko povikao kako dolaze četnici, a u drugom, svi su se razbježali iz dvorišta. Ne mogu opisati taj užas, odjednom nigdje nikoga. Marinkovo mrtvo tijelo ostalo je samo u sobi jer smo majka, brat, snaha, snahin brat i ja istrčali kako bismo vidjeli kakva je to vani galama i strka i ostali u šoku u pustom dvorištu. Poslije se saznalo kako je to bila dezinformacija, nismo znali tko ju je pronio, a ja se sa samog ukopa ne sjećam gotovo ničega, kao da sam samo kroz san čula glas našeg velečasnog Burika (kojega su nekoliko mjeseci kasnije također ubili četnici), kako brata naziva Petrinko, nadimkom kojim ga je samo on zvao.***
Kad je mučki ubijen u Borovu Selu, Marinko Petrušić imao je samo dvadeset pet godina.

JOSIP CULEJ
"Tvog Jože nema – rekli su..."

Josip Culej rođen je 1. veljače 1966. u Vinkovcima. U kolovozu 1990. završava tečaj Prvi hrvatski redarstvenik i prvo biva raspoređen na područje Sunje i Petrinje, a od 1. ožujka, na vlastiti zahtjev, u Vinkovce, u Policijsku jedinicu za posebne namjene.
Posljednji je put sestra Đurđica brata vidjela na svoj 15. rođendan 27. travnja. Rekao je kako će ponovno doći kući 1. svibnja pa je, s obzirom na to da je njihova majka bila na sezonskom radu u Njemačkoj, ona pripremila ručak, no nije došao.
Sutradan, 2. svibnja, bio je četvrtak, sjećam se, vraćala sam se iz škole, sišla sam s autobusa, a jedan prijatelj mi je na stanici rekao kako se nešto dogodilo, da su poginuli neki policajci. Ne znam je li on tada već znao da se radi i o mome bratu, ali ja na to nisam ni pomislila.
Budući da nisu imali nikakvih vijesti o Josipu, u petak ujutro Josipov tata otišao je u selo na poštu kako bi se raspitao ima li novosti. Uskoro se vratio policijskim automobilom u pratnji dvojice policajaca i rekao kako su ga sreli na pošti, baš su njega tražili, i da mora uzeti svoju osobnu, tad *ličnu* kartu i poći s njima. Za to vrijeme po petnaestogodišnju su Đurđicu došli susjedi koji su nešto već čuli: ***"Tvog Jože nema," rekli su, a ja sam samo stajala kraj prozora i čekala tatu. Kiša je počela padati, ali ja sam, kada sam vidjela policijski auto, bosa istrčala na cestu. Tata je iz automobila izašao polako, pognute glave i sve mi je bilo jasno.***
Kad je mučki ubijen u Borovu Selu, Josip Culej imao je samo dvadeset pet godina.

JANKO ČOVIĆ
Njegova kći nikad nije vidjela oca

Janko Čović rođen je 21. travnja 1965. u Jaseniku, Općina Konjic, Bosna i Hercegovina. Osnovnu školu Augusta Cesarca pohađao je u Ivankovu, gdje je upoznao i svoju dugogodišnju školsku ljubav Mirjanu, kojom se vjenčao 1988. godine. Kad je 15. siječnja 1991. počeo raditi u policiji, Janko je imao dvojicu malih sinova, starijeg Danijela, od nepune dvije godine, i mlađeg Ivana, starog tek pet mjeseci. Supruga Mirjana brinula se zbog njegova posla, bojala se što radi kao policajac, ali ističe kako je Janko bio veliki domoljub, bio je zadovoljan što je u hrvatskoj policiji pa je pokušavala svladati svoje strahove. Posljednji put kad je bio kod kuće, krajem travnja, Mirjana je Janku priopćila da je ponovno trudna. Presretan, s obzirom na to da je jako želio kćer, Janko je rekao kako je siguran da će ovaj puta biti djevojčica i da će se zvati Katarina. Dan prije pogibije, 1. svibnja, Janko se uspio kratko javiti sestri i reći kako će doći kući za dva dana. Sljedećeg je dana Mirjana sa zebnjom slušala vijesti iz Borova Sela. Sjeća se kako joj je stric došao javiti da je Janko među policajcima koji se vode kao nestali, a uvečer je na njezina vrata pokucala policija. Janko Čović pokopan je 5. svibnja u Ivankovu. Njegova kći Katarina nikad nije vidjela svojeg oca. Kad je mučki ubijen u Borovu Selu, Janko Čović imao je dvadeset šest godina.

IVICA VUČIĆ-DALTON
"Bio je gradski mangup, nikoga se nije bojao..."

Ivica Vučić rođen je 3. veljače 1961. u Vinkovcima, kao najmlađi od trojice sinova. Rekreativno se bavio boksom i bio je iznimno društvena osoba.

– Nema tko ga u Vinkovcima nije poznavao, gradski fajter i mangup, nikoga se nije bojao, ali u njemu nije bilo ništa kvarno.

– Uvijek je nas mlađe pitao kako smo, dira li nas tko i nikada nas nije gledao s visine.

– Živio je zdravim životom za ono vrijeme, što je nama bilo neobično, bio je vižljast, pun snage, vodio je računa o zdravlju i tijelu, jeo je puno voća, čak bi jabuku često ponio u grad, smijali smo se tome, to onda nitko osim njega nije radio.

Daltonovi prijatelji iz mladosti puni su zanimljivih priča o njemu, anegdota, no svi odreda ističu kako je bio iznimno pozitivna osoba, s jakim domoljubnim nabojem koji nikad nije skrivao pa je prijeratnih godina zbog toga često imao i problema s ondašnjom milicijom. Kad je primljen u policiju, bio je neizmjerno sretan, tvrde oni koji su ga poznavali. Njegov ratni put bio je besprijekoran, a mlađim kolegama koji su s vremenom primani u policiju bio je uzor. Nažalost, 2. svibnja 1991. nezapamćen zločin zavio je Hrvatsku u crno, a jedan od 12 ubijenih redarstvenika bio je i Ivica Vučić. Pokopan je dva dana kasnije, 4. svibnja 1991., na vinkovačkom groblju. Kad je mučki ubijen u Borovu Selu, Ivica Vučić imao je trideset godina.

RAZVOJ ODORA ORUŽANIH SNAGA REPUBLIKE HRVATSKE

Odlikovanja Republike Hrvatske za vojne i ratne zasluge dijele se na veleredove, redove, spomenice i medalje. U fundusu Stalnog muzejskog postava Domovinskog rata nalazi se zbirka odlikovanja Republike Hrvatske koja se dodjeljuju za vojne i ratne zasluge. Zbirka je cjelovita, osim veleredova, ali ovaj ciklus treba početi blazoniranjem tih najviših odlikovanja

Izvor: Adanić, S.; Kašpar, K.; Pristev, B.; Ružić, I. (1997.) *Hrvatska odlikovanja*, Narodne novine, Zagreb, str. 48.

Svečanost uručenja odlikovanja RH s isticanjem odlikovanja s ogrlicom te odlikovanja s lentom i Danicom

ODLIKOVANJA REPUBLIKE HRVATSKE ZA VOJNE I RATNE ZASLUGE (I. DIO)

TEKST
Marin Sabolović

Blazoniranje, odnosno opisivanje odlikovanja kompleksan je proces. Opisuju se svi detalji na način da si čitatelj može predočiti odlikovanje, a da pritom ne vidi njegovu izvedbu. Velered kraljice Jelene s lentom i Danicom najviše je odlikovanje za ratne zasluge prema važnosnom slijedu, dolazi odmah nakon Velereda kralja Tomislava s lentom i Velikom Danicom. Idejno rješenje predložio je Miroslav Šutej, a odlikovanje je izrađeno u Radionici primijenjenih umjetnosti (RPU) u Zagrebu. Odlikovanje se sastoji od lente s ukrasnim čvorom, na čijem se središtu nalazi medaljon odlikovanja, a čiji izgled odgovara središnjem motivu Danice. Osnovni motiv sastoji se od trolisnog križa. Iznad gornjeg kraka nalazi se prikaz krune s hrvatskog državnog grba, a ispod krune na lenti je natpis izveden tiskanim slovima "kraljica Jelena". Središte križa ispunjeno je nebeskoplavim emajlom s ispunom od više križeva. Na naličju odlikovanja nalazi se koncentrični pleterni ornament te unutar njega natpis "Republika Hrvatska". Medaljon je učvršćen za lentu koja je izrađena od moarirane svile u bojama državne zastave s po dva tropleta ornamenta izvezena zlatovezom u plavim i crvenim poljima. Danica odlikovanja sastoji se od osnovnog motiva trolisnog križa pričvršćenog na Danicu, osmerokutnu ispupčenu zvijezdu izrađenu od srebra i zlata. Mala oznaka odlikovanja pravokutnog je oblika, sastoji se od vrpce u boji državne zastave s po dva zlatna ispusta u crvenom i plavom polju. Na sredini umanjenice nalazi se okrugli ornament izrađen od pozlate bijelog zlata u čijem se središtu nalazi osnovni motiv trolisnog križa emajliran crnim i plavim emajlom. Umanjenica odlikovanja sastoji se od pravokutne vrpce u boji državne zastave na koju je učvršćen umanjeni otkov odlikovanja, takozvana minijatura. Velered kraljice Jelene s lentom i Danicom dodijeljen je do travnja 1996. tri puta. Velered kralja Petra Krešimira IV. s lentom i Danicom drugo je odlikovanje za ratne zasluge po važnosnom slijedu. Autor je idejnog rješenja Stipe Sikirica, a odlikovanje je izrađeno u RPU-u. Odlikovanje izgledom lente i Danice odgovara prethodnom odlikovanju s razlikom u osnovnom motivu. Osnovni motiv odlikovanja sastoji se od srebrnog stiliziranog kvadrata ispunjenog plavim emajlom i motivom pletera s pet petlji ispod kojeg se nalazi motiv ukrštenih mačeva s oštricom okrenutom prema gore. Na sredini kvadrata nalazi se medaljon sa zlatnim prikazom kralja Petra Krešimira IV. na pramcu broda s krunom, mačem i križem. Ispod prikaza kralja, na pramcu broda izveden je natpis "Krešimir IV.". Medaljon je ispunjen bijelim emajlom i okružen zlatnim dvopletim ornamentom. Na naličju odlikovanja nalazi se koncentrični pleterni ornament te unutar njega natpis "Republika Hrvatska". Mala oznaka sastoji se od vrpce i pozlaćenog osnovnog motiva medaljona, a umanjenica od vrpce na koju je učvršćen umanjeni otkov odlikovanja. Vrpce odgovaraju vrpcama prethodnog odlikovanja. Do travnja 1996. godine Velered kralja Petra Krešimira IV. s lentom i Danicom dodijeljen je osam puta.

Europa je kolijevka svjetskih ratova, a svjetska ravnoteža, mir i rat i danas znatno ovise o odnosima na Starom kontinentu

Od 1985. svake se godine 9. svibnja obilježava kao Dan Europe u spomen na Schumanovu deklaraciju iz 1950.

MARKE – DAN EUROPE

TEKST
Ivo Aščić

Svake se godine 9. svibnja slavi mir i jedinstvo u Europi

Zvijezde na zastavi EU-a simboliziraju ideale jedinstva, solidarnosti i sklada među europskim narodima

Po luksemburškom gradiću Schengenu nazvan je sporazum u skladu s kojim se građanima unutar EU-a postupno omogućava putovanje bez provjere osobnih dokumenata pri prelasku granica

Francuski političar Robert Schuman predložio je njom ujedinjenje europske proizvodnje ugljena i čelika pod upravom zajedničke nadnacionalne institucije (Europska zajednica za ugljen i čelik, preteča današnje Europske unije), nastojeći time potaknuti suradnju europskih zemalja. Taj je datum izravno povezan s njemačkom kapitulacijom u Drugom svjetskom ratu 9. svibnja 1945., čime je službeno završio rat u Europi.

Ime Europa potječe od asirske riječi ereb (zalaz Sunca, zapad), koju su Grci preuzeli od Feničana. Europa se od davnina smatra posebnim, Starim kontinentom. U političkom i socijalnom smislu Europa je jedan od najrazvijenijih i najdinamičnijih dijelova svijeta. U njoj danas živi oko 800 milijuna stanovnika i 60 domicilnih naroda u pedesetak zemalja. Religijska slika uglavnom se oblikovala potkraj I. tisućljeća, kad je završena kristijanizacija Europe. Procjenjuje se da oko 82 % europskog stanovništva (bez Rusije) pripada kršćanstvu. Europa je s prosječnom nadmorskom visinom od 300 metara najniži kontinent.

Proslava Dana Europe uglavnom se održava u organizaciji institucija Europske unije. Građani posjećuju institucije EU-a u Bruxellesu i Strasbourgu te sudjeluju na raspravama i drugim događanjima radi podizanja svijesti o Europskoj uniji, koja danas broji 27 članica (gotovo 450 milijuna stanovnika), pet je zemalja kandidatkinja, a dvije su potencijalne. O važnosti obilježavanja Dana Europe svjedoče i poštanske marke koje su dobile posebnu temu: Europa. Izdaju se tradicionalno u svibnju svake godine s brojnim podtemama: izumi (1994.); mir i sloboda (1995.), nacionalni festivali (1998.); nacionalni parkovi i parkovi prirode (1999.); voda – prirodno bogatstvo (2001.); gastronomija (2005.); astronomija (2009.); šume (2011.); narodna glazbala (2014.); dvorci (2017.) i dr. Dosad ih je tiskano gotovo šest tisuća različitih. Te marke spadaju u kategoriju najpopularnijih među filatelistima zbog kulturne, gospodarske i političke uloge Europe u svijetu. Da su zanimljive govori i podatak kako se svake godine bira najljepša poštanska marka. Ove će godine većina europskih zemalja izdati marke "Europa" s temom ugrožene životinjske vrste.

Prije 1200 godina temelje zapadnoj Europi, onakvoj kakvu danas poznajemo, postavio je vladar Karlo Veliki

Europa je prometno središte svijeta

Snimio Tomislav BRANDT

HRVATSKI VOJNIK

www.hrvatski-vojnik.hr

Pratite nas i na društvenim mrežama

facebook twitter YouTube LinkedIn

Sve što vas zanima pitajte nas:
hrvojnik@morh.hr